

131

На основу члана 13. став 1. тачка 45. а у вези са чланом 24. тачка 7. Статута Града Новог Сада – пречишћен текст ("Службени лист Града Новог Сада", број 43/08) и члана 3. став 1. Одлуке о остваривању потреба и интереса младих у областима омладинског сектора на територији Града Новог Сада ("Службени лист Града Новог Сада", број 9/13), Скупштина Града Новог Сада на XXXVIII седници од 27. марта 2015. године, доноси

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ ГРАДА НОВОГ САДА ЗА ПЕРИОД 2015 – 2018. ГОДИНЕ

ОДЕЉАК 1

1.1. Институционални механизми политике за младе

Међународни стратешки документи, закони и стратегије Републике Србије, препознају младе као једну од најрањивијих друштвених група, посебно у времену економске кризе. Ипак, важно је уочити и нагласити да млади такође представљају и непроцењив ресурс у контексту развоја сваког друштва, а посебно у друштвима која убрзано старе попут нашег. Један од најзначајнијих докумената из ове области јесте Европска повеља о учешћу младих на локалном и регионалном нивоу која је усвојена од стране Савета Европе, сад већ давне 1992. године, а чија је потписница и Република Србија. Преамбула повеље каже: „Млади имају право, а требало би да имају и прилику, на пуноправно учешће у одлукама које утичу на њихов живот, а које се доносе на локалном или регионалном нивоу. Младе такође треба подржати и пружити им могућност да се укључе у све врсте активности“. Наравно, право на учешће не вреди много уколико млади немају прилику, подршку и знање потребно за реализацију тог права.

Европски омладински форум у својој резолуцији о омладинској политици (донетој 1998. године), дефинише европску омладинску политику као међусекторску, интегрисану политику усмерену ка младима, са младима и која полази од потреба младих људи. Њен циљ јесте да побољша и унапреди животне услове и учешће младих људи, укључујући читав низ социјалних, културних и политичких питања која утичу на њих и остале друштвене групе.

Република Србија је почела да институционално уобличава омладинску политику 2007. године, формирањем Министарства за омладину и спорт. Усвајањем Закона о младима („Сл. гласник Републике Србије“, број 50/11) уређене су мере и активности које предузимају Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, а које имају за циљ унапређивање друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање потреба и интереса младих у свим областима које су од интереса за њих.

У складу са Законом о младима, али и Националном стратегијом за младе Републике Србије, те Акционим планом политике за младе АП Војводине, Град Нови Сад је развио и имплементирао низ институционалних механизма који осигуравају и подржавају развој омладинске политике на територији Града Новог Сада.

1.1.1 Статут Града Новог Сада

Статут Града Новог Сада ("Сл. лист Града Новог Сада", број 43/08 - пречишћен текст), у члану 13. став 1. тачка 45. уређује да Град Нови Сад у вршењу својих надлежности, преко својих органа, у складу са Уставом и законом уређује и ствара услове за бригу о младима, доноси и реализује стратегију и акциони план политике за младе, оснива канцеларије за младе и ствара услове за омладинско организовање.

1.1.2 Одлука о градским управама Града Новог Сада

Одлуком о градским управама Града Новог Сада ("Сл. лист Града Новог Сада", бр. 52/08, 55/09, 11/10, 39/10 и 60/10), у саставу Градске управе за спорт и омладину образована је Канцеларија за младе са положајем сектора. Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији Градске управе за спорт и омладину, у Канцеларији за младе систематизовано је пет радних места.

1.1.3 Савет за младе

Статутом Града Новог Сада уређено је да је Савет за младе стално радно тело Скупштине Града Новог Сада. Савет за младе броји једанаест чланова и чланица, а чине га представници и представнице политичких партија које партиципирају у градској Скупштини. У оквиру свог делокруга рада, Савет за младе разматра питања у вези са унапређењем положаја младих, даје мишљење на нацрте одлука и других општих аката које доноси Скупштина у областима од значаја за младе, иницира припрему пројеката и учешће Града у програмима и пројектима за младе, подстиче сарадњу Града и омладинских организација и удружења и даје подршку реализацији њихових активности, иницира и учествује у изради стратегије и акционог плана политике за младе и прати њихово остваривање, обавља и друге послове од интереса за младе.

1.1.4 Канцеларија за младе Града Новог Сада

Одлуком о градским управама Града Новог Сада ("Сл. лист Града Новог Сада", бр. 52/08, 55/09, 11/10, 39/10 и 60/10), у саставу Градске управе за спорт и омладину образована је Канцеларија за младе са положајем сектора. У Канцеларији за младе обављају се послови који се односе на:

- уређење и стварање услова за бригу о младима;
- доношење и реализацију стратегије и акционог плана за њено спровођење на територији Града;
- праћење остваривања акционих планова, програма за младе и рад на унапређењу локалне омладинске политике;
- успостављање и одржавање сарадње са локалним организацијама, удружењима и групама младих, организацијама за младе, ученичким и студентским парламентима, институцијама, установама и организацијама које у оквиру своје надлежности имају програме за младе;
- подстицање омладинског организовања;
- образовне активности и јачање свести о потреби активног учешћа младих у друштву;
- израду и финансирање пројеката у циљу унапређења и побољшања положаја младих;

- информисање младих;
- координацију, подстицање, помагање и учешће у реализацији активности којима се представљају пројекти, програми, иницијативе и постигнућа младих Града;
- подршку међуопштинске, регионалне и међународне сарадње младих;
- организовање, координацију и подршку активности и програма којима се подстиче и омогућава повезивање, размена и унапређење сарадње између организација, удружења и група младих, ученичких и студентских парламената, институција, установа и организација, јавних, јавно комуналних и других предузећа, других правних и физичких лица, а у циљу свеукупног унапређења живота и подршке младима.

Радам Канцеларије за младе, као сектора у оквиру Градске управе за спорт и омладину, руководи помоћник за омладину Начелника градске управе.

Канцеларија за младе Града Новог Сада налази се у сутерену пословног центра "Аполо", Трг Слободе 3 и у оквиру својих ресурса поседује две просторије које, осим за остваривање текућих послова Канцеларије могу бити коришћене за реализацију бесплатних програма за младе а који су у складу са циљевима и мерама предвиђеним Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада.

1.1.5 Одлука о остваривању потреба и интереса младих у областима омладинског сектора на територији Града Новог Сада

Одлуком о остваривању потреба и интереса младих у областима омладинског сектора на територији Града Новог Сада ("Сл. лист Града Новог Сада", број 9/13) уређују се услови и начин доделе средстава из буџета Града Новог Сада за остваривање потреба и интереса младих као и друга питања у областима омладинског сектора на територији Града Новог Сада.

1.1.6 Локални акциони план политике за младе Града Новог Сада

Локални акциони план политике за младе Града Новог Сада (У даљем тексту: ЛАП) је документ који, на предлог Градске управе за спорт и омладину - Канцеларије за младе, доноси Скупштина Града Новог Сада, а којим се уређује нарочито: активно учешће младих у друштвеном животу, обезбеђивање остваривања права младих на једнаке шансе, информисање младих, подстицање и вредновање толеранције, демократије, изузетних постигнућа младих, подстицање и развијање формалног и неформалног образовања, подстицање и стимулисање запошљавања и samozапшљавања младих и омладинског предузетништва, унапређивање безбедности младих, одрживог развоја и здраве животне средине, очување и унапређивање здравља младих и других активности и области од значаја за младе.

ЛАП-ом се одређују конкретне мере и активности чијом реализацијом ће се обезбедити подршка:

- подстицању младих да активно учествују у друштвеним токовима кроз афирмацију и подршку омладинским

активностима, омладинском раду и неформалном образовању на територији Града;

- подстицању удружења младих, удружења за младе и савеза да учествују у спровођењу омладинске политике, укључујући изградњу капацитета удружења младих, на територији Града;
- за оснивање и рад клубова за младе, омладинских центара и др.;
- стварање услова за активно и квалитетно провођење слободног времена младих, бављење спортом, неговање здравих и безбедних стилова живота, спровођење волонтерских активности, организацију обука, семинара и манифестација од значаја за запошљавање и усавршавање младих, као и за потребе младих у области културе, и
- активностима и пројектима којима се подстиче одрживи развој и заштита животног окружења.

У припреми и реализацији ЛАП-а учествује Канцеларија за младе као и субјекти омладинске политике у складу са Законом. ЛАП се доноси за период од четири године, а Канцеларија за младе усмерава и прати спровођење ЛАП-а на територији Града.

1.2. Комисија за израду Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада

С обзиром на то да рок за који је усвојен актуелни ЛАП истиче децембра 2014. године, Канцеларија за младе је, уз претходну сагласност Градоначеника Града Новог Сада, 8. септембра 2014. године расписала Јавни позив за подношење пријава за учешће у изради Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. године. Упућен је позив заинтересованима да дају свој стручни допринос у оквиру области које ће бити обухваћене Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада, у складу са Законом о младима и Националном стратегијом за младе.

Решењем о образовању и именовању комисије за израду локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. године („Сл. лист Града Новог Сада“, број 53/14) у Комисију за израду локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. године (У даљем тексту: Комисија) именовани су чланови Градског већа Града Новог Сада као и особе које су поднеле пријаву на јавни позив:

- за председника: Предраг Свилар, члан Градског већа Града Новог Сада;
- за заменика председника: Милисав Милинковић, удружење "ЕДИТ Центар" - Инфополис;
- за чланове:
  - Милан Ђурић, члан Градског већа Града Новог Сада,
  - Ивана Волф, удружење "БалканиДЕА" Нови Сад,
  - Татјана Јездимировић, удружење "Инжињери заштите животне средине",
  - Марија Прокопић, удружење "Бизниснова",
  - Драгана Станковић Гаић, удружење "Екуменска хуманитарна организације",
  - Александра Маринков, Завод за здравствену заштиту студентата Нови Сад,
  - Владимир Шалбут, удружење "Превент",

- Снежана Пуповац, омладинска радница,
- Јелена Амзирков, удружење "Волонтерски центар Војводине",
- Славица Ранисављевић, удружење "Удружење младих за друштвени активизам",
- Биљана Кикић Грујић, удружење "Таргет" Центар за превенцију девијантног понашања код младих,
- Марко Трифковић, удружење "Новосадска бициклическа иницијатива",
- Јелена Радојчић, удружење "Покрет Горана Новог Сада",
- Милица Радановић, удружење Ботаничко Друштво "Андреас Волни",
- Игор Бјелац, дружење грађана „Кошница“,
- Мира Новаковић Илин, удружење "Новосадски хуманитарни центар".

Задатак Комисије је био да изврши анализу стања омладинског сектора на територији Града Новог Сада, те да на основу анализе као и извештаја мониторинга и евалуације о имплементацији Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период 2010-2014. године припреми предлог текста ЛАП-а за период од 2015. до 2018. године.

Комисија се усагласила да се сви изрази који се користе у преклопу текста ЛАП-а за период 2015. до 2018. године користе родно неутрално.

1.2.1 Техничка подршка процесу израде и доношења Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. године

На основу члана 9. став 1. Одлуке о остваривању потреба и интереса младих у областима омладинског сектора на територији Града Новог Сада ("Службени лист Града Новог Сада", број 9/13) и Закључка Градоначелника Града Новог Сада, број 6-19/2014-729-II од 8. септембра 2014. године Градска управа за спорт и омладину - Канцеларија за младе расписала је Јавни конкурс за финансирање програма којим се омогућава израда и доношење Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. године. Програм, који је финансиран кроз овај конкурс, својим активностима директно је допринео процесу израде и доношења ЛАП-а. Програм је обезбедио учешће младих у изради и доношењу ЛАП-а, промоцију процеса израде и доношења као и промоцију самог ЛАП-а младима и широј јавности.

Поред наведених активности у оквиру програма који је подржан, пружена је и административно-техничка и стручна подршка Комисији која је радила на изради ЛАП-а. Програм је координирао удружење "Инжињери заштите животне средине" које је окупило још 10 организација младих и организација за младе са територије Града Новог Сада. Свих 11 организација потписало је Споразум о сарадњи удружења младих и удружења за младе у омладинској политици на територији Града Новог Сада, чиме је створен и саговорник и партнер од стране цивилног сектора у овом процесу.

ОДЕЉАК 2

2.1. Принципи и вредности

Закон о младима Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 50/2011) дефинисао је основне принципе на којима се развија омладинска политика у Републици Србији. Локални акциони план политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. поштује ове законом утврђене принципе и вредности, и то:

Начело подршке младима

Сви, а посебно субјекти омладинске политике, у оквиру својих послова и делокруга подржавају друштвено оснаживање младих на начин утврђен законом, Стратегијом и другим инструментима омладинске политике.

Начело једнакости и забране дискриминације

Сви млади су једнаки. Забрањено је свако прављење разлике или неједнако поступање према младима, посредно или непосредно, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, верског убеђења, језика, друштвеног порекла, имовног стања, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, психичког или физичког инвалидитета, здравственог стања, физичког изгледа, сексуалне оријентације, родног идентитета и другог стварног, односно претпостављеног личног својства.

Начело једнаких шанси

Млади имају право на једнаке шансе и учешће у свим областима друштвеног живота у складу са сопственим избором и способностима.

Начело јачања свести о значају младих и њиховој друштвеној улози

Сви, а посебно субјекти омладинске политике, подстичу и подржавају јачање свести о значају младих и друштвене улоге младих кроз реализацију омладинске политике, друштвено оснаживање у циљу остваривања добробити младих, промоцију и заштиту њихових интереса, потреба и могућности за активно учешће у друштву.

Начело активног учешћа младих

Сви, а посебно субјекти омладинске политике, обезбеђују подстицајно окружење и дају активну подршку у реализацији омладинских активности младих, предузимању иницијативе и њиховом смисленом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука које доприносе личном и друштвеном развоју, а на основу пуне обавештености младих.

Начело одговорности и солидарности младих

Млади треба да активно доприносе изградњи и неговању друштвених вредности и развоју своје заједнице, нарочито путем различитих облика волонтерских активности и да изражавају међугенерациску солидарност и активно раде на стварању услова за једнако и пуно учешће у свим аспектима друштвеног живота младих особа са инвалидитетом, припадника националних мањина и свих других лица и друштвених група које могу бити у ризику од дискриминације, односно дискриминаторног поступања.

2.2. Демографски подаци о младима*Извод из регистра становништва на дан 05. 12. 2014. године (ЈП "Информатика" Нови Сад)*

	15 - 18 година	19 – 24 година	25 -30 година	Укупно 15 – 30 година	Укупно млади % становника	Укупно у месту
Бегеч	137	270	560	698	19,85%	3517
мушкарци	72	138	150	360		1750
жене	65	130	143	338		1767
Будисава	184	302	291	777	19,62%	3960
мушкарци	101	161	151	413		1994
жене	83	141	140	364		1966
Буковац	192	319	364	875	21,33%	4102
мушкарци	110	169	180	459		2039
жене	82	150	184	416		2063
Ветерник	736	1400	1538	3668	20,54%	17859
мушкарци	381	686	761	1828		8781
жене	355	714	771	1840		9078
Каћ	552	862	1081	2495	19,66%	12689
мушкарци	291	443	542	1276		6265
жене	261	419	539	1219		6424
Кисач	245	378	429	1052	19,75%	5326
мушкарци	123	178	221	522		2644
жене	122	200	208	530		2682
Ковиљ	251	399	498	1148	20,68%	5550
мушкарци	133	199	263	595		2766
жене	118	200	235	553		2784
Лединци	79	127	166	372	19,25%	1932
мушкарци	42	69	65	176		958
жене	37	58	101	196		974
Нови Сад	9393	16771	25547	51711	19,33%	267481
мушкарци	4849	8260	11622	24731		124666
жене	4544	8511	13925	26980		142815
Петроварадин	604	1133	1587	3324	19,36%	17167
мушкарци	312	559	779	1650		8449
жене	292	574	808	1674		8718
Руменка	263	479	588	1330	19,66%	6764
мушкарци	135	252	300	687		3418
жене	128	227	288	643		3346
Сремска Каменица	564	860	1049	2473	19,03%	12993
мушкарци	272	460	520	1252		6375
жене	292	400	529	1221		6618
Стари Лединци	48	79	84	211	21,57%	978
мушкарци	25	33	30	88		487
жене	23	46	54	123		491
Степановићево	100	157	162	419	19,81%	2115
мушкарци	52	77	96	225		1032
жене	48	80	66	194		1083
Футог	860	1467	1666	3993	19,45%	20525
мушкарци	437	757	844	2038		10172
жене	423	710	822	1955		10353
Ченеј	85	151	196	432	20,07%	2152
мушкарци	45	70	87	202		1062
жене	40	81	109	230		1090
Град Нови Сад				74978	19,46%	385110
мушкарци						182858
жене						202252

ОДЕЉАК 3

ПРИОРИТЕТИ

Одлука о остваривању потреба и интереса младих у областима омладинског сектора на територији Града Новог Сада ("Сл. лист Града Новог Сада", бр. 9/13) дефинише да ЛАП одређује конкретне мере и активности чијом реализацијом ће се обезбедити подршка: подстицању младих да активно учествују у друштвеним токовима кроз афирмацију и подршку омладинским активностима, омладинском раду и неформалном образовању; подстицању удружења младих, удружења за младе и савеза да учествују у спровођењу омладинске политике, укључујући изградњу капацитета удружења младих; за оснивање и рад клубова за младе, омладинских центара и др.; стварање услова за активно и квалитетно провођење слободног времена младих, бављење спортом, негововање здравих и безбедних стилова живота, спровођење волонтерских активности, организацију обука, семинара и манифестација од значаја за запошљавање и усавршавање младих, као и за потребе младих у области културе, и активностима и пројектима којима се подстиче одрживи развој и заштита животног окружења.

Комисија за израду локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период 2015 - 2018. године, на основу извршене анализе стања у свакој од области омладинског сектора, анализе извештаја мониторинга и евалуације о имплементацији Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за 2011, 2012. и 2013. годину, као и личног искуства и знања, груписала је потребе младих у 9 области:

1. Образовање младих
2. Запошљавање младих
3. Здравље младих
4. Култура и слободно време младих
5. Волонтерски рад и активизам младих
6. Безбедност младих
7. Информисање младих
8. Млади у заштити животне средине и одрживом развоју
9. Социјална политика према младима.

На основу анализе тренутног стања, актуелних политика, актера и ресурса, постављени су **стратешки циљеви** за сваку област, који дају смернице како Градским органима и службама, тако и осталим актерима омладинске политике на локалном нивоу, на који начин и у којим питањима младима треба подршка и кроз које активности се може доћи до унапређења њиховог положаја. Стратешки циљеви дају корисне смернице и свим осталим актерима локалне заједнице који се одлуче да своје програме, активности и деловање намене, отворе или прилагоде младима.

Из стратешких циљева издвојени су **приоритетни циљеви** – правци деловања који су, по мишљењу Комисије, а у односу на тренутну ситуацију, капацитет локалне самоуправе, институција, установа и удружења, најадекватнији за задовољавање потреба младих у свакој области. За сваки приоритетни циљ формулисане су мере - активности које треба реализовати да би се циљеви остварили, као и индикатори за сваку од њих, који ће обезбедити праћење и мерљивост остварених промена. Приликом одабира приоритета, водило се рачуна да носиоци активно-

сти којима ће се циљеви остваривати могу бити омладинске организације, чиме се омогућава директно учешће младих у имплементацији Локалног акционог плана.

Анализом свих девет листа стратешких циљева, приоритета и мера, препознате су потребе младих које надилазе појединачне области, обједињавају шири спектар услуга намењених младима и чија важност захтева посебну пажњу, а то су:

1. Омладински центри и клубови
2. Инфо центри за младе
3. Градски волонтерски центри/сервиси

За успешно задовољавање ове три приоритетне потребе младих у Новом Саду, препорука је да, уколико се нађе могућност, Град буде њихов оснивач, да обезбеди простор, редовно покривање основних трошкова, као и плате стално запослених омладинских радника.

Омладински центри и клубови – места где би млади реализовали своје активности и програме, односно места где би се практиковао омладински и волонтерски рад. У циљу задовољења потреба свих група младих, било би добро омогућити у Новом Саду оснивање и рад више омладинских центара и клубова, на различитим локацијама у граду. Ова места треба да су прилагођена за реализацију различитих активности и програма - радионице, курсеви, простор за вежбање музичких група/појединаца, простор за концерте, простор за вежбање позоришних и сличних група, простор за извођење представа, перформанса и слично, простор за предавања, трибине и друго.

Инфо центри за младе - Основни циљ инфо центара за младе јесте да пружи правовремене и проверене информације, као и одговоре на питања и потребе младих људи који у њих свакодневно долазе у потрази за различитим информацијама које треба да им олакшају доношење одлука и сналажење у животу. Информисање младих представља не само предуслов за активно учествовање у животу заједнице и утицање на њен развој већ и предуслов за побољшање општег квалитета живота младих људи. Пратећи анализе и досадашње праксе, инфо центри на једном месту пружају различите услуге младима - прикупљају, обрађују, прилагођавају и дистрибуирају информације, пружају саветодавну подршку, омогућавају сусрете и размене, едукују и оснажују младе. У складу са каналима комуникације које млади најчешће користе, инфо центри би требало, осим простора у који млади могу доћи лично и добити информације од омладинских радника, да омогуће и пружање услуга путем интернета.

Градски волонтерски центри/сервиси - Основни задаци градских волонтерских центара/сервиса били би:

- да успоставе баланс између понуде и потражње за људским ресурсима - волонтерима;
- да у сарадњи са јавним институцијама и организацијама креирају и спроводе квалитетне локалне волонтерске програме на основу идентификованих потреба локалне заједнице и потенцијалних корисника програма;
- да врши регрутацију (окупљање) волонтера и њихову евиденцију у бази података, те обезбеђује квалитетну припрему и додатну едукацију волонтера, као и супервизију, мониторинг и евалуацију реализације програма, као и законитости ангажовања волонтера;
- да пружају подршку у унапређивању капацитета институција и организација, са циљем успостављања

јединственог и организованог рада са волонтерима (волонтерски менаџмент);

- да у сарадњи са институцијама и организацијама промовишу и развијају волонтеризам.

3.1. ОБРАЗОВАЊЕ МЛАДИХ

3.1.1. Образовање младих - Проблеми и приоритети

Систем образовања је први и најважнији елемент животне и развојне инфраструктуре сваког појединца, друштва и државе, јер његов укупан ефекат одређује квалитет и ефекте изградње и коришћења свих других система, ресурса и квалитета живота.¹

Образовање је перманентан процес стицања неопходних знања и вештина за активно укључивање младих у друштвене токове. Самим тим има важну улогу, не само за индивидуални развој и напредак, већ и за развој целокупног друштва. Посматрано у односу на садржај, начин организације, циљеве и исход, образовање може бити формално, неформално и информално.

Формално образовање подразумева временски и хијерархијски уређено стицање знања и вештина на основу званичних програма које укључује предшколско, основно, средње и високошколско образовање. По завршетку одговарајућег степена знања добијају се одговарајуће дипломе, односно признања о стеченим квалификацијама, компетенцијама и нивоима образовања. Превасходно се финансира из јавних фондова.

Неформално образовање обухвата све организоване и планиране програме и активности образовања и учења изван школског система, који се углавном не завршавају друштвеним признањем стечених знања и постигнућа у смислу националних квалификација и нивоа образовања. Програме и активности обично одликује и методологија рада са холистичким приступом, заснована на искуственом учењу и рефлексiji, прилагођена потребама и сензитивитетима циљне групе уз добровољно учешће.

Информално учење или самоучење је учење које појединац ванинституционално организује за себе. Одвија се у свакодневници, без посебне претходне организације, планирања и намере учења.

Целоживотно учење представља активност учења током читавог живота, са циљем унапређивања знања, вештина и способности које доприносе личном и социјалном развоју појединца, као развоју његове каријере. Овај концепт подразумева стицање и осавремењавање компетенција које појединцима омогућава прилагођавање „друштву знања“, као и активно учешће у свим сферама друштвеног и економског живота и утицаја на сопствену будућност. Целоживотно учење се не ограничава само на формално образовање, већ укључује и неформално и информално учење. Важан аспект целоживотног учења је и самоусмерено учење, које подразумева самостално постављање циљева учења у складу са личним потребама, тражење могућности за учење, као и праћење сопственог успеха у стицању жељених компетенција.

Омладински рад је планиран програм образовног карактера, креиран са сврхом пружања подршке младима у процесу осамостаљивања, тако што им омладински радник

помаже у личном и социјалном развоју, како би постали активни чланови друштва и учесници у процесу доношења одлука. Омладински рад креира сигурно окружење и могућности за активно учешће младих на добровољној основи у процесу стицања вештина, компетенција и знања². Омладински рад се користи методологијом неформалног образовања, одвија се у слободно време младих, помаже развоју тзв. меких вештина код младих и комплементаран је формалном образовању.

Један од значајних проблема присутних у нашем образовном систему јесте неусклађеност стручних и персоналних компетенција стечених формалним образовањем са личним и друштвеним потребама. У регионалном истраживању спроведеном 2012. године на дипломираним студентима различитих факултета Универзитета у Београду и Новом Саду, као и високим школама, уочено је да постоји несклад у компетенцијама које студенти поседују након завршених студија и оних које послодавци захтевају. Истраживање је спроведено у оквиру Темпус пројекта CONGRAD³ и обухватило је дипломиране студенте који раде послове који захтевају високообразовну квалификацију. Међу првих 5 компетенција највише захтеваних од стране послодавца налазе се различите организационе способности. Испитани студенти су у већини случајева оценили свој ниво компетенција стечених до тренутка анкетирања као мањи од перципираног нивоа компетенција које од њих траже послодавци. Овај дефицит важи како за стручна знања, тако и за све генеричке вештине, а највећа разлика је оцењена за способности примене стечених теоријских знања и вештина у пракси (разлика 1,17), као и способности писања извештаја, дописа и докумената (разлика 0,98).

Још један веома важан проблем младих из области образовања је и недовољан квалитет образовних постигнућа ученика на крају основног образовања. Наиме, међународна и национална испитивања⁴ и даље указују на недовољан квалитет образовних постигнућа ученика на крају основног образовања у Републици Србији⁵ односно на далеко боље владање репродуктивним знањем у односу на она која имају високу вредност за даље учење и снажање у свакодневним ситуацијама. У оквиру ПИСА студије 2012.⁶ године ученици из Србије остварили су изванредан напредак у односу на просечно постигнуће 2009. године. Иако се види напредак, он је доста спор и статистички незначајан. Међутим више од једне трећине младих са 15 година није достигло минимум функционалне писмености, другим речима, то су млади који ће имати значајне тешкоће у даљем образовању и смањене могућности запошљавања. Ови подаци могу бити и један од разлога што је школске 2013/14 након завршеног средњег образовања 86% ученика наставило своје даље образовање⁷. Са друге стране, највиши

² Смернице за осигурање квалитета омладинског рада, Национална асоцијација практичара/ки омладинског рада, 2009.

³ Од студента до (не)запосленог стручњака. Преглед резултата истраживања о дипломираним студентима у Србији, Босни и Херцеговини и Црној Гори у оквиру CONGARD Темпус пројекта (2014).

⁴ Национална стратегија за младе Републике Србије. Влада Републике Србије (2008)

⁵ Акциони план политике за младе у АП Војводини за период 2011- 2014. Покрајински секретаријат за спорт и омладину.

⁶ Павловић–Бабић, Д. и Бауцал, А. (2013). Инспириши ме, подржи ме, ПИСА 2012 у Србији: први резултати. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета у Београду, Центар за примењену психологију

⁷ Информација о опису студената на факултете универзитета у Новом Саду у школској 2013/2014. години, са посебним освртом на образовање припадника националних заједница (2014).

¹ Стратегија Развоја образовања у Србији до 2020. године, Министарство просвете и науке.

ниво функционалне писмености постиже занемарљив број младих који су завршили основно образовање.

Такође важан проблем младих, када је формално образовање у питању, јесте и недовољно присуство практичних наставних садржаја. У оцени квалитета и услова студирања дипломирани студенти најлошије су оценили студијске програме у домену присутности практичних наставних садржаја (просечна оцена 2,59) и у односу на употребу савремених приступа настави (просечна оцена 2,91)⁸. У истом истраживању студенти наводе да је најмање заступљен облик спровођења наставе спровођење стручне праксе (42,4% тврди да током студија није имало ни мало стручне праксе, док је 27,8% рекло да је имало веома мало праксе). Ови подаци су алармантни с обзиром на чињеницу да проблем није ново настао, заправо он егзистира већ извесно време на шта је указивало и истраживање спроведено у оквиру израде претходног Локалног акционог плана политике за младе.⁹ Иако су се реформом образовања постигли одређени помаци ка побољшању образовног система, овај проблем је и даље остао нерешен. Једно од решења могло би бити унапређивања стручне и професионалне праксе повезивањем владиног, цивилног и привредног сектора, чиме би се поред повећања самог броја практичних наставних садржаја свакако побољшао и њен квалитет и омогућило младима да се након завршетка школовања лакше и активније укључе у друштвене токове.

Осим практичних садржаја у формалном образовању, млади показују и незадовољство ваннаставним садржајима. У истраживању спроведеном за потребе израде Локалног акционог плана политике за младе од 2010. до 2014., млади су просечно оценили квалитет ваннаставних активности оценом 2,76. Тек свака трећа млада особа је укључена у неку од ваннаставних активности, и то најчешће спортске активности и школска такмичења из различитих области. Задовољство квалитетом и укљученост у ваннаставне активности додатно се смањује током студирања. Обзиром да су организације које су учествовале у реализацији претходног ЛАП-а често извештавале о потешкоћама при успостављању сарадње са средњим школама и факултетима при спровођењу активности у различитим областима, може се закључити да има доста простора за унапређење партнерстава између организација младих и за младе и институција формалног образовања, у циљу обогаћивања и подизања нивоа квалитета ваннаставних активности.

Занимљиво је и да средњошколци и студенти немају довољно поверења у ученичке и студентске парламенте, односно у могућност да кроз ангажман у њима допринесу променама у образовном систему. У истраживању потреба и проблема младих у оквиру ЛАП-а 2010. – 2014. 68% ученика и 76% студената је изјавило да је недовољно или уопште није упознато са радом парламената. Тек сваки трећи ученик и студент сматра да парламент може допринети променама.

У области неформалног образовања, а у вези са претходно објашњеним проблемима, је и препознавање компетенција стечених путем неформалног образовања и омладинског рада од стране послодаваца, образовних институција и других актера. У истраживању утицаја

неформалног образовања у омладинском раду на стицање компетенција за бољу запошљивост¹⁰, које је спровео НАПОР током 2013. и 2014. утврђено је да су компетенције стечене неформалним образовањем и омладинским радом веома значајне за бољу запошљивост младих, јер су управо оне тражене од стране послодаваца. Међу компетенцијама које су најзначајније за запошљивост налазе се комуникација и учење и развој, затим управљање собом и лична организација, спремност да се преузме одговорност, тимски рад, управљање конфликтима, предузетништво и решавање проблема. Све су ово компетенције које се стичу или се могу стећи кроз квалитетне програме неформалног образовања и омладинског рада. Истраживање је показало и да 82% младих извештава да послодавци са којима су имали контакт позитивно вреднују вештине стечене кроз неформално образовање. Оно што је додатно закључено у горе наведеном истраживању је да постоји потреба за универзалним алатом који би служио за лакше препознавање и вредновање компетенција стечених кроз неформално образовање, који би био разумљив младима и организаторима програма омладинског рада, као и послодавцима. 95,7% испитаних организатора програма и 91,5% младих има позитиван став према развоју националног механизма за препознавање компетенција за запошљивост младих, стечених кроз неформално образовање у омладинском раду. Такође, већина испитаних послодаваца би позитивно вредновало алат за препознавање компетенција који би, поред самопроцене, обухватао и екстерни стандардизовани систем процене.

Када говоримо о самим програмима неформалног образовања и омладинског рада, један од проблема који се намеће јесте и њихов квалитет, као и заснованост програма на стварним потребама младих. Ови проблеми су идентификовани и у претходном Локалном акционом плану политике за младе за 2010. до 2014. У истраживању спроведеном за потребе израде ЛАП-а, испитивана су три аспекта неформалног образовања; избор активности, корисност и применљивост научног, као и доступност и видљивост активности. Сва три аспекта имају просечне оцене испод 4 на петостепеној скали задовољства, а најлошије су оцењени корисност и применљивост научног (3,69) и доступност и видљивост активности (3,30). Занимљиво је и да су млади ван система образовања (запослени и незапослени) још ниже оценили корисност и применљивост знања стечених у неформалном образовању (3,55), што показује да постоји још много простора за унапређење квалитета ових активности, нарочито у смислу изградње преносивих вештина код младих, које им могу користити у различитим аспектима живота, а нарочито при запошљавању и напредовању у каријери. Уочени проблеми су оцењени као приоритетни и преточени у меру - Креирати и реализовати програме неформалног образовања, засноване на анализи потреба младих, а у сарадњи са школама, факултетима и релевантним институцијама. Ипак, током спровођења ЛАП-а није спроведено довољно истраживања потреба младих која би обухватила довољно велик, разнолик и репрезентативан узорак. Самим тим, већина образовних програма који се спроводе у Новом Саду креирана је на основу претпоставки креатора и организатора програма, или на основу испитивања уске циљне групе младих.

⁸ Од студента до (не)запосленог стручњака. Преглед резултата истраживања о дипломираним студентима у Србији, Босни и Херцеговини и Црној Гори у оквиру CONGARD Темпус пројекта (2014).

⁹ Локални акциони план политике за младе града Новог Сада за период 2010 - 2014. године

¹⁰ Истраживање "Утицај неформалног образовања у омладинском раду на стицање компетенција за бољу запошљивост младих", НАПОР, март 2014.

У истраживању социјалних биографија младих¹¹ закључено је да немају сви млади у Србији једнаке могућности које нуди образовни систем. Нарочито су у неравноправном положају млади из осетљивих категорија, што додатно повећава њихову социјалну искљученост. Неке од најугроженијих група које рано напуштају образовање су млади са инвалидитетом (53,3% старијих од 15 година нема завршену средњу школу), најсиромашнији млади (само 74% похађа средњу школу), као и млади Роми (21,6% похађа средњу школу). Број младих који нису запослени и нису у систему образовања или обуке (НЕЕТ) у 2013. години износио је 140.000.¹²

Осим у систем формалног образовања, млади припадници маргинализованих група нису довољно укључени ни у програме неформалног образовања које спроводе организације цивилног друштва. У истраживању потреба младих, спроведеног за потребе израде Локалног акционог плана политике за младе 2010. до 2014. уочено је да млади из приградских насеља заостају по укључености у програме неформалног образовања и омладинског рада у односу на младе из града. Ипак, укључивање младих из осетљивих група није издвојено као приоритет у претходном акционом плану, па сходно томе није обрађана пажња на овај аспект при креирању програма неформалног образовања који су подржани у оквиру реализације ЛАП-а. У истраживању које је НАПОР спровео 2010. године међу својим чланицама, 45 организација младих и за младе широм Србије, само 4% се активно бави превенцијом социјалног искључивања младих. Ови подаци говоре о томе да млади из маргинализованих група, поред ризика од раног напуштања формалног образовања, немају довољно шанси да се укључе у програме неформалног образовања и омладинског рада, те на тај начин развију компетенције које би им помогле у социјалном укључивању.

Поред неравноправног приступа образовању, још један проблем са којим се сусрећу млади из маргинализованих група је и дискриминација у систему формалног образовања. Осим дискриминације од стране вршњака, о којој говоре бројна истраживања, суочени су и са дискриминацијом од стране образовних институција. За потребе преузимања председавања Србије Декадом Рома, обједињени су подаци различитих ромских организација, који између осталог показују да је 70-90% Ромских ученика у систему специјалног образовања, које је последица примене необјективних процедура оцењивања и које не узима у обзир различито животно искуство појединих ученика и проблеме због непознавања језика.

И поред одређености за увођење инклузије у образовању, она се још увек недовољно квалитетно спроводи. Најчешћи разлог је недовољна подршка наставном кадру да квалитетно спроводи инклузију и недовољно јасно разрађени стандарди за укључивање.

Услед недостатка скорашњих истраживања проблема и потреба младих у Новом Саду, дефинисани проблеми су засновани на истраживањима рађеним на националном нивоу, уз претпоставку да осликавају и ситуацију у граду, као и истраживању потреба младих рађеном 2010. године,

¹¹ Смиљка Томановић, Драган Станојевић, Исидора Јарић, Душан Мојић, Слађана Драгишић Лабах, Милана Љубичић, Ивана Живадиновић, Млади – наша садашњост, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, 2012

¹² Други национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији, Влада Републике Србије, 2014.

за потребе израде првог Локалног акционог плана политике за младе, уз консултовање извештаја организација које су спроводиле мониторинг и евалуацију спроведених конкурса за реализацију ЛАП-а.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Обезбедити услове за развој компетенција потребних за активно укључивање младих у друштво, запошљавање и даље образовање, кроз квалитетне програме неформалног образовања и омладинског рада који прате потребе младих;
- Подржати програме и активности усмерене на стицање функционалног знања и примену модерних технологија;
- Подржати програме радне праксе кроз међусекторску сарадњу (влади, цивилни и привредни сектор);
- Подстицати развој квалитетних ваннаставних активности у школама и факултетима кроз сарадњу установа формалног образовања и удружења младих и за младе;
- Мотивисати и оснажити младе да се активно укључе у рад ученичких и студентских парламената;
- Подржати развој механизма препознавања компетенција стечених путем неформалног образовања и омладинског рада;
- Унапредити приступ образовању за све младе, нарочито припаднике осетљивих група;
- Обезбедити услове за стицање стручних и персоналних компетенција младима из осетљивих категорија кроз формално и неформално образовање;
- Програме неформалног образовања и омладинског рада учинити доступнијим младима из приградских насеља;
- Побољшати услове за спровођење инклузије у образовању кроз подршку институцијама и наставном кадру.

Приоритетни циљеве ЛАП 2015 – 2018:

1. Обезбедити услове за развој компетенција потребних за активно укључивање младих у друштво, запошљавање и даље образовање, кроз квалитетне програме неформалног образовања и омладинског рада који прате потребе младих;
2. Подстицати развој квалитетних ваннаставних активности у школама и факултетима кроз сарадњу установа формалног образовања и удружења младих и за младе;
3. Подржати програме радне праксе кроз међусекторску сарадњу (влади, цивилни и привредни сектор)

3.1.2. Образовање младих - Акциони план

1. <u>Образовање младих</u>					
Стратешки циљеви					
Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности		
1.1. Спровојодити истраживања потреба младих за програмима неформалног образовања и омладинског рада	2015 – 2018.	Објављени резултати истраживања Број младих укључених у истраживање Број младих из осетљивих група укључених у истраживање Број спроведених програма неформалног образовања и омладинског рада проистеклих из идентификованих потреба младих	Удружења младих и за младе у сарадњи са другим друштвама услуга у области неформалног образовања и омладинског рада (Бизнис и државни сектор)		
1.1.2. Спровојодити обуке за водитеље програма неформалног образовања и омладинског рада	2015 – 2018.	Број учесника који су успешно завршили обуку Број спроведених програма неформалног образовања и омладинског рада креираних од стране обучених водитеља	Удружења младих и за младе		
1.1.3. Креирати и спроводити програме неформалног образовања и омладинског рада који прате идентификоване потребе младих	2015 – 2018.	Број спроведених програма Број младих укључених у програме Број младих из осетљивих група укључених у програме неформалног образовања и омладинског рада.	Удружења младих и за младе		
1.1.4. Креирати програме неформалног образовања и омладинског рада представити младима на њима пријемчив начин	2015 – 2018.	Број програма који су представљени младима Број програма који су оглашавани на местима на којима се окупљају млади и у медијима које млади прате Број младих који су учествовали у креираним програмима	Удружења младих и за младе у сарадњи са медијима		
1.2.1. Развити и континуирано спроводити нове ваннаставне активности у средњим школама кроз сарадњу школа и удружења младих и за младе	2015 – 2018.	Број партнерстава између школа и удружења младих и за младе Број нових развијених и спроведених ваннаставних активности у средњим школама Број средњошколаца укључених у активности	Удружења младих и за младе у сарадњи са средњим школама (нарочито стручним службама, професорима Грађанског васпитања) и ученичким парламентима		
1.2.2. Развити и спроводити програме обуке за водитеље ученичких парламената кроз сарадњу средњошколаца, удружења младих и за младе и средњих школа	2015 – 2018.	Број спроведених обука Број укључених средњих школа Број водитеља укључених у програме обуке	Удружења младих и за младе у сарадњи са средњим школама (нарочито стручним службама, професорима Грађанског васпитања) и ученичким парламентима		
1.2.3. Развити и спроводити програме обуке за водитеље студентских парламената кроз сарадњу студената, удружења младих и за младе и факултета	2015 – 2018.	Број спроведених обука Број укључених факултета Број водитеља укључених у програме обуке	Удружења младих и за младе у сарадњи са факултетима, нарочито студентским парламентима и студентским организацијама.		

1.3. Подржати програме стручне и професионалне праксе кроз међусекторску сарадњу (владин, цивилни и привредни сектор)	1.2.4. Развити и спровести програме обуке наставног кадра у средњим школама за коришћење метода неформалног образовања и нових технологија у ваннаставним активностима и секцијама 1.2.5. Развити и спровести програме обуке наставног кадра на факултетима за коришћење метода неформалног образовања и нових технологија у ваннаставним активностима и секцијама 1.3.1. Спровести истраживања потреба младих за практичним вештинама и знањима која нису обухваћена формалним образовање	2015 – 2018. 2015 – 2018. 2015 – 2018.	Број спроведених обука Број наставника који су учествовали у програмима обуке Број школа укључених у програме обуке Број ваннаставних активности креираних и спроведених од стране учесника обуке. Број спроведених обука Број наставника који су учествовали у програмима обуке Број факултета укључених у програме обуке Број ваннаставних активности креираних и спроведених од стране учесника обуке. Објављени резултати истраживања Број средњошколаца и студената укључених у истраживање Број покренутих нових радних пракси на основу установљених потреба Број средњошколаца и студената укључених у нове радне праксе	Удружења младих и за младе у сарадњи са средњим школама Удружења младих и за младе у сарадњи са факултетима Удружења младих и за младе у сарадњи са средњим школама и факултетима Удружења младих и за младе у сарадњи са владиним, цивилним и привредним сектором Удружења младих и за младе у сарадњи са владиним, цивилним и привредним сектором, као и са образовним институцијама Удружења младих и за младе у сарадњи са владиним, цивилним и привредним сектором, као и са образовним институцијама
	1.3.2. Мапирање могућих места за обављање радне праксе у владином, цивилном и привредном сектору 1.3.3. Спровести информативне кампање за подстицање сарадње 3 сектора ради успостављања квалитетније и разноврсније радне праксе за младе 1.3.4. Обука за будуће менторе током радних пракси	2015 – 2018. 2015 – 2018.	Објављени резултати мапирања Број обухваћених институција, организација и компанија Број покренутих нових радних пракси на основу идентификованих могућих места Број средњошколаца и студената укључених у нове радне праксе Број спроведених кампања Број покренутих партнерстава Број покренутих нових радних пракси Број младих укључених у нове радне праксе Број спроведених обука Број учесника обуке Број институција, организација и компанија укључених у програме обуке	

3.2. ЗАПОШЉАВАЊЕ МЛАДИХ

3.2.1. Запошљавање младих - Проблеми и приоритети

Област запошљавање младих подразумева свеобухватно стварање услова за младе пунолетне особе за заснивање радног односа у циљу остваривања економске независности, а што је основ за лични развој, заснивање породице, организацију слободног времена, итд. Предуслов запошљавања младих су квалитетна знања, која им омогућавају компетентност за послове који представљају њихову личну слободу избора.

Запосљивост младих представља скуп вештина, знања и личних особина младих које им повећавају шансе за запослење и помажу да буду успешни у пословима којима се баве, и тако увећају корист за себе, али и своје заједнице и целокупну економију.

Каријерно вођење и саветовање младих представља пружање континуиране помоћи младима током њиховог целокупног каријерног развоја, са циљем постизања професионалног идентитета, а у складу са личним особинама и потребама тржишта рада за појединим занимањима.

Предузетништво је начин мишљења и врста процеса који ствара и развија економску активност тако што спаја улажење у ризик, стваралаштво и/или иновације са добрим управљањем, у новој или постојећој организацији.¹³ За предузетника се везују одлике као што су креативност и иновативност, што имплицира и способност реализовања профитабилне активности која обезбеђује одрживо запошљавање како предузетнику тако и радницима које запошљава. Европа 2020 – стратегија за паметан, одржив и инклузивни раст, питању омладинског предузетништва даје посебан значај, сматрајући да предузетништво младих није само питање запошљавања, већ начин да се омогући реализација **иновативних идеја, повећа социјални капитал, обезбеди одржив развој** посебно на нивоу локалних заједница.

Самозапошљавање представља економску и животну опцију за део младих људи који имају предузетничке склоности. Њиме се аутоматски утиче и на решавање великог броја осталих питања са којима су млади суочени, као што су становање, заснивање породице, социјална укљученост, задовољење образовних, културних и рекреативних потреба и многи други. Поред тога, самозапошљавање доприноси и **јачању сектора МСПП, повећању опште запослености и јачању домаће привреде.**

Појам самозапошљавања се различито третира, али је могуће извести пет основних облика самозапошљавања¹⁴:

1. Предузетници (власници и/или оснивачи МСПП) који воде своје послове помоћу радника;

2. Традиционални „слободни професионалци“ који, да би могли вршити своју делатност, морају испуњавати одређене захтеве, поштовати прописе и професионалне кодексе, често и полагасти испите да би могли бити на попису јавних регистара. Они најчешће своју делатност обављају сами или заједно са другим професионалцима или помоћу ограниченог броја радника (нпр. адвокати);

3. Трговци, пољопривредници и сл. који представљају традиционалне облике самозапошљавања. Ови самозапослени радници често раде са члановима породице и евентуално мањим бројем запослених;

4. Квалификовани самозапослени радници нерегулисане струке, који се понекад називају „нови професионалци“ (нпр. веб дизајнери);

5. Неквалификовани самозапослени радници који воде властити посао без помоћи радника а понекад им помажу чланови породице (нпр. молери).

Ослањајући се на горе наведене дефиниције, а након анализе стања у Новом Саду истичемо кључне проблеме на које желимо да усмеримо политику за младе Града Новог Сада.

Један од примарних проблема младих, а самим тим и младих у Новом Саду, када је запошљавање у питању, је **низак степен запосљивости младих и недовољна активност младих на тржишту рада.** Према подацима Националне стратегије за младе 2015 - 2025.¹⁵ кључни стратешки проблем младих у Србији је незапосленост. Стопа незапослености младих износи 52,8% за младе узраста 15-24 године, односно 39,5% за младе узраста 15-30 година¹⁶. Међутим, један од важних узрока незапослености је значајно повећавање неактивности младих на тржишту рада, па је тако у мају 2014. године стопа неактивности младих узраста 15-30 година износила 52,4%.¹⁷ Такође, у Републици Србији је према подацима Републичког завода за статистику у 2012. години забележено да 25,1% младих узраста 15-24 припада категорији оних који нису нити запослени, нити на образовању или тренингу¹⁸. Ови подаци показују да је улазак на тржиште рада за многе младе изазов. Према истраживању Уније послодаваца¹⁹, послодавци сматрају да младима недостају неке основне компетенције, где је на првом месту комуникативност, затим мотивисаност, рад на рачунару, тимски рад, вештине опхођења са клијентима, услужност, а потом и писменост, познавање страних језика, флексибилност, љубазност и прецизност. Ово није само лоше мишљење послодаваца о младима, већ за њих то значи да ако унајме радника који не поседује ове компетенције, тај радник вероватно неће генерисати довољно профита ни за сопствену плату, а можда ће узроковати и проблеме у односима у колективу или у комуникацији са клијентима. Веома је важно издвојити и проблеме запосљивости група младих које посматрамо као посебно рањиве, а то су: млади са инвалидитетом, Роми и Ромкиње, девојке, млади из руралних средина и приградских насеља, млади са проблемима у понашању, млади који припадају LGBT популацији, млади на институционалном смештају. Према подацима Акционог плана запошљавања града Новог Сада за 2014. годину²⁰, најугроженије групе незапослених лица су особе са инвалидитетом, Роми, избегла и расељена лица и корисници социјалних давања, те се ове групе морају посебно третирати кроз афирмативне мере.

¹⁵ Први нацрт Националне стратегије за младе 2015-2025 (радна верзија) Министарство омладине и спорта

¹⁶ Анкета о радној снази за други квартал 2014. године, Републички завод за статистику

¹⁷ Анкета о радној снази за други квартал 2014. године, Републички завод за статистику

¹⁸ NEET - Not in Employment, Education or Training

¹⁹ ПОТРЕБЕ ТРЖИШТА РАДА И ПОЛОЖАЈ МЛАДИХ НЕЗАПОСЛЕНИХ ЛИЦА, Унија послодаваца Србије, 2012.

²⁰ Акциони план запошљавања града Новог Сада за 2014. годину

¹³ Европска комисија (2003) Green Paper on Entrepreneurship

¹⁴ www.eurofound.europa.eu

Веома важан проблем када је у питању запошљавање младих је и сувише дуг и сложен процес тражења и заснивања првог радног односа. Прелазна раздобља младих између образовања и запошљавања постала су знатно дужа и сложенија²¹. Незапосленост међу младима просечно је двоструко већа него вредност укупне радне снаге. Унапређење приступа тржишту рада и квалитетног запошљавања чине главне приоритете Лисабонске стратегије за развој и запошљавање, те Европског пакта за младе. Све ово указује на то да је младима потребно пружити подршку у успешној транзицији из образовања на тржиште рада. Акциони план запошљавања града Новог Сада за 2014. годину²² бави се анализом трендова тржишта рада и указује на даље погоршање положаја највећег броја категорија теже запошљивих лица, а посебно **младих**. Подстицање запошљавања ових категорија теже запошљивих лица, по Националном акционом плану запошљавања за 2014. годину, подразумева спровођење пакета услуга за младе (од 15 до 30 година). И поред тога што Град подстиче запошљавање младих, првенствено кроз програме приправништва и универзитетске професионалне праксе, а потом и кроз субвенције за самозапошљавање и субвенције за отварање нових радних места код послодавца у приватном сектору, потребно је обезбедити додатне мере, које су доступне свим младима.

Као велики проблем препознајемо и **недовољно функционални систем каријерног вођења и саветовања, чија је сврха да пружи подршку у транзицији у модерним и демократским друштвима, као и недовољно развијена свест младих о потреби за ефикасним управљањем својом каријером.** На основу Извештаја о реализацији програма и пројеката којима се остварују циљеви дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада у 2013. години²³ дат је предлог групе активности која би могла бити издвојена за област запошљавања младих у наредном циклусу, а то је - **Обучавати средњошколце и студенте за активно и ефикасно управљање својом каријером.** Док је на основу Извештаја о реализацији пројеката из области политике за младе од значаја за Град Нови Сад којима се остварују циљеви дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада током 2012. године²⁴, наведено да: *“Једина активност из Локалног акционог плана, у оквиру које није реализован ниједан пројекат, била је додатно оспособљавање наставника/ца, педагога/шкиња и психолога/шкиња за каријерно вођење и саветовање”*. Дакле, на основу наведеног можемо закључити да се током претходних година у Новом Саду **није довољно радило на развоју и доступности програма каријерног вођења и саветовања младих.** Према подацима Стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији²⁵ у постојећем образовном систему, у коме су тек почетне реформе, ова важна функција, која треба да обезбеди

прелазак из школовања на тржиште рада, **потпуно је маргинализована**, а њен значај несхваћен. Међународна пракса указује на неопходност постојања јаке мреже саветовалишта за каријерно вођење и саветовање намењених како младима који су у процесу школовања, тако и одраслима (концепт целоживотног учења). За Републику Србију је неоспорно да је каријерно вођење и саветовање новина, јер се оно у својој бити не уклапа у традиционални систем односа између образовања и тржишта рада. Ово је нарочито изражено данас када се све више говори о новом концепту који подразумева каријеру као променљиву категорију, која се брзо и лако мења како због промена у интересовањима, способностима и вредностима запосленог, тако и због промена у радном окружењу.

Низак ниво предузетничког образовања младих и недовољна понуда специјализованих обука за младе предузетнике је проблем коме треба посветити велику пажњу. Иако је предузетничко образовање најбољи начин за превазилажење свих препрека које се јављају код покретања сопственог посла и треба му посветити посебну пажњу, како у формалном образовању, од основног, преко средњег, па до највишег нивоа образовања, тако и у неформалном образовању, евидентан је низак ниво овог вида образовања. Младима су углавном на располагању курсеви/обуке/тренинзи које с времена на време реализују невладине организације у Новом Саду²⁶. Из искуства ових организација знатно је већа тражња за оваквим курсевима од стране младих него понуда истих од стране организација (углавном због ограничених ресурса). Поред тога, обуке су доступне младима који живе у граду, док су млади у приградским насељима веома слабо информисани, а њихове могућности за покретање сопственог посла на селу неискоришћене. Млади који живе на селу, као једину шансу за запослење виде пресељење у Нови Сад, те их је потребно посебно стимулисати и обучавати за предузетничке послове. Што се тиче формалног образовања, само на неколико факултета у Новом Саду млади имају прилике да се едукују по питању предузетништва. Истраживањем²⁷ на којим факултетима Универзитета у Новом Саду се изучава и предаје предузетништво, долази се до информација да су то: Факултет Техничких Наука, Економски факултет, Пољопривредни факултет, и UNESCO катедра за студије предузетништва (UCES), основана кроз међународну сарадњу Универзитета у Новом Саду и организације UNESCO-CEPES са седиштем у Букурешту.

Постоји неколико кључних препрека са којима се млади, који желе да покрену сопствени посао сусрећу²⁸. **Пре свега, то је нестимулативан друштвени и културни утицај за развој предузетништва код младих.** Као што друштво утиче на све аспекте људског живота, тако утиче и на њихово виђење предузетништва и личне ставове према истом, као и на евентуалну предузетничку активност. Познато је да су млади генерално подложнији утицајима околине и уколико подршка, пре свега породице и пријатеља, не постоји, млади ће се знатно теже одлучити за предузетнички

21 Европска стратегија за младе-улагање и оснаживање 2009. Европска информациона мрежа за младе

22 Акциони план запошљавања града Новог Сада за 2014. годину

23 Извештај о реализацији програма и пројеката којима се остварују циљеви дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада у 2013.

24 Извештаја о реализацији пројеката из области политике за младе од значаја за Град Нови Сад – Пројеката којима се остварују циљеви дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада током 2012 год.

25 Стратегија каријерног вођења и саветовања у Републици Србији, 2010-2014.

26 Иако се курсеви предузетништва и започињања сопственог посла могу слушати и у оквиру неких институција као што су на пример Национална служба за запошљавање (Обука за започињање сопственог посла), Регионална развојна агенција Бачка (Како започети сопствени бизнис - старт-уп пакет) ипак ови курсеви нису намењени искључиво младима.

27 Истраживање радио Радивој Малић у оквиру дипломског рада „ Омладинско предузетништво у Србији”, Факултет техничких наука у Новом Саду, 2014. године

28 Schoof U. (2006) Stimulating Youth Entrepreneurship: Barriers and incentives to enterprise start-ups by young people, International Labour Office, Geneva

подухват. У неким случајевима може постојати страх од неуспеха, тј. његово виђење од стране околине. Такође, може се рећи да су последице социјалистичког система негде још увек присутне и да се могу посматрати као препрека предузетништву у виду преференција према раду у државној служби и тзв. „запослењу за цео живот“ који је у већини развијених држава већ одавно престао да постоји²⁹. Као једна од могућих препрека у реализацији предузетничких активности наводи се и страх од тешкоћа или немогућности наплативости производа и услуга. Овде се такође може сврстати и страх од корупције у друштву, који је много израженији у сиромашним земљама и земљама у развоју. Млађи људи (18-29 година) у Републици Србији дају већу тежину стваралаштву као мотиву за покретање сопственог посла, док се са померањем старосне границе (од 45. године живота па навише) покретање сопственог посла посматра као нужда.³⁰ Иако је генерално мали проценат младих који су оснивачи и/или власници МСП у Новом Саду (и Републици Србији генерално), ипак је евидентно да млади предузетници поред слабости које се огледају у недовољном искуству и малом броју пословних контаката, могу имати неке од предности у односу на старије. **Такође, евидентна је и слаба промоција успешних младих предузетника у Новом Саду као примера добре праксе и непостојање базе података о младим предузетницима.**

На основу наведеног долазимо до закључка и да су млади недовољно информисани о институцијама које пружају финансијску и нефинансијску подршку младима при отпочињању сопственог посла. Међу младима који изражавају жељу да покрену сопствени посао, често се чује да је управо недостатак финансија и извора финансирања главна препрека. Са једне стране постоји објективан проблем недостатка извора финансирања у Новом Саду (и у целој Србији), а са друге стране постоји проблем услова и критеријума добијања ових извора финансирања и неинформисаност младих о истим.

Као проблем учува се и низак ниво информисаности младих о савременим могућностима самозапошљавања. Иако данас у свету велики број младих ради у области тзв. креативних индустрија које добијају све више на значају у погледу економског развоја, егзистенцијалне будућности „креативне класе“, самозапошљавања и природног и неизбежног приближавања домена културе и предузетништва, односно креативног пословања, у Новом Саду и Србији генерално је ова индустрија још увек непознаница. Исти случај је и са ИКТ (информационо комуникационе технологије) индустријом која младима пружа перспективу у погледу самозапошљавања и остваривања прихода. У овој грани индустрије се могу веома добро

афирмисати и млади са телесним инвалидитетом који услед архитектонских баријера и неприлагођених радних места могу радити не напуштајући своје домове и на тај начин остварити економску независност.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Информисати и подстицати младе да унапређују знања и вештине запосљивости, са посебним акцентом на досезање до што шире групе младих људи, а посебно младих из приградских насеља, младих Рома/киња, особа са инвалидитетом, младих корисника услуга социјалне заштите и припадника LGBT популације;
- Повећати доступност тржишта рада младима, кроз креирање и реализацију подстицајних и иновативних мера запошљавања, намењених младима који траже прво запослење и њиховим послодавцима;
- Систематски радити на унапређивању и ширењу услуге каријерног вођења и саветовања у оквиру формалног образовања, у делу редовног рада психолошко-педагошке службе и кроз ваннаставне активности;
- Подизати капацитете младих за ефикасно управљање каријером кроз едукације, кампање и развој програма каријерног вођења и саветовања;
- Систематски радити на увођењу предузетничког образовања у оквиру формалног образовања на свим нивоима;
- Унапредити запосљивост младих кроз програме неформалног образовања за покретање сопственог посла, са посебним акцентом на младе из приградских насеља;
- Континуирано спроводити активности којима се доприноси популаризацији предузетништва младих и свих облика самозапошљавања, кроз промоцију примера добре праксе младих предузетника и савремених облика самозапошљавања у областима као што су „кретивна индустрија“ и ИКТ индустрија.

Приоритетни циљеви ЈАП 2015 – 2018:

1. Информисати и подстицати младе да унапређују знања и вештине запосљивости, са посебним акцентом на досезање до што шире групе младих људи, а посебно младих из приградских насеља, младих Рома/киња, особа са инвалидитетом, младих корисника услуга социјалне заштите и припадника LGBT популације;
2. Подизати капацитете младих за ефикасно управљање каријером кроз едукације, кампање и развој програма каријерног вођења и саветовања;
3. Унапредити запосљивост младих кроз програме неформалног образовања за покретање сопственог посла, са посебним акцентом на младе из приградских насеља;
4. Континуирано спроводити активности којима се доприноси популаризацији предузетништва младих и свих облика самозапошљавања, кроз промоцију примера добре праксе младих предузетника и савремених облика самозапошљавања у областима као што су „кретивна индустрија“ и ИКТ индустрија.

²⁹ Однос јавности у Републици Србији према предузетништву може се додатно расветлити разматрањем његове антитезе – односа према јавном сектору. На основу анкете у оквиру брошуре Предузетништво у Србији – нужда или прилика (февруар 2014. године), две трећине испитаних грађана жели да се запосли у јавној сектору. Као разлоге наводе то што се такав посао сматра угледним, у највећем броју случајева пружа сигурност и солидну зараду. Очекивано, интересовање за рад у јавном сектору прогресивно расте са старосну испитаника, од половине грађана (56%) између 18 и 29 година, док чак 73% грађана који имају више од 60 година. Такав тренд, уз високу склоност ка запошљавању у јавном сектору вероватно је одраз нашег некадашњег социјалистичког наслеђа, према којем су грађани били навикнути да од државе очекују сигуран посао, а од друштвеног предузећа пристоју плату, социјалну заштиту, чак и обезбеђен посао за своје потомство. Охрабрује налаз да су млади људи, ненавикнути и неоптерећени наслеђем из прошлости, постали склонии раду у приватном сектору.

³⁰ Извор: Брошура Предузетништво у Србији – нужда или прилика; ЦЕВЕС – Центар за високе економске студије, Београд, фебруар 2014. године

3.2.2. Запошљавање младих - Акциони план

2. Запошљавање младих					
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности	
2.1. Информисати и подстицати младе да унапређу знања и вештине запосљивости, са посебним акцентом на досезање до што шире групе младих људи, а посебно младих из приградских насеља, младих Рома/киња, особа са инвалидитетом, младих корисника услуга социјалне заштите и припадника LGBT популације	2.1.1. Подржати јавне кампање и промоцију примера добре праксе које подстичу младе да активно раде на унапређењу својих капацитета запосљивости	2015 - 2017.	Број кампања и промоција Број ангажованих младих у кампањама Број младих који су информисани	Удружења младих и удружења за младе	
	2.1.2. Подржати програме неформалног образовања које подижу капацитете младих за већу запосљивост (радна етика, психолошке обуке, компјутерска писменост, пословна комуникација, рад у тиму, асертивни тренинзи)	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Квалитет програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих и удружења за младе	
	2.1.3. Подржати креирање и спровођење прилагођених обука за рањиве групе употребом асистивних технологија, обуком на матерњем језику и обуком у приградским насељима	2015 - 2016.	Број обука Број укључених младих из рањивих група	Удружења младих и удружења за младе	
	2.2.1. Развијати услуге за каријерно информисање и саветовање младих у институцијама и ван институција (нпр. Каријерни инфо-кутак за младе)	2015 - 2016	Број развијених услуга Број младих који користе услугу	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са Канцеларијом за младе	
2.2. Подизати капацитете младих за ефикасно управљање каријером кроз едукације, кампање и развој програма каријерног вођења и саветовања	2.2.2. Подржати реализацију едукација које се баве ефикасним управљањем каријере за младе	2015 - 2018.	Број спроведених едукација Број младих на едукацијама Квалитет спроведених обука према оценама учесника	Удружења младих и удружења за младе	
	2.2.3. Промовисати значај каријерног саветовања и вођења младих кроз кампање, примере добре праксе, трибине, едукације	2015 - 2017.	Број реализованих активности Број укључених младих Територијална распрострањеност	Удружења младих и удружења за младе	
2.3. Унапредити запосљивост младих кроз програме неформалног образовања за покретање сопственог посла, са посебним акцентом на младе из приградских насеља	2.2.4. Подржати прикупљање и представљање података о доступним услугама и програмима за каријерно вођење младих у граду Новом Саду прилагођених и младима из рањивих група	2017 – 2018.	Број прикупљених података Квалитет садржаја Број корисника садржаја	Удружења младих и удружења за младе	
	2.3.1. Подржати реализацију обука за почетнике у бизнису	2015 - 2018.	Број реализованих обука Број младих који су одслушали обуке Квалитет спроведених обука на основу оцена учесника	Удружења за младе	

	2.3.2. Информисати и обучавати младе у приградским насељима о могућностима за покретање сопственог посла	2015 - 2017.	Број реализованих обука Број младих који су одслушали обуке Квалитет спроведених обука на основу оцена учесника Број приградских насеља која су обухваћена обуком	Удружења за младе
	2.3.3. Подржати реализацију специјализованих обука из области које су неопходне за вођење сопственог посла (маркетинг и продаја, електронско пословање, финансијско управљање, ИТ у пословању и сл.)	2015 - 2018.	Број реализованих обука (укупно и по областима) Број младих који су одслушали обуке Квалитет спроведених обука на основу оцена учесника	Удружења за младе
	2.3.4. Подржати организацију инфо дана о доступним изворима финансирања сопственог посла и институцијама које пружају нефинансијску подршку (менторинг, семинари и сл.)	2015 - 2016.	Број реализованих инфо-дана Број младих који су присуствовали инфо-дану	Удружења за младе
	2.4.1. Подржати организовање инфо дана, конференција и сличних манифестација које популаришу предузетништво и самозапошљавање младих	2015 - 2018.	Број реализованих догађаја Број младих који су присуствовали догађајима Квалитет догађаја на основу оцена младих	Удружења за младе
	2.4.2. Подржати организовање конференција, инфо дана и осталих манифестација које популаришу ИКТ и Креативну индустрију	2015-2018.	Број реализованих догађаја Број младих који су присуствовали догађајима Квалитет догађаја на основу оцена младих	Удружења за младе
	2.4.3. Подржати активности које промовишу примере добре праксе младих предузетника и подстицати њихово умрежавање	2015 - 2018.	Број штампаних и аудио-визуелних материјала Број младих корисника материјала Број догађаја Број младих који су присуствовали догађајима	Удружења за младе
	2.4.4. Оформити базу успешних младих предузетника који ће пружати менторску подршку младима за савремене облике самозапошљавања	2015 - 2017.	Оформљена база (да/не) Број младих предузетника у бази Број пружених информација Број корисника базе	Удружења за младе
<p>2.4. Континуирано спроводити активности којима се доприноси популаризацији предузетништва младих и свих облика самозапошљавања, кроз промоцију примера добре праксе младих предузетника и савремених облика самозапошљавања у областима као што су „Креативна индустрија“ и ИКТ индустрија</p>				

3.3. ЗДРАВЉЕ МЛАДИХ

3.3.1. Здравље младих – проблеми и приоритети

Здравље представља сложен динамички феномен који се дефинише као стање потпуног физичког, психичког и социјалног благостања (дефиниција Светске здравствене организације³¹), а не само као одсуство болести и неспособности што је основа за разматрање разноврсних питања везаних за здравље младих. Дефинисање појмова „здравље“ и „болест“ је сложен задатак, јер је тешко поставити границу где престаје здравље, а где почиње болест.

Често појам здравља млади поистовећују са физичким здрављем, пошто тај аспект најлакше разумеју. Физичко здравље младих можемо дефинисати и као збир „резервних капацитета“ организма. У том смислу неопходно је да свака млада особа размишља да ли својим начином живота само троши резерве здравља или чини све да га очува и унапреди.

Психичко, душевно или ментално здравље младих је лични осећај задовољства и благостања, осећај да су способни, ефикасни, да могу добро да комуницирају и сарађују са својим вршњацима, са члановима своје породице и осталим људима у заједници, да могу искористити све своје интелектуалне способности и да на прави начин покажу своје емоције. Разумевање менталног здравља помаже младима да лакше разумеју поремећаје менталног здравља или поремећаје понашања код својих вршњака.

Живот младих као биолошких, психолошких али и социјалних бића одвија се великим делом у заједници. Особине социјалне средине као што су мир, равноправност, економска и политичка стабилност, друштвена подршка сваком појединцу омогућавају добро здравље. Са друге стране, склоп негативних чинилаца као што су сиромаштво, неписменост, незапосленост, немогућност лечења, маргинализација или изолација појединаца или група младих због тога што се разликују од осталих, озбиљно угрожавају здравље.

Квалитет здравља младих јесте условљен њиховим понашањем и избором да избегавају ризике по здравље, како би га што дуже очували или са друге стране да својим свесним или несвесним понашањем узимања ризика изложе себе опасности да оболе. Понашања узимања ризика су саставни део младости, посебно адолесценције. Она представљају развојно очекивано и нормално понашање. Развојно прихватљиво ризично понашање може подразумевати прве романтичне везе, учење вожње или инсистирање на свом мишљењу и када се оно сукобљава са мишљењем родитеља или других значајних одраслих особа. Развојно неприхватљива ризична понашања су сва понашања која тренутно или дугорочно угрожавају живот или здравље младе особе.

Савремене дефиниције здравља обухватају и духовну, филозофску, еколошку и ментално – хигијенску компоненту и могућност да млади воде квалитетан и креативан живот, максимално развију све своје капацитете, да реализују своје циљеве и да се стваралачки прилагоде друштвеној средини. У Националној стратегији за младе наглашава се нераскидива веза између индивидуалног начина живота и здравља, са посебним акцентом на улагање у детерми-

нанте здравља и предуслове за здравље које обухватају одговарајуће друштвене и економске услове, физичко окружење и стабилан екосистем. Овакав приступ подразумева диспозицију младих да на исправан начин вреднују важност здравља и здравог начина живота и у складу са тим предузимају одређене акције, односно формирају понашање које води здрављу. Здравље је предуслов за срећу, испољавање креативних потенцијала личности и самореализацију.

Млади се генерално сматрају за најздравији део популацији, обзиром да статистички подаци указују на најнижи ниво обољевања и умирања управо у овој узрасној групи. Међутим то не значи да брига о здрављу младих не треба бити приоритет сваког друштва. Европска стратегија здравља (2008 -2013.) здравље деце и младих посматра као приоритетну активност, управо због честих ризичних понашања популације младих чије се последице често испољавају индиректно касније у животу.

Брига о здрављу младих најчешће се односи на пружање информација и правовремену превенцију, засновану на оснаживању младих да преузму одговорност за сопствено здравље и доносе одговорне одлуке тј. на изградњу животних вештина и здравих стилова живота. Превенција данас треба да буде више од нуђења информација о различитим облицима ризичних понашања и њиховим последицама. Савремена превенција усмерена је на образовање тј. нуђење информација, уз сензибилнији однос према емоцијама младих, како би се остварили позитивни утицаји на њихове ставове и понашања. Истраживања Светске здравствене организације (СЗО) одавно указују да заштита здравља базирана на информацији о ризицима и њиховим последицама не даје резултате.

На територији Града Новог Сада млади се најчешће сусрећу са следећим проблемима у области здравља:

Угрожено ментално здравље младих

Резултати најновијих истраживања у Србији (УНИЦЕФ, Светска здравствена организација) указују на то да здравствено стање младих карактерише лоше ментално здравље са све вишом стопом поремећаја понашања, болести зависности, депресије и самоубиства, као и ниска стопа контрацептивне заштите са све већим порастом сексуално преносивих инфекција. Клиничко искуство и резултати истраживања у Србији такође указују на значајно психолошко трпљење популације младих, које се често везује за периодом адолесценције. Млади манифестују одређену, за овај узраст специфичну психопатологију: различите тешкоће адолесцентног процеса сконцентрисане око формирања стабилног и дефинитивног идентитета, депривна стања (укључујући самоубилаштво) и поремећаје понашања (укључујући злоупотребу психоактивних супстанци, насилно и делинквентно понашање и поремећаје исхране). Трећина средњошколске популације показује знаке психолошког трпљења и менталних проблема. Слични подаци добијени су и у истраживањима студентске популације.

Пораст процената корисника психоактивних супстанци међу младима

Психоактивним супстанцама (скраћено ПАС) називамо све оне материје које делују првенствено на централни нервни систем где мењају функцију мозга, што доводи до

31 <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>

промена у стању свести, опажању, мишљењу, расположењу, понашању и односу према телу. Због великог броја и разноликости ових супстанци, уместо ужег термина „дрога“ користи се термин психоактивна супстанца. Термин „дрога“ обично користимо за илегалне психоактивне супстанце.

Подаци у области болести зависности и злоупотребе дрога у Граду Новом Саду су непотпуни. Сва досадашња истраживања и анкете, иако нису методолошки уједначена, указују на тренд повећања коришћења психоактивних супстанци од стране младих. Подаци Европског истраживања о употреби алкохола и других дрога међу младима у Србији 2008. спроведеном од стране Министарства здравља РС, на узорку од 7911 ученика првих разреда средњих школа указују да је девет од десет ученика бар једном током живота попило једно или више алкохолних пића. Осим тога, чак 15,1% ученика првих разреда средњих школа наводи да су током живота бар једном употребљавали неку од илегалних психоактивних супстанци.

Спуштање старосне границе приликом првог коришћења психоактивних супстанци

Озбиљност овог проблема можемо поткрепити подацима добијеним у раније поменутом истраживању који указују да:

- Једна четвртина школске деце узраста 16 година (24,9%) редовније конзумира алкохол тј. наводи да је у току живота 40 или више пута пила алкохол;
- Бар једном у животу се напило 42% ученика;
- Марихуану или хашиш у последњих 30 дана, што може указати на почетак редовније употребе, користило је 2,3% ученика;
- Чак 7,6% младих је током живота користило седативе без лекарског рецепта;
- У популацији ученика првог разреда средњих школа, 2,9% ученика је бар једном у току живота користило инхалансе (лепак, бензин, плин, бронза, лакови и сл), 2,7% алкохол у комбинацији са пилулама, док је екстази пробало 1,6% ученика. Пријављена употреба амфетамина и аналгетика у току живота износи 1,5% и 1,4%, редом, док је употребу осталих психоактивних супстанци пријавило мање од 1% ученика;
- 46% ученика је у току живота попушила бар једну цигарету.

Низак ниво знања о репродуктивном здрављу

Према дефиницији Светске здравствене организације, репродуктивно здравље је стање физичког, менталног и социјалног благостања у свим областима везаним за репродуктивни систем, у свим фазама живота.

Репродуктивно здравље подразумева да су људи у могућности да имају задовољавајући и безбедан полни живот и способност да имају потомство, као и слободу да одлуче да ли ће га имати, када и колико често. Према истраживању спроведеном од стране Покрајинског секретаријата за спорт и омладину АП Војводине средњошколци у покрајини имају недовољна и непотпуна знања о репродуктивном здрављу, полно преносивим инфекцијама и начинима контрацепције. О овој теми млади се најчешће информишу путем интернета и телевизије, док најређе о томе слушају у здравственим установама и школи.

Пораст учешћа младих узраста 15–29 година међу новодијагностикованим ХИВ позитивним особама

Према подацима Института за јавно здравље Србије од 1984. до краја 2013. године у Републици Србији је регистрована 3001 особа инфицирана ХИВ-ом, од којих су 1692 особе оболеле од сиде, док је 1159 особа инфицираних ХИВ-ом умрло. Почетком 2014. године у Србији су 1842 особе живеле са ХИВ-ом. Процењује се да још 1800 особа не зна да је инфицирано ХИВ-ом, односно процењена преваленција од 2002. године региструје се пораст учешћа младих узраста 15–29 година међу новодијагностикованим ХИВ позитивним особама (47% у 2008, односно 30% у 2013. према 22% током 2002. године).

Недовољан број саветованих и тестираних на ХИВ и друге полно преносиве инфекције

Све више преовладава свест да су млади људи ти који могу променити ток и смер епидемије полно преносивих инфекција. Млади у исто време на најбољи начин прихватају програме спречавања ширења ХИВ-а и ефикасни су учесници и промотери акција превенције. Чињеница је да су значајни напори уложени у превентивне активности у вези са контролом ХИВ/сиде током протеклих година и охрабрују налази да далеко већи број младих користи кондом приликом сексуалних односа у вези која је краћа од шест месеци у поређењу са претходном деценијом. На жалост, још увек је присутна изузетно ниска стопа добровољног тестирања на ХИВ (2,7 на 1000 становника). Из истих разлога, димензије проблема ППИ међу младима у Републици Србији се могу само процењивати, чему доприноси и неадекватно регистровање ових обољења.

Виши проценат обољевања младих изазван недовољном физичком активношћу и неправилном исхраном

Физичка неактивност младих може да утиче на неправилан развој тела и потпомогне настајање одређених деформитета и болести. Водеће место у структури морбидитета амбуланте за спортску медицину заузимају обољења мишићно – коштаног система и везивног ткива са учесталашћу од 52,98%. Најчешће постављена дијагноза из ове групе обољења и уједно најчешћа дијагноза у оквиру амбуланте је крива кичма, која је код адолесцената у највећој мери последица неправилних навика седења, спавања и недовољне физичке активности у детињству, које се настављају и касније. Ове болести се могу у значајној мери спречити правовременом променом наведених навика, те је важно да се млади стално подстичу на редовну физичку активности и едукују о правилном држању тела при свакодневним активности.

Неправилна исхрана представља неуравнотежено или недовољно узимање хране, а њене директне последице су поремећај раста и развоја, појава болести (хронична незаразна обољења, малнутриције, опадање имуних функција организма и др.). Иако је избор хране индивидуалан и зависи од физиолошких потреба организма, узимање хране је ипак под утицајем културолошких, социолошких, економских и психолошких фактора живота. Обољења дигестивног система код младих су веома честа, што можемо објаснити неправилним животним навикама ове популације у погледу исхране са пуно простих угљених хидрата (пекарски производи, слаткиши, сокови и др.), недостатка сна и повећаног стреса.

Недовољна доступност здравствене заштите за младе из посебно осетљивих група

Према истраживању спроведеном за креирање претходног Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада препознате су следеће посебно осетљиве групе младих које имају потешкоћа да остваре право на здравствену заштиту:

Сексуалне раднице заслужују посебну пажњу у овом одељку, као ризична група у смислу здравља. Највећи проблем у њиховом случају представља здравствено осигурање (односно немогућност да га обезбеде), које им отежава бригу о сопственом здрављу. Поред проблема које има и редовна популација (чекање, нељубазност...), посебан проблем је дискриминација у здравственим установама.

Особе са инвалидитетом сусрећу се са бројним проблемима у здравственим установама, а најчешће се жале на недовољну едукованост здравствених радника, архитектонску неприлагођеност и недовољну техничку опремљеност. Велики проблем представља неразумевање и неадекватан приступ у односу доктор-пацијент.

ЛГБТ популација, поред уобичајених жалби на неефикасност здравственог система, такође наводи дискриминацију као проблем приликом обраћања институцијама, често у облику "потенцијална дискриминација".

Роми/Ромкиње су се највише жалили на лошу организацију здравствених институција и изразили више захтева за едукацијом и информисањем о здравственим темама.

Област Здравље младих у оквиру Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада 2010 - 2014. једна је од најзаступљенијих области према броју додељених пројеката. Претходни акциони план је препознао проблем доступности примарне здравствене заштите поменутих посебно осетљивих група као један од приоритетних, али у оквиру овог циља мали број пројеката је за циљну популацију имао заиста неку од посебно осетљивих група младих.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Приближити бригу о менталном здрављу младима кроз информативне и едукативне програме на местима где се млади окупљају;

- У сарадњи са здравственим институцијама подстицати програме превенције и заштите менталног здравља кроз директну подршку младима;
- Едуковати младе о штетности употребе психоактивних супстанци кроз креирање иновативних превентивних програма;
- Смањити степен коришћења психоактивних супстанци укључивањем већег броја младих у програме континуиране подршке корисницима психоактивних супстанци;
- Повећати ниво знања младих о репродуктивном здрављу кроз едукацију иновативним каналима комуникације, који су пријемчиви и доступни младима;
- Смањење броја младих међу ХИВ позитивнима путем спровођења семинара, тренинга, радионица о ХИВ инфекцији у популацији младих;
- Повећање броја тестираних на ХИВ и друге полно преносиве инфекције путем промоције и популаризације тестирања на јавним местима;
- Развијати знање и вештине младих о здравој исхрани и физичкој активности кроз пружање информација и директне услуге за младе;
- Повећати доступност примарне здравствене заштите за младе из посебно осетљивих група кроз информисање и подршку младима.

Приоритетни циљеви ЛАП 2015 – 2018:

1. У сарадњи са здравственим институцијама подстицати програме превенције и заштите менталног здравља кроз директну подршку младима;
2. Едуковати младе о штетности употребе психоактивних супстанци кроз креирање иновативних превентивних програма;
3. Повећати ниво знања младих о репродуктивном здрављу кроз едукацију иновативним каналима комуникације, који су пријемчиви и доступни младима;
4. Развијати знање и вештине младих о здравим стилевима живота кроз пружање информација и директне услуге за младе;
5. Повећати доступност примарне здравствене заштите за младе из посебно осетљивих група кроз информисање и подршку младима.

3.3.2. Здравље младих - Акциони план

3. Здравље младих					
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности	
3.1. У сарадњи са здравственим институцијама подстицати програме превенције и заштите менталног здравља кроз директну подршку младима	3.1.1. Поддржати и развијати сервисе за психолошку подршку младима - СОС телефоне и саветовалишта	2015 - 2018.	Број подржаних сервиса за психолошку подршку Број младих корисника сервиса	Удружења младих Удружења за младе	
	3.1.2. Пружати стручну подршку у области менталног здравља на местима где се млади окупљају од стране експерата из здравствених институција	2015 - 2016.	Број стручњака укључених у рад са младима Број младих корисника програма	Удружења младих Удружења за младе	
	3.1.3. Развијати програме заштите менталног здравља младих усмерене на развој животних вештина – вештине решавања проблема и конфликата, управљање стресом и временом	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе	
3.2. Едуковати младе о штетности употребе психоактивних супстанци кроз креирање иновативних превентивних програма	3.2.1. Организовати информативне и едукативне програме превенције употребе алкохола у школама, омладинским клубовима и другим местима где се млади окупљају	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе	
	3.2.2. Поддржати програме за смањење употребе алкохола на местима где се алкохол конзумира	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе	
	3.2.3. Поддржати програме превенције употребе дрога који користе иновативне методе прилагођене младима – представе, перформанси, мурал, друштвене игре...	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе	
3.3. Повећати ниво знања младих о репродуктивном здрављу кроз едукацију иновативним каналима комуникације, који су пријемчиви и доступни младима.	3.2.4. Развијати програме који пружају информације о програмима лечења младима који користе психоактивне супстанце	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе	
	3.2.5. Организовати активности усмерене на смањење штете од употребе дрога	2015 - 2018.	Број реализованих активности Број младих корисника активности	Удружења младих Удружења за младе	
	3.3.1. Организовати информативне и едукативне програме на тему репродуктивног здравља при школама, омладинским клубовима и другим местима где се млади окупљају	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе	

	3.3.2. Пружити информације младима о могућностима превенције нежељених трудноћа, поремећаја репродуктивног здравља, ППИ и ХИВ/сиде путем спровођења медијских кампања (промотивни материјали, јавне акције, интернет- друштвене мреже)	2015 - 2018.	Број кампања и промоција Број ангажованих младих у кампањама Број младих који су информисани	Удружења младих Удружења за младе
	3.3.3. Промовисати тестирање на ППИ и ХИВ/сиде и учинити га доступнијим	2015 - 2018.	Број младих информисаних о тестирању Број акција тестирања Број младих тестираних на ППИ и ХИВ	Удружења младих Удружења за младе
	3.4.1. Промовисати и развијати едукативне програме усмерене на развој здравих стилова живота и вештина за здраво живљење (здрава исхрана, физичка активност)	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе
3.4. Развијати знање и вештине младих о здравим стиловима живота кроз пружање информација и директне услуге за младе	3.4.2. Подржати програме који повећавају доступност и разноврсност спортско рекреативних садржаја младима, посебно за младе из приградских места	2015 - 2018.	Број и разноврсност спортско рекреативних активности Број младих укључених у активности	Удружења младих Удружења за младе
	3.4.3. Организовати програме промоције здравља на местима где се млади окупљају	2015 - 2018.	Број и разноврсност програма Оцена квалитета рада програма Број младих који су укључени у програме	Удружења младих Удружења за младе
	3.5.1. Учинити доступним здравствене установе за младе особе са инвалидитетом	2015 - 2018.	Број доступних установа Број младих ОСИ укључених у активности	Удружења младих Удружења за младе
3.5. Повећати доступност примарне здравствене заштите за младе из посебно осетљивих група кроз информисање и подршку младима	3.5.2. Омогућити коришћење услуга примарне здравствене заштите за младе сексуалне раднице	2015 - 2018.	Број младих сексуалних радница које користе услуге примарне здравствене заштите Број пружених услуга	Удружења младих Удружења за младе
	3.5.3. Информисати и обучавати младе припаднике ромске националне мањине, посебно ромкиње о услугама које пружа примарна здравствена заштита	2015 - 2018.	Број информисаних младих Рома/киња Број реализованих активности	Удружења младих Удружења за младе
	3.5.4. Организовати програме за едукацију здравствених радника о проблемима младих ЛГБТ	2015 - 2016.	Број реализованих едукација Број здравствених радника који су похађали едукације	Удружења младих Удружења за младе

3.4. КУЛТУРА И СЛОБОДНО ВРЕМЕ МЛАДИХ

3.4.1. Култура и слободно време младих – Проблеми и приоритети

Култура је присутна у свим сегментима живота појединца и заједнице и препознаје се у оквиру васпитања, образовања, науке, политике, стварања уметничких дела, становања и одевања. Реч култура потиче од латинске речи „cultus“ која означава неговање, обогаћивање или гајење. Дефинише се као део свесног људског чина, резултат људског деловања, представља све оно што је човек створио својим радом, а у сврху одржавања, побољшања и напретка људске врсте. С обзиром да култура обухвата широк спектар људског понашања очекивано је да је термин култура вишезначан, широко тумачен. Култура је део прошлости и будућности, део личног и колективног наслеђа, где свака генерација доприноси целини.³²

Култура младих има за циљ просвећивање, оплемењавања младих и обликовање простора где ће појединци развијати своју културу живљења и доживљај културе у складу са личним афинитетима. Она представља отворено подручје кроз које млади критички преиспитују традиционалне културне обрасце и наслеђе као део свог идентитета и стварајући нове обрасце и естетику креирају простор за властито препознавање и деловање. Култура има значајну улогу у разумевању, толеранцији и суживоту младих.

Култура младих може да се сагледа кроз стваралаштво и конзумирање - употребу.³³

Стваралаштво младих и активно бављење културом се препознаје кроз кретивни израз, у професионалном бављењу стваралаштвом и кроз аматерско стваралаштво.

Професионално стваралаштво се испољава у савременим, авангардним, али и традиционалним жанровима уметности. Стеченим знањем у образовним установама, искуством и талентом професионални млади ствараоци генеришу креативну енергију, стварају дела и баве се уметношћу као животном професијом. Регистровани као уметници у удружењима или по статусу као слободни уметници остварују, правним регулативама и уредбама, дефинисана права и могућности у складу са важећим актима која се односе на професионално бављење уметношћу.

Аматерским стваралаштвом подразумевамо спорадично коришћење вештина и знања, без остваривања прихода. Делујући кроз неформалне групе или појединачно, аматерски ствараоци такође учествују у креирању културних производа и стварању културне понуде града. Ликовни ствараоци, музички бендови, театарске трупе, књижевни кружоци, примењени дизајн, „стрит арт“, перформери, савремени плес, стрип аутори, филмски ствараоци су неки од видова активности младих у културном стваралаштву.

Конзумирање културе је повезано са културном понудом и самим интересовањима младих за културне садржаје. Културна понуда се сагледава кроз понуду програма у галеријама, музејима, биоскопима, јавним просторима, центрима културе у насељеним местима и граду, организацијама, у простору намењеном за програме културе

као и јавним просторима. Културна понуда и доступност исте у директној је вези с друштвеним токовима и времену у којем се друштво налази.

Слободно време је оно време које сами себи креирамо, испуњавајући га спортом и рекреацијом, социјализацијом, путовањима, забавом, читањем, музиком, филмовима, информисањем, аматерским стваралаштвом, активизмом, волонтеризмом, неформалним образовањем и другим. Слободно време младих унапређује квалитет њиховог живота и утиче на превенцију различитих облика девијантног понашања. Значај активности у слободно време за психички, когнитивни и социјални развој младих препознат је у већини савремених друштава. Потенцијал понуде је у младим људима, културном наслеђу и савременим техничким достигнућима. Садржаје испуњавања слободног времена младих и креирање културних вредности пласирају институције, удружења, културно-уметничка друштва, спортски центри и клубови, клубови младих, јавна и приватна предузећа, неформалне групе и појединци.³⁴

Употреба слободног времена је остварива у оквиру разних области ове јавне политике, те се у овом акционом плану посебан нагласак ставља на коришћење слободног времена кроз културу, обзиром да су спорт и рекреација, те друге сличне области регулисане другим политикама и акционим плановима од националног до локалног нивоа.

Актери културне политике за младе града Новог Сада су институције културе и други органи државне управе који се баве младима, удружења младих и удружења за младе који раде у области културе, неформалне групе и појединци. Култура младих обухвата креаторе културне понуде (професионалце и аматере) и кориснике, конзументе културне понуде. Културну политику за младе у Новом Саду описује разноликост области, видова деловања и начина учешћа. Свим учесницима културне сцене је неопходна подршка зарад очувања традиционалне и развоја савремене уметности, која не подлеже тржишним законима већ постоји у циљу развоја појединца и друштва.

Град Нови Сад кроз институције подржава развој културе, ипак, **институције које се баве културом нису сензибилисане за потребе младих**. У јавном конкурсима 2013. године, Управе за културу³⁵ града Новог Сада, само једна, врло уопштена мера била је усмерена ка култури младих „допринос стварању културних садржаја намењених деци и младима“. Млади ретко посећују институције културе и културне догађаје. Укупно посматрано 83,5% младих ретко или никада не посећује музеје, 75,4% никада или ретко посећује галерије, 72,5% ретко или никада не посећује културно-историјске споменике и археолошка налазишта. Такође, 69% младих ретко или никада не посећује позоришне представе, а 69,2% књижевне вечери, док 67% никада или ретко одлази у биоскоп³⁶. Мрђа (2011) закључује да узроци оваквог стања нису само у специфичним карактеристикама групе, него и у самим институцијама - начину презентације културне баштине, активности, едукативних интенција и др., која није прилагођена младима. У 14% случајева млади институције не посећују услед неодговарајуће понуде (Мрђа,

34 Национална Стратегија за младе 2009-2014

35 ЈАВНИ КОНКУРС за избор пројеката у култури, као и пројеката уметничких, односно стручних и научних истраживања у култури Града Новог Сада, који се финансирају, односно суфинансирају из буџета Града Новог Сада, за другу половину 2013. године

36 Мрђа, Слободан, (2011); Културни живот и потребе ученика средњих школа у Србији, Београд: Завод за проучавање културног развоја

32 Акциони план политике за младе у АП Војводини за период 2011-2014

33 Локални акциони план за младе Града Новог Сада <http://sio.novisad.rs/files/SI-53%20lap.pdf>

2011)³⁷. Установе културе, иако богате садржајем нису посебно усмерене на потребе младих, а често у свој рад не укључују младе особе како у органима управе, програмским телима која треба да креирају садржаје, тако ни у ансамблима (на пример, Позориште младих³⁸ и Новосадско позориште³⁹ немају младих особа у управним телима). Нису развијени механизми за партиципацију младих особа у рад институција културе, те млади људи нису у могућности да дају свој допринос. Недовољно учешће младих у креирању културне политике у установама културе је препознато и укључено као циљ у нацрту Националне стратегије за младе 2015 – 2025. године⁴⁰. У акционом плану политике за младе Аутономне Покрајине Војводине 2011 - 2014. је препознат овај проблем и дефинисана потреба за системско решење за укључивање младих како кроз организације, тако и као појединци кроз партнерства, стажирање, волонтирање⁴¹.

У Новом Саду делује неколико удружења младих и удружења за младе који се професионално и/или аматерски баве различитим облицима културе, њихов рад је усмерен ка младима и/или укључује младе као активне чланове. **Организациони капацитети удружења која се баве културом нису довољно развијени**, што отежава њихов раст и развој, и ограничава домет њихових активности. У истраживању потреба културних актера у Србији, показало се да удружења имају потребу за унапређењем пројектног менаџмента, организационог менаџмента, комуникацијских вештина, техника преговарања и менаџмента у кризним ситуацијама⁴². У консултативном процесу разговора са актерима културе у Новом Саду, удружења која се баве културом имају потребу за укључивањем младих у свој рад, што је остварило кроз различите партиципативне механизме, укључивањем и координацијом волонтера, развијеним менторским радом. Такође, удружења је потребно оснажити из области културног менаџмента и односа са јавношћу који би унапредили квалитет самог културног садржаја. Извештај о реализацији Локалног акционог плана за 2013. годину наводи да је неопходно „радити на јачању капацитета удружења. Првенствено постоји потреба за обуком везаном за менаџмент у култури, али и оном која би пружила потребна знања и вештине у области волонтерског менаџмента, омладинског рада, ПП-а.“⁴³

Актери културе на нивоу града нису умрежени. Недовољна умреженост актера културе препозната је и на националном и покрајинском нивоу. У Граду Новом Саду занемарљив број програма је претходних година спроведен у партнерству два или више удружења, или удружења са институцијама у оквиру реализације Локалног Акционог плана за младе Града Новог Сада 2010 - 2014. године. Не постоји савез удружења која се баве културом, а који би

окупио заинтересоване актере. Мали број удружења је у чланству НАПОРА-а⁴⁴ и КОМС-а⁴⁵, што указује да нису повезани са удружењима младих и за младе и у мањем броју у свој рад укључују омладинске раднике. Средње школе, као образовне установе и средњошколски домови који нису својим програмом уметнички настројене у одређеном броју одржавају програме који промовишу културу, кроз различите секције, али је мањи број удружења активно сарађивао са њима. Повезаност институција културе, удружења која се баве културом и образовних установа је недовољно развијена.

Култура није једнако доступна свим младима. Највећи проценат културних догађаја се одвија у центру града. Истраживање о потребама младих, спроведено у процесу израде претходног Локалног акционог плана указује да већина младих из приградских насеља не посећује културне догађаје, или их слабо посећује у односу на младе из града. Ово чини културу слабије доступном особама које живе на префирији града и у приградским насељима.

Посебна група младих којима су културна дешавања мање доступна су младе малолетне особе (односно млади од 15 до 18 година). Малолетне особе представљају посебну групу на коју се масовна култура најшире одражава. Такође, већи део времена им је структуриран од стране образовних институција и родитеља, те је неопходан проактиван приступ. Према Мрђи (2011) промене у социјалној и културној основи друштва се најизразитије манифестују управо на овој, средњошколској популацији. На основу спроведеног истраживања може се видети да ова група младих мало учествује у културном животу, тек око 8,5% средњошколске популације. Између 3,5% и 5,5% паритципира у јавном културном животу једном месечно. Забрињавајући су подаци да у позориште никад не иде 39,4% средњошколаца, галерије никад не посећује 45,1% средњошколаца. Основни разлози за овакво понашање код средњошколаца у Новом Саду су: недостатак слободног времена (32%), неинтересовање (36,7%), недостатак информација (8,7%), лоша понуда (12%), затим недостатак новца и друго.⁴⁶

Недовољан број програма у којим млади могу активно да учествују. Учешћем у програмима културе, као креатора или активног реализатора, стварају се културне навике и развија се аматерско стваралаштво код младих. Постоји мали број програма који у граду бесплатно и континуирано укључују младе у реализацију активности. Подаци су показали да се 13,4% младих повремено бави неком формом књижевног стваралаштва, око 8,5% неком од визуелних уметности, 7,8% неком формом музичких активности. Истраживање на популацији средњошколаца је показало да чак 85% младих не учествује у културној продукцији, без обзира на ниво партиципације. Мали број простора, удружења и установа даје прилику младима да се баве уметношћу и развијају своје потенцијале. Фестивалска понуда за младе је присутна, али изостају програми који би помогли младима да активно учествују у креирању културне понуде.

37 Мрђа, Слободан, (2011); Културни живот и потребе ученика средњих школа у Србији, Београд: Завод за проучавање културног развика

38 <http://pozoristemladih.co.rs/sr>

39 <http://www.uvszinhas.com/>

40 Нацрт Националне стратегија за младе за период од 2015-2025. (2014); Београд: Министарство омладине и спорта. <http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/index.php/2013-10-03-13-36-17/627-predstavlanje-radnog-nacrta-nacionalne-strategije-za-mlade-2015-2025>

41 Акциони план политике за младе у АП Војводини за период 2011-2014

42 Истраживања урађена у оквиру пројекта прекограничне сарадње под називом „Културна политика као алатка за заједништво и регионални развој“

43 И З В Е Ш Т А Ј О РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОГРАМА И ПРОЈЕКТА којима се остварују циљеви дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада у 2013. години

44 http://napor.net/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=7&Itemid=13

45 <http://www.koms.rs/clanstvo/kako-postati-organizacija-clanica-koms-a/>

46 Мрђа, Слободан, (2011); Културни живот и потребе ученика средњих школа у Србији, Београд: Завод за проучавање културног развика

Култура је битна област у оквиру које могу да се изразе и млади из осетљивих група, као и средство за смањење предрасуда према младима из осетљивих друштвених група. Посматрајући младе као групу, видимо да она није хомогена и да у њој постоје многе подгрупе младих које, иако су пред законом све исте, не остварују једнака права као и остали. Приликом анализе стања, потребно је препознати неједнаке животне шансе појединих група младих и могуће ризике социјалне искључености. Актери културе у Новом Саду **не пружају довољан број могућности за укључивање младих из угрожених група** као што су особе са инвалидитетом, ЛГБТ популација, мањинске групе и др. Програми удружења која раде са угроженим групама у највећем броју случајева не укључују културне програме, док удружења која се баве културом у мањем проценту бивају усмерена ка социјално угроженим групама. Највећи проценат испитаника обухваћен истраживањем потреба младих које је рађено у процесу израде претходног Локалног акционог плана навео је „игнорисање, занемаривање, искључење из друштва“, чак 32%. Овај проценат се односи на све области живота, а примењив је и на учешће у културним активностима. Неколико програма који су укључили младе из осетљивих група су показали изузетан успех и потенцијал за даљи развој.

Рад младих неафирмисаних уметника није препознат и подржан. Академија уметности у Новом Саду се састоји од три департмана – ликовни, музички и драмски. У школској 2013/14 години је Академију уметности уписало 648 младих особа на основне и мастер студије, у 2012/13 је тај број износио 650, док је у 2011/12 уписано 728 студента⁴⁷. Велик број младих уметника сваке године заврши основне и мастер студије, ипак њихов даљи рад у највећој мери зависи од личних, материјалних ресурса. Не постоји институционализована или програмска подршка раду и афирмисању младих уметника. Већина се суочава са ограниченим просторним, финансијским ресурсима и не налази подршку за развој свог рада. Овај проблем је препознат и приликом истраживања потреба младих на подручју Града Новог Сада где је део испитаника указао на недовољно правих изложбених простора за младе ауторе.

Недовољна видљивост програма који подстичу квалитетно провођење времена младих. По истраживању Мрђе (2011) највећи број средњошколаца 42,1% има од 1 до 3 сата слободног времена, док од 3 до 5 сати слободног времена има 34,8% ученика. Са више од 5 сати слободног времена располаже 17,7% ученика. Веома мали број испитаника је навео да има сат времена слободног 1,7% или да га уопште нема 3,7%. Пет најчешће помињаних активности су гледање телевизије, слушање музике, бављење спортом, коришћење рачунара, дружење са пријатељима и изласци. Према истраживању се може закључити да су се у доминантним начинима провођења слободног времена ученика средњих школа задржале исте или сличне активности, те да се на плану разноврсности није ништа битније променило у последњих десетак година. У оквиру пројеката реализованих у оквиру имплементације Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада, спроведено је доста активности за квалитетно провођење времена младих, но они су имали мали одазив

заинтересованих и било је неопходно анимирати младе за учешће у програмима.⁴⁸

Одређени број младих своје слободно време и културне потребе задовољава у кругу неформалних група. Ове групе стварају и реализују одређени број активности чинећи богатијом понуду у Новом Саду. Ипак, не постоје подаци о заступљености неформалних група и видовима делатности које реализују у Новом Саду. Програми неформалних група су слабог домета, услед малих ресурса којима млади располажу. У последње четири године у Новом Саду су неформалне групе младих подржане кроз програм Млади су закон⁴⁹, финансираног од стране Министарства омладине и спорта, и у оквиру пројекта Локомотива⁵⁰, финансираног од стране Градске управе за спорт и омладину.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Сензибилисати институције које се баве културом за потребе младих кроз развој партиципативних механизма за укључивање младих;
- Развијати организационе капацитете удружења за младе и удружења младих која се баве културом, кроз едукативне програме организационог развоја;
- Подстицати умрежавање актера културе на нивоу града и међусекторску сарадњу (владин, цивилни и привредни сектор) кроз заједничке активности;
- Повећати доступност културних садржаја за младе из приградских насеља и младе који су малолетни кроз програме намењене овим групама;
- Подстицати културне програме који укључују младе из угрожених група као активне актере;
- Подржати програме културе који активно укључују младе, кроз пројекте у чијој реализацији учествују млади;
- Подржати рад младих неафирмисаних уметника, институционализованом и континуираном програмском подршком;
- Подстицати квалитетно провођење слободног времена младих повећањем видљивости програма које обезбеђују квалитетно провођење слободног времена;
- Обезбедити подршку и услове за рад неформалних група младих.

Приоритетни циљеве ЈАП 2015 - 2018:

1. Развијати организационе капацитете удружења за младе и удружења младих која се баве културом, кроз едукативне програме организационог развоја;
2. Подржати културне програме који активно укључују младе, кроз пројекте у чијој реализацији учествују млади;
3. Подстицати квалитетно провођење слободног времена младих повећањем видљивости програма који обезбеђују квалитетно провођење слободног времена.

⁴⁸ И З В Е Ш Т А Ј О РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОГРАМА И ПРОЈЕКТА којима се остварују циљеве дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада у 2013. години

⁴⁹ <http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/index.php/2013-07-15-16-02-23/mladisu-zakon/resurs-centri>

⁵⁰ <http://mladins.info/mladins/?cat=166>

⁴⁷ <http://www.uns.ac.rs/sr/zaBruce/ol/>

3.4.2. Култура и слободно време младих - Акциони план

4. Култура и слободно време младих				
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности
4.1. Развијати организационе капацитете удружења за младе и удружења младих која се баве културом, кроз едукативне програме организационог развоја	4.1.1. Развијати партиципативне механизме и волонтерски менаџмент за младе и удружења младих која се баве културом	2015 - 2018	Број удружења обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом	Удружења младих и удружења за младе
	4.1.2. Подржати едукације о менаџменту у култури и односима са јавношћу за удружења младих и удружења за младе која се баве културом	2015 - 2018	Број удружења обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом	Удружења младих и удружења за младе
	4.1.3. Подржати размену примера добре праксе између удружења за младе и удружења младих која се баве културом	2015 - 2018	Број удружења обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом Број реализованих активности	Удружења младих и удружења за младе
4.2. Подржати програме културе у чијем осмишљавању активно учествују младе особе	4.2.1. Подржати програме културе у чијем осмишљавању активно учествују младе особе	2015 - 2018	Број удружења обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом Број реализованих активности	Удружења младих и удружења за младе
	4.2.2. Подржати програме културе који промовишу активно укључивање младих у реализацији програма културе кроз едукације, волонтерски рад и др.	2015 - 2018	Број удружења обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом	Удружења младих и удружења за младе
	4.2.3. Подржати равномеран развој и спровођење програма културе од младих и за младе у свим градским месним заједницама	2015 - 2018	Број активности које су спроведене ван централних градских месних заједница Број активности	Удружења младих и удружења за младе
4.3. Подстицати развој програма културе од младих и за младе у приградским насељима	4.2.4. Подстицати развој програма културе од младих и за младе у приградским насељима	2015 - 2018	Број младих из приградских насеља Број активности	Удружења младих и удружења за младе
	4.2.5. Промовисати активно укључивање средњошколаца у програме културе	2015 - 2018	Број промотивних активности Број средњошколаца	Удружења младих и удружења за младе
	4.2.6. Подржати активно укључивање младих из угрожених група у културне програме	2015 - 2018	Број младих из угрожених група Број спроведених активности	Удружења младих и удружења за младе
4.3. Подстицати квалитетно провођење слободног времена младих повећањем видљивости програма који обезбеђују квалитетно провођење слободног времена	4.3.1. Подржати спровођење кампања које за циљ имају промовисање квалитетног провођења слободног времена младих	2015 - 2018	Број удружења/неформалних група обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом	Удружења младих и удружења за младе
	4.3.2. Повећати капацитете организатора програма за квалитетно провођење слободног времена младих, који ће допринети већој видљивости програма	2015 - 2018	Број удружења/неформалних група обухваћених пројектом Број младих обухваћених пројектом	Удружења младих и удружења за младе
	4.3.3. Промовисати активности и рад неформалних омладинских група	2015 - 2018	Број подржаних неформалних група Број младих Број промотивних активности	Удружења младих и удружења за младе

3.5. ВОЛОНТЕРСКИ РАД И АКТИВИЗАМ МЛАДИХ

3.5.1. Волонтерски рад и активизам младих – Проблеми и приоритети

Волонтирање представља једну од основа цивилног друштва, афирмишући оно најплеменитије у људском бићу – пацифизам, слободу, једнаке могућности, безбедност и правду за све људе. У ери глобализације и непрестаних промена, свет постаје све мањи, међусобно зависнији и комплекснији. Волонтирање, било да је индивидуално или групно, је начин на који се јачају и чувају основне људске вредности – заједништво, брига и помагање. Волонтирање пружа могућност сваком појединцу да постане и буде одговоран члан заједнице, да помажући другима, учи и стиче вредна искуства. Волонтирање је начин да се успоставе везе које умањују разлике међу људима и кроз заједнички рад стварају услови за заједнички живот⁵¹.

Волонтирање јесте организовано добровољно пружање услуге или обављање активности од општег интереса, за опште добро или за добро другог лица, без исплате новчане накнаде или потраживања друге имовинске користи⁵².

Значај волонтерских активности је вишеструк, како за самог волонтера, тако и за друштво у целини. Волонтирање подразумева учење, размену искустава и помагање другима, те се волонтирањем стичу нове или развијају професионалне вештине и знања волонтера, развија солидарност и укључивање грађана у друштвене процесе и развија хуманије и равноправније друштво. Такође, у државама са развијеном традицијом волонтирања примећен је значајан економски допринос који волонтери својим активностима дају локалној, регионалној и националној економији. Волонтерски рад можемо поделити на више подгрупа у зависности од врсте посла и поља рада, узраста волонтера, подручја деловања, периода трајања, те начина како је организован. Свакако најшира је подела према врсти посла и пољу рада.

Подручја волонтерског рада обухватају оне активности које доприносе општем добру и које су корисне за целокупну заједницу:

- брига за друге људе (старе, немоћне, децу, особе са инвалидитетом, сиромашне, друштвено-маргинализоване, итд.);
- хуманитарни рад (помоћ приликом природних катастрофа, ратних разарања, обнова или уређења јавних простора);
- социјални рад (пружање помоћи у здравственим и/или социјалним установама, борба против кршења људских права и сл.);
- заштита животне средине (учествовање у акцијама чишћења природе, учествовање у кампањама подизања еколошке свести, рад на заштити природних добара) и
- културни рад (пружање помоћи у организовању културних догађаја и манифестација, рад на очувању културне баштине и сл.).

Према географској распрострањености активности, волонтирање може бити: локално, национално и међународно.

У зависности од трајања активности волонтерски рад можемо поделити на два основна типа волонтирања: краткорочно и дугорочно. Дугорочни волонтери су ангажовани на неком пројекту дужи временски период (3, 6, 9 месеци или дуже) или на недељном односно месечном нивоу волонтирају у некој институцији или организацији. Краткорочни волонтери се ангажују краћи временски период (од 2 недеље до 2 месеца) или само током трајања догађаја на којем волонтирају. Према одредбама Закона о волонтирању Републике Србије, дугорочно волонтирање јесте волонтирање које траје дуже од 10 часова недељно, најмање три месеца без прекида.

У зависности како је волонтирање организовано можемо разликовати формално и неформално волонтирање. Неформално волонтирање је свака врста добровољне помоћи другој особи која се не одвија унутар удружења или институције, него је повремени и спонтан. Формално волонтирање је организовано у оквиру организација цивилног друштва или институција, те има дефинисану структуру, циљеве, време трајања, врсте активности, као и очекиване резултате.

Активизам младих (партиципација или активно учешће младих) представља преузимање активне улоге младих у животу и развоју локалне заједнице и друштва уопште. Активни млади окупљени су око заједничке идеје зарад неке друштвене промене коју желе да изазову.

Учешће младих на локалном нивоу представља више од гласања или кандидовања на изборима⁵³. То је поседовање права, средстава, простора, прилике и подршке за учешће у активностима и акцијама и утицање на доношење одлука.⁵⁴

Учешће младих треба да се темељи на правом партнерству између одраслих и младих и то би требало да буде транспарентно начело политике за младе, а не само техника⁵⁵. Учешће је инклузиван процес који омогућава да свака млада особа унутар неке групе, има могућност да у складу са сопственим капацитетима и компетенцијама преузме иницијативу и одређене одговорности у оквиру⁵⁶:

- креирања политика
- планирања и спровођења програма
- менаџмента и организовања
- доношења одлука.⁵⁷

Свакој младој особи треба да буде обезбеђена могућност учешћа независно од њене етничке, културне, религијске, сексуалне и друге оријентације, као и различитих облика инвалидитета. У одређеним случајевима неопходна је додатна подршка како би се охрабрило учешће младих на равноправној основи.

Млади могу да учествују у животу локалне заједнице кроз:

⁵³ Ревидирана европска повеља о учешћу младих на локалном и регионалном нивоу Савета Европе (2008)

⁵⁴ Ибид.

⁵⁵ Марк Јанс и Курт де Бакер (1998)

⁵⁶ Curriculum Development; Model of effective practice; Youth Work NI

⁵⁷ Ибид.

⁵¹ <http://www.volunteering.org.uk/WhoWeAre/Who+we+are/aboutwe>

⁵² Закон о волонтирању Републике Србије

1. Волонтерски рад;
2. Различите облике неформалног образовања: тренинзи, смеинари, летње школе, кампови, омладинске размене;
3. Вршњачке едукације - концепт едукације „млади за младе“;
4. Активизам у оквиру организација цивилног сектора;
5. Савете младих, ђачке и студентске парламенте;
6. Чланство у политичким организацијама, синдикатима, интересним групама;
7. Путем кандидовања или гласања на изборима.

Један од кључних проблема у овој области је недовољно развијена подстицајна средина за развој волонтерског рада и активизма код младих. На основу резултата истраживања, већина младих себе види као заинтересоване (70%) и способне (76%) за решавање проблема, а само је трећина младих (32%) барем једном узела учешће у акцији којом је решаван неки локални проблем⁵⁸. Када је у питању учешће младих у раду неких организација и институција, више од 90% испитаника није члан ниједне политичке странке, удружења грађана (92%), не припадају црквеним организацијама (88%), ни неким од хобистичких организација (96%), културно уметничким друштвима (87%), нити организацијама грађана (90%)⁵⁹. На основу наведених података, стиче се утисак да је култура активног учешћа младих у друштву данас недовољно развијена, иако су управо млади у недавној прошлости били кључни у мобилисању других грађана и развоју свести о потреби за променама (студентски протести 1996/97; демократске промене 2000). Млади у данашњем окружењу, суочени са ограниченим простором, могућностима и подршком за учествовање, недовољно препознају своју улогу у друштву. Ипак, наведени подаци само делимично говоре о култури активног учешћа. Овај аспект активног учешћа младих подразумева њихово учешће у раду ученичких и студентских парламената и осталих тела у оквиру управљачких структура у школама и на факултетима сходно релевантним законима и статутима ових установа. Доношењем *Закона о основама система образовања и васпитања* (2009. године), у области рада ученичких парламента постигнути су помаци. Наиме, овај Закон сада обавезује све образовне установе на оснивање ученичких парламената како би се млади активније укључили у рад образовне установе. *Закон о Универзитету* (2002. године) препознао је категорију студентског парламента, а *Закон о високом образовању* (2005. године) додатно је појаснио његов концепт, истичући да студенти имају право и обавезу на активно учествовање у доношењу одлука, у складу са законом. Међутим, иако постоји стратешка подршка за активизам младих кроз ученичке и студентске парламенте, не постоји системска едукација младих за активизам кроз ове облике. Овај проблем односи се на чињеницу да волонтерски рад и активизам подразумевају одређени систем вредности који није у довољној мери препознат, подржан нити у потпуности прихваћен у широј друштвеној заједници. На основу података наведених у Националној стратегији за младе Републике Србије, упркос значајним помацима и унапређењу правног и политичког оквира за учешће младих, млади се и даље суочавају са бројним изазовима и проблемима приликом учешћа у друштвеном, политичком, јавном, економском и културном животу, одрживом развоју и заштити животне средине. Према извештајима о реализацији пројеката у оквиру претходног ЛАП-а,

констатовано је повећање броја младих који се волонтерски ангажују као и повећано интересовање младих за волонтеризам. Међутим, међу младима и даље преовладава негативан став према волонтирању услед недовољне информисаности о природи волонтирања. Такође, присутне су честе злоупотребе младих у овој сфери, које су најчешће поткрепљене недовољно квалитетним и неусаглашеним законским регулативама у овој области, недовољном информисаношћу представника надлежних институција о природи волонтеризма који овај концепт најчешће поистовећују са стажирањем, приправништвом или било којом врстом неплаћеног рада. Приметна је и недовољна подршка и мотивисаност институција да се овим проблемом позабаве на одговарајући начин, као и непостојање релевантних података у овој области која нам може дати тачан увид о броју и квалитету волонтерских програма, броју волонтера и активиста и њиховом утицају на развој шире друштвене заједнице. У овом контексту важно је указати на проблем одсуства системске подршке одраслих за активно учешће и волонтирање младих. У Републици Србији још увек не постоје законски оквири за учешће младих у доношењу одлука у органима јединица локалне самоуправе и државне управе, иако су стандарди омладинског учешћа утврђени бројним документима на нивоу Савета Европе и Европске Уније. Ипак, постоје примери добре праксе у примени механизма за активно учешће младих кроз општинске, односно градске Савете за младе (најчешће основани као скупштинска тела).

Постоји неразумевање принципа ко-менаџмента и непостојање ко-менаџмента у пракси. Ко-менаџмент систем представља систем управљања где млади и одрасли заједно доносе одлуке о важним стварима. Ради се о партнерству, заснованом на равноправности и укључености младих у доношење одлука у процесима креирања и имплементације омладинских политика. У пракси је овај принцип још увек недовољно примењиван и најчешће имамо ситуацију да су млади информисани, консултовани, али не и потпуно укључени у процесе одлучивања⁶⁰.

На карактеристике тренутног друштвеног контекста наслања се проблем да удружења и институције не спроводе у довољној мери, волонтерске програме који су базирани на принципима квалитетног управљања волонтерима. Ово подразумева спровођење циклуса управљања волонтерима, од адекватног увођења у организацију, развоја индивидуалног плана учења, описа послова, активности и количине утрошеног времена, обуке, супервизије, константне подршке и развоја мотивације, вредновања и награђивања. Услед непостојања адекватног система управљања волонтерима сматрамо да се јавља проблем недовољне укључености младих који желе да волонтирају, јер удружења немају у довољној мери капацитете да приме, организују, обуче и воде волонтере кроз индивидуалне и групне процесе учења. Према извештајима о реализацији пројеката у претходном ЛАП – у⁶¹, као и у нацрту Националне стратегије за младе 2015 – 2025. поново је указано на потребу за едукацијама организатора волонтирања о волонтерском менаџменту чији принципи омогућавају квалитетно управљање волонтерима и добар начин промовисања волонтерског рада. У претходној стратегији ЛАП – а, указано је на потребу оснивања локалног волонтерског сервиса који би се између осталог бавио и овим питањем, што је и реализовано. У оквиру реализације ЛАП – а током претходне четири године финансирани су програми који су се бавили реализацијом

⁵⁸ Национална стратегија за младе Републике Србије
⁵⁹ Ибид.

⁶⁰ Роџер Харт

⁶¹ Финални Извештај о реализацији ЛАП у Новом Саду 2013.

обука из области волонтерског управљања за представнике удружења и институција које спроводе или имају намеру да спроводе волонтерске програме. Искуство ових програма нам говори да је присутна слаба заинтересованост представника удружења и институција за учешће на овим обукама. Један од разлога за ову незаинтересованост је постојање већ устаљеног система управљања волонтерима у сваком удружењу, који за њихове потребе функционише, недостатак времена представника удружења да похађају овакве обуке услед преоптерећености и смањених капацитета унутар удружења и институција за бављење овим питањем као и слаба информисаност организација о важности и значају спровођења волонтерског менаџмента, односно квалитетног управљања волонтерима.

Млади немају довољно информација о томе на који начин могу бити активни у друштвеној заједници. Иако је подршка пројекту омладинског Инфо центра и подршка развоју јединственог волонтерског сервиса који (између осталог) пружа младима информације о актуелним волонтерским позицијама (Интернет портал Локалног волонтерског сервиса, volontiram.rs) значајан корак напред у решавању овог проблема, и даље постоји потреба да се са младима систематски ради на рушењу предрасуда о волонтеризму и информисању младих о могућностима како да се на активан начин укључе у друштвену заједницу. Према Националној стратегији за младе, недостају, такође, информације намењене младима о могућностима, релевантним активностима, организованим догађајима и другим важним аспектима из њиховог живота.

У овом контексту такође је важно истакнути проблем **недостатка вештина и знања младих за активно учешће у заједници и волонтерски рад.** Млади имају недовољно развијене вештине проналажења одговарајућег друштвеног ангажовања, као и недовољно развијене животне вештине (комуникације, јавног наступа, заговарања, преговарања, вођење пројектног циклуса, писања пројеката и сл.) на чему треба континуирано радити, а што су и препоруке након мониторинга и евалуације претходног ЛАП⁶². Да би се укључили у рад неке институције, удружења или сами преузели иницијативу за доношење промена у својој локалној заједници, младе је неопходно оснажити одговарајућим вештинама и знањем и континуирано пружати подршку у развоју истих. Такође, иако постоји стратешка подршка за активизам младих кроз ученичке и студентске парламенте, не постоји системска едукација младих за активизам кроз ове облике.

Маргинализовани и социјално-угрожени млади су циљна група која је веома мало и недовољно укључена у волонтерски рад и активни друштвени живот заједнице. Њима су информације мање доступне, мање користе програме намењене младима и мање су мобилни. Један од стратешких циљева Националне стратегије за младе јесте развијати отворени, делотворни, ефикасни и праведни систем формалног и неформалног образовања који је доступан свим младима и који је у складу са светским трендовима у образовању и контекстом образовања у Републици Србији. Такође, неопходно је пружати подршку удружењима која реализују програме за младе из осетљивих група, како би их што више укључивали у активности и програме намењене њима⁶³.

Омладински клубови и омладински центри као места омладинског организовања, спровођења омладинских активности, имплементације омладинског и волон-

терског рада недовољно су или потпуно неразвијени. У локалној заједници још увек није на одговарајући начин решено питање оснивања и функционисања омладинских клубова и центара у којима би млади могли да проводе слободно време, али и учествују у креирању и имплементирању омладинских програма и активности. Омладински клуб представља место/простор у којем се окупљају млади и проводе своје слободно време, а у којем се спроводе различити програми, пројекти и активности омладинског рада који подстичу њихов лични и социјални развој. Младима се пружају могућности да постану проактивни партнери у развоју друштва. Све активности су развојног и процесног карактера, а одржавају се под директним супервизијом компетентних омладинских радника⁶⁴. Омладински центар је место/простор у којем се окупљају различите друштвене групе зарад корисног испуњавања слободног времена и у одређеним случајевима стицања специфичних знања и вештина. Целокупан рад је већином базиран на активностима које се не баве развојним омладинским радом, него су строго фокусиране на продукт. Постоји могућност спровођења програма или пројеката који се специфично баве омладинским радом⁶⁵.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 -2018. године:

- Систематски утицати на успостављање подстицајног окружења за развој волонтеризма и активизма младих креирањем и реализацијом активности које ће промовисати вредности и добробити волонтеризма и активизма за појединца и заједницу;
- Промовисати и систематски утицати на разумевање принципа ко-менаџмента у раду организација и институција;
- Омогућити континуирану системску подршку организацијама и институцијама да креирају и реализују квалитетне волонтерске програме који прате принципе волонтерског менаџмента;
- Развијати програме едукације младих за стицање вештина и знања за активно учешће у друштву и волонтерски рад;
- Развијати систематску подршку за активно укључивање маргинализованих и социјално-угрожених младих у живот локалне заједнице и волонтерски рад.

Приоритетни циљеве ЛАП 2015 – 2018:

1. Систематски утицати на успостављање подстицајног окружења за развој волонтерског рада и активизма код младих креирањем и реализацијом активности које ће промовисати вредности и добробити волонтерског рада и активизма за појединца и заједницу;
2. Омогућити континуирану систематску подршку организацијама и институцијама да креирају и реализују квалитетне волонтерске програме који прате принципе волонтерског управљања;
3. Развијати програме едукације младих за стицање вештина и знања за активно учешће у друштву и волонтерски рад.

⁶² Ибид.

⁶³ Финални Извештај о реализацији ЛАП у Новом Саду 2013.

⁶⁴ Радна верзија Речника омладинске политике, Министарство омладине и спорта, КОМС, НАПОР, 2014.

⁶⁵ Ибид.

3.5.2. Волонтерски рад и активизам младих - Акциони план

5. Волонтерски рад и активизам младих					
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности	
5.1. Систематски утицати на успостављање подстицајног окружења за развој волонтерског рада и активизма код младих креирањем и реализацијом активности које ће промовисати вредности и добробити волонтерског рада и активизма за појединца и заједницу	5.1.1. Подржати пројекте усмерене на повећање видљивости и значаја и вредности волонтеризма и активизма за појединца и локалну заједницу	2015 – 2018.	Број реализованих пројеката Број младих обухваћених овим пројектима	Удружења младих Удружења за младе Сарадња са КЗМ	
	5.1.2. Подржати успостављање система праћења, вредновања и признавања волонтерског рада и активизма у локалној заједници	2015 - 2018.	Број реализованих пројеката Број институција, школа, удружења обухваћених овим пројектима Број младих обухваћених овим пројектом	Удружења младих Удружења за младе Сарадња са КЗМ и институцијама чији је оснивач Град	
	5.1.3. Подржати развој јединствене базе волонтера и организатора волонтирања, која доприноси видљивости волонтерског рада ка младима и на локалу	2015 – 2018.	Број младих обухваћених овим пројектима Број удружења обухваћених овим пројектима	Удружења младих Удружења за младе	
	5.1.4. Подржати пројекте који ће утицати на успостављање међусекторске и секторске сарадње организација, удружења и институција које раде са младима и за младе у локалној заједници	2015 – 2018.	Број реализованих пројеката Број институција, удружења, школа обухваћених овим пројектима Број младих обухваћених овим пројектима Број пројеката насталих удруживањем, сарадњом две или више организација, удружења	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ и институцијама којима је оснивач Град	
	5.1.5. Подржати пројекте који ће утицати на повећање видљивости рада организација цивилног друштва, удружења младих и удружења за младе	2015 – 2018.	Број реализованих пројеката Број институција, удружења, школа обухваћених овим пројектима Број младих обухваћених овим пројектима Број пројеката насталих удруживањем, сарадњом две или више организација, удружења	Удружења младих Удружења за младе	
	5.1.6. Подржати креирање волонтерских програма и позиција за младе у институцијама система и промовисати их међу младима	2015 – 2018.	Број младих обухваћених овим пројектима Број институција у оквиру којих су креиране волонтерске позиције Број волонтерских позиција у оквиру институција система	Удружења младих Удружења за младе Сарадња са КЗМ	

	5.1.7. Подржати организовање волонтерских радних кампова и омладинских (радних) акција у циљу решавања конкретних проблема у локалној заједници.	2015 – 2018.	Број реализованих волонтерских кампова Број омладинских акција у циљу решавања проблема у заједници Број младих укључених у ове програме	Удружења младих Удружења за младе Сарадња са КЗМ
5.2. Омогућити континуирану системску подршку организацијама и институцијама да креирају и реализују квалитетне волонтерске програме који прате принципе волонтерског управљања	5.2.1. Подржати едукације и консултативне сасанке усмерене на увођење и развијање принципа квалитетног управљања волонтерима 5.2.2. Подржати активности усмерене на пружање подршке (менторство и супервизија) организацијама и удружењима у спровођењу принципа управљања волонтерима	2015 – 2018.	Број реализованих едукација Број представника удружења и институција који су прошли ове обуке	Удружења младих Удружења за младе
	5.3.1. Подржати активности које имају за циљ превазилажење стереотипа и предрасуда о волонтерском раду и активизму младих	2015 – 2018.	Број младих обухваћених овим пројектима Број институција, школа и удружења обухваћених овим активностима Број реализованих пројеката	Удружења младих Удружења за младе Сарадња са КЗМ
5.3. Развијати програме едукације младих за стицање вештина и знања за активно учешће у друштву и волонтерски рад	5.3.2. Подржати организовање програма едукације са следећим темама: поштовање људских права, писање и управљање пројектним циклусом, развој комуникацијских и лидерских вештина, развој вештина јавног наступа и презентовања, развој вештина лобирања и заступања 5.3.3. Подржати програме едукације младих о функционисању институција система, органа локалне самоуправе, институције избора и гласања на изборима, институције грађанске иницијативе, и других механизма активног учешћа младих грађана.	2015 – 2018.	Број реализованих пројеката Број реализованих едукација Број удружења, институција и школа обухваћених овим пројектом Број младих обухваћених овим пројектима	Удружења младих Удружења за младе
	5.3.4. Подржати програме изградње капацитета неформалних група младих за друштвени активизам, у којима, кроз искуствено учење, осмишљавају, развијају и реализују идеје усмерене на активно учешће младих у друштву.	2015 – 2018.	Број реализованих пројеката Број неформалних група обухваћених пројектима Број младих обухваћених овим пројектима	Удружења младих; Удружења за младе;

3.6. БЕЗБЕДНОСТ МЛАДИХ

3.6.1. Безбедност младих – Проблеми и приоритети

Право на слободу и безбедност спадају у основна људска права и слободе.⁶⁶ Безбедност представља предуслов за лични развој младих.⁶⁷ Наука препознаје безбедност не само као одсуство угрожавања (конфликата), већ и присуство правде, морала и културе. У том смислу, безбедност треба схватити и као услов опстанка и развоја (државе, друштва, нације, људи и живог света на планети).⁶⁸ Под појмом **безбедносна култура** подразумева се скуп усвојених ставова, знања, вештина и правила из области безбедности, испољених као понашање, о потреби, начинима и средствима заштите личних, друштвених и међународних вредности од свеколиког угрожавања.⁶⁹ Безбедност младих се остварује у читавом низу друштвених активности, техничких, али и природних процеса. Као водећи узроци угрожавања безбедности младих при изради Локалног акционог плана, из периода 2010 - 2014. године препознати су **криминал, насиље и саобраћајне незгоде**, у складу са Националном стратегијом за младе из 2008. године, али и неки **нови ризици и фактори** који утичу на безбедност младих.

Криминал у најширем смислу представља акт који није штетан само по појединца, већ и по читаву заједницу, те је стога забрањен и санкционисан правом као кривично дело, привредни преступ или прекршај. Подразумева **имовинске деликте** (укључујући и привредни криминал и коруптивне радње), **деликте насиља, саобраћајне деликте, трговину људима, информацијско-технолошки криминал, еколошки криминал, недозвољене облике дискриминације, али врши се и злоупотребом службеног положаја и злостављањем на раду.**

Злостављање на раду јесте свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Злостављање јесте и подстицање или навођење других на ово понашање.⁷⁰

Нарочито је присутан проблем злоупотребе опојних дрога. Опојним дрогама сматрају се супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце.⁷¹ Ова појава представља озбиљан друштвени проблем како у области безбедности младих, тако и у области здравља.

Информацијско-технолошки криминал (у даљем тексту: **ИТК**) представља новији облик криминалног понашања код кога се коришћење компјутерске технологије и информационих система испољава као начин извршења кривичног дела, где се компјутер или рачунарска мрежа

употребљавају као средство или циљ извршења. У ову област све чешће улазе и мобилни телефони услед константног унапређења технологије које их по квалитету готово изједначава са рачунарима, а кривична дела се врше како према имовини, тако и према лицима.

Насиље представља дрску и безобзирну примену физичке силе, противправног угрожавања интегритета човека и других јавних добара и друштвених вредности.⁷² Оваквим видом дрског понашања без разумног повода по правилу се тешко вређа достојанство или физички интегритет лица. Насиље нарочито можемо препознати као: физичко, емоционално/психолошко, социјално, сексуално, електронско и експлоатацију/искоришћавање.⁷³ Радна група за безбедност младих препознаје значај ових деликата према нападу на највише вредности које правни поредак штити: човеков живот, телесни и психолошки интегритет. Насиљем, када су у питању млади, обухватамо породично насиље и сексуалне деликте (нарочито физичко и психолошко насиље над женама, као и у личним партнерским односима); имовинске деликте са елементима насиља; вршњачко насиље и насиље на спортским догађајима, системско политичко насиље (према странцима, националним и верским мањинама, ЛГБТ популацији). Нарочито је забрињавајуће откривање оружја (хладног и ватреног) на местима где бораве млади (школе, кафићи) или у њиховој непосредној близини.

Саобраћајне незгоде су доминантно последица деликата у саобраћају, карактерише их значајан број повређених и погинулих (свеукупно већи у односу на остале деликте). С обзиром на деликтно порекло саобраћајних незгода, безбедност саобраћаја је сегмент саобраћаја на који се може утицати. Саобраћајна незгода је незгода која се догодила на путу или је започета на путу, у којој је учествовало најмање једно возило у покрету и у којој је најмање једно лице погинуло или повређено или је настала материјална штета.⁷⁴ Највећи ризици се односе на друмски саобраћај где је присутан велики број индивидуалних возила и где су различити нивои старости, саобраћајних навика, здравственог стања, познавања прописа на страни возача, стање путне инфраструктуре и техничке исправности возила фактори који утичу на ризик. У зависности од групе учесника у саобраћају присутни су и други деликти: непрописан прелазак на пешачком или ван пешачког прелаза, непрописно заустављање возила, неосветљеност возила у предвиђеним условима, вожња недозвољеном саобраћајном површином итд.

Други директни ризици и фактори који су од значаја за безбедност младих и нису увек стриктно деликтне природе су препознати у протеклом периоду: **угроженост природним катастрофама и непогодама** (нпр. поплаве у мају 2014. године, појаве клизишта, снежне мећаве); **ризици на јавним местима** (пожари, отрови, несочијализоване животиње, објекти као извори опасности и сл.); **одсуство мера безбедности и заштите на раду; предрасуде младих према државним институцијама; недостатак основних и специфичних знања у области кризног и безбедносног менаџмента** (идентификација опасности и адекватно

66 Устав Републике Србије, 2006

67 Национална стратегија за младе, 2008

68 Основи цивилне безбедности, А. Савић-Љ. Стајић, УСРЕ, 2006

69 Национална стратегија за младе, 2008.

70 Закон о спречавању злостављања на раду (Сл. гласник РС бр. 36/2010)

71 Кривични законик, 2005

72 Криминологија, М. Бошковић, Правни факултет у Новом Саду, 2007

73 Пројекат "Безбедно детињство - развој безбедносне културе младих", Министарство унутрашњих послова Републике Србије и Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије,

74 Закон о безбедности саобраћаја на путевима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2009, 53/2010, 101/2011, 32/2013 - одлука УС и 55/2014)

поступање); **недостатак социјалног образовања које је од значаја за безбедносну културу.** Неки од ових фактора су третирани и кроз друге јавне политике града Новог Сада, али и кроз друге области у оквиру ове јавне политике. Као кризу (или кризни догађај) препознајемо ненормалан догађај или непосредну претњу толике озбиљности и обима да може да исходује смрћу, повредама, насилним/ометајућим понашањем, значајним оштећењем имовине и/или оштећењем животне средине, односно толико снажно ометајућим чиниоцем по нормално функционисање заједнице да је неопходан координисан и ефикасан одговор који превазилази уобичајене капацитете и процедуре надлежних служби. Кризни менаџмент је процес којим организација и/или заједница управља кризним догађајем и у том смислу процес кризног менаџмента утиче на догађаје који представљају претњу, који имају елемент изненађења и неочекиваности и који предвиђају кратак период доношења одлука.⁷⁵

Приликом израде овог акционог плана није било могуће доћи до свих података релевантних за анализирање актуелних проблема и потреба младих у Новом Саду, па је део закључака ослоњен на ставове експерата који су учествовали у раду радне групе.

Радна група је у области безбедности младих препознала следеће кључне проблеме:

Када говоримо о безбедносној култури један од кључних проблема код младих у Новом Саду је **недовољна развијеност социјалних вештина које су од значаја за безбедносну културу.** Под социјалним вештинама подразумевамо способности прилагођавања и позитивног понашања које омогућују особама да се успешно носе са захтевима и изазовима које пред њих поставља живот свакога дана.⁷⁶ Радна група за безбедност је усвојила поделу на 10 вештина којима се представља напредак младе особе: самосвесност/самопоуздање, комуникацијске вештине, интерперсоналне вештине, истраживање и управљање емоцијама, разумевање и идентификација са другима, развој вредности, решавање проблема, преговарачке вештине, акционо планирање, процењивање својих вештина.⁷⁷ С обзиром да ове вештине нарочито долазе до изражаја у конфликтним ситуацијама, индикатори недовољне развијености социјалних вештина се **последично огледају управо у високом присуству младих у ремећењу јавног реда и мира (присутни са око 50%), односно истраженом утиску да култура толеранције код младих није развијена (66% анкетираних), да млади у Србији недовољно познају и поштују културу других у окружењу (62% анкетираних).**⁷⁸ У формалном образовању нису препознати програми развијања поменутих социјалних вештина, али је у основним и средњим школама присутан обавезни изборни предмет грађанског васпитања. Битно је напоменути да овај предмет у школама ипак не похађају сви ученици, већ само они који га одаберу што је готово по правилу мањи број. Као нарочити проблеми који се уочавају у евалуацији програма грађанског

васпитања⁷⁹ **истиче се недостатак едукације у овој области ван учионице, недостатак подршке за извођење програма у виду међусекторске сарадње,** сваки трећи наставник сматра да постоје проблеми у овом програму и потреба за унапређењем, као и да програм није довољно инспиративан за ученике основне школе. Са друге стране **ученици сматрају да је стечено знање занимљиво и да треба повећати број часова, што индикује потребу за поменутих знањима.** У погледу средње школе готово 42% испитаника тврди да програм није примерен узрасту, а предлози ученика иду у правцу иновирања тема и радионица. Приметно је и да су наставници обученији у областима од значаја за учење (нпр. активно учење) него од значаја за безбедност (ненасилна комуникација, медијација), али и да се перципира доминантно негативан (потцењујући) став окружења према овом предмету. На факултетима се по правилу ове вештине не развијају, осим изузетно као део стручног наставног плана и програма из области друштвених наука.⁸⁰

Недостатак информисања, знања и искуства о практичним последицама насиља је препознат као посебан проблем код младих. Препознавање свеобухватних последица насиља (физичког и психичког) подразумева не само информисаност о потенцијалним последицама у односу на жртву, починиоца и сведоке насиља, већ и емпатијско разумевање проблема. Према подацима МУП РС запажено је велико учешће младих у криминалу са елементима насиља. У периоду од 2008. до 2013. године, од укупног броја пријављених кривичних дела **млади су извршили око 51% кривичних дела против живота и тела, 39,5% кривичних дела (у даљем тексту: КД) против полне слободе.** Најчешћи облици насиља заступљени међу младима су **вршњачко насиље⁸¹, насиље у породици, насиље у спорту и насиље у адолесцентским везама.** Истраживање⁸² МОС-а је указало на висок степен друштвене сагласности код људи по питању вршњачког насиља - **80-85% испитаника (свих узраста) је препознало да је вршњачко насиље узело маха и да недостаје ефикасно системско решење које ће се изборити са овим проблемом.** У раду са децом у школским срединама је примећено да су момци склонији физичком насиљу, док девојке прибегавају психолошком насиљу (исмевању и оговарању). Резултати циљаног рада у срединама где концентрисано бораве деца показали су смањење тежих облика насиља од 6 до 50%, док је након 5 година рада спремност вршњака да искажу подршку и пруже помоћ у случају вршњачког насиља порасла на 75%.⁸³ Чак 76% грађана има утисак да је насиље у Србији у порасту, висок проценат перципира и насиље у вези са болестима зависности (85%, што је висок број с обзиром да 73,8% од укупног броја окривљених у области трговине и коришћења психоактивних супстанци чине млади), насиљем у породици

79 Грађанско васпитање као обавезни изборни предмет у основној и средњој школи - евалуација програма и компетенција наставника, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд 2013

80 Ибидем

81 У Истраживању у положају и потребама младих које је спровело Министарство омладине и спорта 2013. године, готово једногласно се сви испитаници, различитих старосних категорија и других личних својстава изјашњавају у преко 80% случајева да је вршњачко насиље и даље проблем, да осећају да држава не може да их заштити и слично.

82 Истраживање о положају и потребама младих, Министарство омладине и спорта, 2013.

83 УНИЦЕФ, Школе без насиља, резултати петогодишње евалуације

75 Communication, organization and crisis, Communication Yearbook - Seeger, M. W.; Sellnow, T. L.; Ulmer, R. R. 1998.

76 дефиниција Светске здравствене организације (WHO)

77 Huskins, J, 1999

78 Истраживање о положају и потребама младих, Министарство омладине и спорта, 2013.

(84%), криминалним обрачуницама (80%) итд.⁸⁴ Појава и све већа употреба информационих технологија условила је и појаву нових облика насиља као што је електронско насиље (тзв. „сајбер насиље“). Последице извршења ИТК могу бити тешке, узевши у обзир значај информатичких система у животу савременог човека: тешко нарушавање личног достојанства и интегритета у окружењу, губитак посла, нарушавање личних односа са партнером и породицом, имовинске последице итд. Комуникациона и информатичка средства имају значајну улогу у животу младих (преко 90% младих има рачунар и мобилни телефон).⁸⁵ 62% испитаника изјаснило се да сматра да млади немају довољно знања и вештина да се заштите од опасности које Интернет носи.⁸⁶ Чак **84% ученика било је некада у улози пасивног посматрача дигиталног насиља**, што оправдано даје места претпоставци о већем броју деликата од евидентних.⁸⁷

Сензационалистичко информисање младих и представљање насиља у друштву доприноси афирмацији културе насиља и релативизацији одговорности код младих. Приликом извештавања о почињеном насиљу, новинар мора да води рачуна о потреби јавности за информацијом, односно интересу и осећањима жртава и непосредно погођених особа. Забрањено је да се, ради сензационализма или „атрактивности“ извештаја, објављују информације које нису неопходне за разумевање суштине догађаја, а притом могу да доведу до узнемирености како жртава и њихових ближњих, тако и шире јавности.⁸⁸ У тренутку анализе проблема, приметан је дискурс опште таблоидизације медија и сензационалистичког извештавања, тренд злоупотребе медија кроз политичку стигматизацију и непоштовање основних етичких правила како у медијима, тако неретко и од оних чије се изјаве преносе.⁸⁹ Трка медија за што бољу позицију на тржишту кроз читаност/гледаност/слушаност је постао носећи критеријум начина обраде теме. Овим проблемом су се у Новом Саду до сада бавили Новосадска новинарска школа, Независно друштво новинара Војводине, заштитник грађана (заштитник грађана је независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења).⁹⁰ Према једном истраживању, чак 20% испитаника препознаје одговорност медија за насиље у Србији.⁹¹

Недовољно практичних знања и вештина о безбедности саобраћаја је радна група за безбедност препознала као врло значајан проблем код младих учесника у саобраћају. У друмским саобраћајним несрећама у свету,

сваке године изгуби живот скоро 1,2 милиона особа, а код 20-50 милиона долази до лакше или теже повреде, које могу имати последице инвалидности до краја живота. Више од 40% свих жртава су млади људи до 25 године живота. Повреде настале у несрећама на путевима представљају други водећи узрок смрти у тој популационој групи. Дечаци и младићи су три пута заступљенији међу настрадалима у односу на њихове вршњакиње⁹². У последњих десет година у Србији у саобраћајним незгодама **страда просечно 800 људи, готово 20.000 је тешко или лако повређено**, а у незгодама **најчешће гину сиромашни и млади**.⁹³ У најчешће узроке саобраћајних незгода спадају: **неприлагођена (прекорачена) брзина, вожња под дејством алкохола и невезивање сигурносних појасева (68% на седишту возача)**.⁹⁴ Неприлагођена брзина је препозната као главни ризик у саобраћају који продукује око трећине свих саобраћајних незгода (**39% возача вози на кратком растојању**)⁹⁵. Алкохол, чија је конзумација постала препознатљив сегмент слободног времена је нарочито велик проблем с обзиром на пенолошки⁹⁶ доказану неефикасност строге казнене политике⁹⁷ у области саобраћајних деликата повезаних са алкохолом. Узрочно гледано у алкохолисаном стању постоји недостатак личне самоконтроле младих, прецењивање сопствених могућности, потцењивање захтева безбедног саобраћаја, али приметно је и прихватање таквог ризичног понашања од стране непосредног окружења. **Сваки десети возач у Србији сматра да је могуће конзумирати алкохол и управљати возилом ако се вози пажљиво**, док сваки трећи возач изјављује да је некада управљао возилом и када је преуморан за вожњу. Тренд који је примећен у Новом Саду је оријентација становништва ка јавном превозу, бициклизму и пешачењу у протеклом периоду.⁹⁸ Пешаци и бициклисти су препознати у јавним саобраћајним политикама као рањиви учесници у саобраћају, али је битно напоменути да за њих не постоји обавезна обука у познавању саобраћајних прописа. У тренутку израде нацрта овог акционог плана у Народну скупштину Републике Србије је упућена иницијатива којом се предлаже увођење додатних рестрикција младима и возачима почетницима у коришћењу моторних возила, што може додатно појачати тренд одређивања младих за алтернативне начине превоза (јавни превоз, бицикл, пешачење) и повећати бројност рањивих група. Радна група за безбедност нарочито наглашава да и у сегменту саобраћаја социјално маргинализоване групе младих могу представљати истовремено и рањиву и ризичну групу учесника у саобраћају (услед тешког имовинског стања, слабог образовања и сл.), као и да није уочена сразмерна заступљеност младих из

84 Истраживање Грађани Србије о насиљу, Београдски центар за безбедносну политику, 23.11.2013

85 Истраживање које је спроведено оквиру дугорочног пројекта “Зауставимо дигитално насиље” од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја – Јединице за превенцију насиља, УНИЦЕФ-а и компаније Теленор

86 Истраживање о положају и потребама младих, Министарство омладине и спорта, 2013.

87 Истраживања које је спроведено оквиру пројекта “Зауставимо дигитално насиље” од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја – Јединице за превенцију насиља, УНИЦЕФ-а и компаније Теленор.

88 Кодекс новинара Србије

89 Редовни годишњи извештај заштитника грађана за 2013. годину, Београд

90 Закон о заштитнику грађана, (Сл. гласник РС, бр. 79/2005 и 54/2007)

91 Истраживање Грађани Србије о насиљу, Београдски центар за безбедносну политику, 23.11.2013

92 Глобални план деценије акције за безбедност на путевима 2011-2020

93 Нацрт Националне стратегије безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2015. до 2020. године, представљен јавности 24. новембра 2014. године на Саобраћајном факултету у Београду

94 Извор: <http://prezentacije.mup.gov.rs/usp/Preventiva/Preventiva.html>

95 SARTRE IV (Social Attitudes to Road Traffic Risk in Europe), пројекат Агенције за безбедност саобраћаја РС

96 Пенологија је наука о начину и ефикасности система издржавања казни и других санкција - М. Бошковић, Криминолошки лексикон, Издавачко предузеће Матице српске, Нови Сад, 1999.

97 Пенологија - С.К. Вилић, М. Костић, Центар за публикације Правног факултета, Ниш, 2011.

98 Према евиденцији ЈП Завод за изградњу града у Новом Саду је само у периоду од 2013. до 2014. године број бициклических путовања на мерном месту порастао за око 15%

приградских насеља у реализацији Локалног акционог плана.

Неинформисаност, недостатак знања и вештина из кризног менаџмента у области безбедности је проблем који није био самостално препознат у претходним стратешким и акционим документима на било ком нивоу. Поплаве које су задесиле Србију у мају 2014. године индиковале су да младе особе интензивно желе и могу да се укључе у спречавање и решавање кризних ситуација (прикупљање и дистрибуција помоћи, учешће у процесима упозоравања и информисања, процесима рехабилитације, сарадња са државним органима и сл.), али да су неопходна практична и организациона знања у таквим ситуацијама која би унапредила ефикасност одговора комплетне заједнице на кризне ситуације, а не само стручних служби. Страдања младих у Новом Саду у пожарима на јавним местима (случајеви кафеа Лаунц и клуба Контраст са 14 погинулих младих) су трагична опомена о последицама овог проблема. Упркос томе што у Војводини нису забележени рушилачки земљотреси, у непосредној близини Новог Сада постоје тектонски ризичне зоне (Фрушка гора, долина Дунава) чије последице у одређеним условима могу бити одрони и активације клизишта, док постоје и ризици по младе који масовно бораве ван територије Новог Сада на тектонски ризичним подручјима. У пракси, потреба за кризним менаџментом најчешће постоји у случају саобраћајних незгода (обезбеђивање места незгоде, обавештавање и пружање прве помоћи итд.), пожара или уличних немира. У широј јавности се активности у овој области углавном поистовећују са активностима сектора који се бави цивилном заштитом.

Један од препознатих проблема **у протеклом периоду је пораст родно заснованог насиља, (конкретно насиља према женама), ЛГБТ, националним и верским мањинама**. Пораст насиља над женама је забележио нарочито драстичан скок у Србији. Према јавно доступним подацима, у овом виду насиља постоји константан узлазни тренд: 2011. године убијено је 26, 2012. године 29, 2013. године 33 жене, док је од почетка године до децембра 2014. убијено 47 жена (**скок од 56% у односу на претходну годину, односно 81% у односу на почетну**). Углавном се ради о младим женама (25 - 35 година), које су незапо-

слене и имају децу узраста од 2 до 7 година. Последично, жене жртве насиља су склоније злоупотреби алкохола за 15% и 5% склоније суициду.⁹⁹

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Развијати социјалне вештине код младих потребне за унапређивање безбедносне културе;
- Унапредити степен информисаности младих о узроцима, појавним облицима и последицама безбедносних ситуација и ризика;
- Унапређење знања и развијање вештина младих у области безбедности;
- Повећати информисаност и знање запослених у медијима о последицама сензационалистичког извештавања по младе кроз међусекторску сарадњу и едукацију;
- Подстицати отварање саветовалишта за помоћ жртвама насиља;
- Подстицање организовања програма усмерених ка превенцији насиља међу младима и ка младима у спорту, посебно у навијачким групама.

Приоритетни циљеви ЛАП 2015 - 2018:

1. Развијати социјалне вештине код младих потребне за унапређивање безбедносне културе;
2. Унапредити степен информисаности младих о узроцима, појавним облицима и последицама безбедносних ситуација и ризика;
3. Унапређење знања и развијање вештина младих у области безбедности;
4. Подстицати отварање саветовалишта за помоћ жртвама насиља.

⁹⁹ Изјава Наде Падејски Шекеровић, психолошкиња и руководитељка Сигурне женске куће при Центру за социјални рад <http://www.021.rs/Novi-Sad/Vesti/Drastican-porast-nasilja-nad-zenama-u-Novom-Sadu.html>

3.6.2. Безбедност младих - Акциони план

6. Безбедност младих					
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности	
6.1. Развијати социјалне вештине код младих потребне за унапређивање безбедносне културе	6.1.1. Обучавати удружења младих и удружења за младе за имплементацију развоја социјалних вештина од значаја за безбедност младих у постојеће програме и пројекте	2015 - 2016.	Број одржаних едукација Број организација које су прошле кроз обуку, Обим пренетих вештина Број укључених актера омладинске политике	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ и НАПОР-ом	
	6.1.2. Подржати спровођење едукација за младе којима се развијају социјалне вештине младих од значаја за безбедност	2016 - 2018.	Број одржаних едукација Број корисника/ца Обим пренетих вештина	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.1.3. Промовисати развој социјалних вештина од значаја за безбедносну културу младих кроз медијску продукцију	2016 - 2018.	Број израђених медијских садржаја Покривеност различитих медија (радио, тв, интернет итд.)	Удружења младих и удружења за младе	
6.2. Унапредити степен информисаности младих о узроцима, појавним облицима и последицама безбедносних ситуација и ризика	6.2.1. Развијати техничке и стручне капацитете удружења за младе и удружења младих за информисање у области безбедности, а нарочито у погледу коришћења канала комуникације пријемчивих младима (друштвене мреже и сл.)	2015 - 2016.	Број подржаних програма Број обучених организација Примена стечених знања Број набавки техничке опреме	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.2.2. Створити предуслове за правилно медијско извештавање младих о безбедносним питањима и проблемима	2015 - 2017.	Број едукација, Број едукованих учесника Практична примена стечених знања	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.2.3. Подстицати међусекторску сарадњу и развијати већи степен координације у спровођењу кампања од значаја за безбедност младих	2015 - 2017.	Број укључених организација Број склопљених и реализованих споразума о сарадњи	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.2.4. Вршити континуално информисање младих о практичним последицама насиља	2015 - 2018.	Број реализованих активности Број укључених младих Број и квалитет израђених медијских садржаја	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.2.5. Развијати информисаност код младих о трговини људима и родно заснованом насиљу	2015 - 2018.	Број реализованих активности Број укључених младих Број и квалитет израђених медијских садржаја	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.2.6. Подићи степен информисаности код младих о ризицима и безбедном учешћу у саобраћају, уз нагласак на рањивим учесницима/цама у саобраћају	2015 - 2018.	Број реализованих активности Број укључених младих Број и квалитет израђених медијских садржаја	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	
	6.2.7. Информисати младе о злоупотребама информатичко комуникационих технологија	2015 - 2018.	Број реализованих активности Број укључених младих Број и квалитет израђених медијских садржаја	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ	

	6.2.8. Спровести истраживања међу младима о узроцима, присутности, појавним облицима и последицама безбедносно ризичних догађања и понашања	2015 - 2017.	Број реализованих активности Број укључених младих	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
6.3. Унапређење знања и развијање вештина младих у области безбедности	6.3.1. Подршка пројектима у области безбедности младих који укључују стицање практичних знања и вештина уз посебно стимулисање теренске реализације	2015 - 2018.	Број реализованих активности Број укључених младих Просторна распрострањеност у реализацији	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.3.2. Опремање удружења за младе и удружења младих за практичну едукацију у области безбедности	2015 - 2016.	Количина и квалитет набављене опреме Број опремљених организација	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.3.3. Развој едукаторских капацитета у удружењима младих и удружењима за младе, као и вршњачких едукатора при образовним установама	2015 - 2017.	Број едукованих представника удружења младих и удружења за младе Примена наученог	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.3.4. Подстицање програма међусекторске сарадње који за циљ имају стицање практичних знања и развијање вештина из области безбедности младих у школским или ваншколским активностима	2015 - 2018.	Број склопљених споразума о сарадњи Број изведених активности Број организација укључених у реализацију активности	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
6.4. Подстицати отварање саветовалишта за помоћ жртвама насиља	6.4.1. Континуирано подржавати обуку волонтера и усавршавање кадрова за рад у саветовалиштима за помоћ жртвама насиља	2015 - 2018.	Број обучених волонтера и кадрова Број одржаних активности Примена стеченог знања	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.4.2. Подржати отварање и рад саветовалишта за жртве насиља за родитеље и младе	2015 - 2018.	Број отворених или подржаних саветовалишта Набавка и квалитет опреме Одржавање активности Број младих корисника саветовалишта	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.4.3. Подржати отварање и рад саветовалишта за жртве насиља при образовним и институцијама социјалне заштите	2015 - 2018.	Број отворених или подржаних саветовалишта Набавка и квалитет опреме Одржавање активности Број младих корисника саветовалишта	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ, образовним институцијама и институцијама социјалне заштите.
	6.4.4. Подршка раду саветовалиштима за жртве родно заснованог насиља	2015 - 2018.	Број отворених или подржаних саветовалишта Набавка и квалитет опреме Одржавање активности Број младих корисника саветовалишта	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.4.5. Подршка отварању и раду саветовалишта за жртве злоупотребе ИКТ	2015 - 2018.	Број отворених или подржаних саветовалишта Набавка и квалитет опреме Одржавање активности Број младих корисника саветовалишта	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	6.4.6. Подстицај међусекторском повезивању у раду са жртвама насиља	2015 - 2018.	Број склопљених споразума Број умрежених организација Број реализованих активности поводом склопљених споразума	Удружења младих и удружења за младе у сарадњи са КЗМ

3.7. ИНФОРМИСАЊЕ МЛАДИХ

3.7.1. Информисање младих – Проблеми и приоритети

Поштовање демократије, људских права и основних слобода подразумева право свих младих људи на приступ потпуним, објективним, разумљивим и поузданим информацијама, о свим питањима и потребама које они изразе. Ово право на информације је препознато у Универзалној декларацији људских права, у Конвенцији о правима детета, у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, и у препоруци бр. Р (90) 7 Савета Европе која се тиче информација и саветовања младих људи у Европи. У циљу развоја политика за младе, многе земље придале су велики значај повећавању учешћа младих људи и њихових организација у формулисању политике за младе и организовању и вођењу програма и услуга намењених младим људима. У овом процесу постало је **индикативно да ефективност учешћа младих нема уколико они нису информисани о могућностима које су им доступне, на локалном, регионалном, националном, европском и светском нивоу.** Неко ко је млада особа не може користити одређену услугу или учествовати у некој активности, ако не зна да она постоји. Укратко, **млада особа не може да користи своја права и одговорности** као грађанин или корисник, као родитељ или возач, као запослена или незапослена особа **ако није адекватно информисана.**

Квалитетно информисање је основни предуслов за лични и друштвени развој младих, за развијање њихових пуних потенцијала као појединаца и активних грађана који доприносе развоју демократског друштва.

Информисање младих представља не само предуслов за активно учествовање у животу заједнице и утицање на њен развој већ и предуслов за побољшање општег квалитета живота младих људи.

Информисање младих може се поделити на опште и специфично¹⁰⁰. **„Опште“ информисање младих** покрива све теме које интересују младе људе, и може да укључи спектар активности: **информисање, саветовање, подршку, обуку и тренинге, умрежавање и упућивање на специјализоване сервисе.**

Генерално, „опште“ информације за младе, саветовалишта и сервиси имају следеће карактеристике¹⁰¹:

- они су специфично креирани да одговоре на потребе младих
- отворени су за све младе људе, и нема потребе за заказивањем
- пружају информације о широком распону тема, у разним облицима, припремљене за младе људе уопште и за осетљиве групе младих
- информације су практичне, многостране, тачне, проверене и редовно обнављане
- функционишу на начин који персонализује пријем сваког корисника, поштује поверење, пружа максимум избора и промовише његову аутономију
- када је потребно, упућују корисника на компетентан сервис.

Са друге стране, **специфично информисање** односи се на информисање младих у специфичној области деловања. Теме које овакав вид информисања често укључује су: **каријерно и правно саветовање, информације о студијама и стипендијама, пословима и обукама, здрављу итд.**

Ове активности могу пружати информативни центри за младе, или информативни сервиси за младе у другим структурама, или електронски и други медији.

У Резолуцији од 27. јуна 2002. године Савет Европе¹⁰² и представници држава чланица усвојили су отворен метод координације као нови оквир за сарадњу у омладинским политикама и одобрили четири тематска приоритета: учешће, информисање, волонтерске активности и веће разумевање и познавање младих. **Године 2003. постављени су и основни заједнички циљеви у области информисања младих:**

- (i) побољшање приступа за младе информационом сервисима,
- (ii) повећање обезбеђивања информација за младе,
- (iii) повећање учешћа младих у омладинском информисању.

У документу Национална стратегија за младе Републике Србије развој информисања младих на свим нивоима и у свим областима један је од основних стратешких циљева у системском решавању положаја младих у Србији. Приликом креирања акционог плана Националне стратегије за младе тематска група информисање младих *„образована је да би се и на овај начин уважио изузетан значај информисања младих и улоге средстава јавног информисања у установљавању и промовисању вредности једног друштва.“* При томе се информисање младих не изједначава са медијским информисањем, већ се указује на велику важност медија у овом процесу.

Нацрт Националне стратегија за младе за период 2015 - 2025. дефинисао је десет стратешких циљева као жељених променених стања када су у питању млади у областима од интереса за младе и један од циљева јесте и "Побољшати доступност, квалитет, релевантност и обим информација за младе".

Информисање младих у Новом Саду

Према расположивим документима радна група за област информисање младих утврдила је основне ресурсе којима располаже Град Нови Сад а који се односе на ову област.

Ресурси су подељени на следеће категорије:

- медији – електронски (радио и телевизија), штампани и нови (Интернет)
- државни ресурси (институције, организације и удружења чији је оснивач држава, покрајина или град)
- непрофитни ресурси (невладине организације, друштва, удружења и савези)
- ресурси пословног сектора
- појединац/ка и неформалне групе младих.

Када су у питању ресурсне организације и информисање младих морамо напоменути да је значајно направити поделу

¹⁰⁰ Европска агенција за информисање и саветовање младих

¹⁰¹ Европска повеља о информацијама за младе, 2004

¹⁰² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1419160369387&uri=URISERV:c11059>

и на оне ресурсе који *стварају информације* као и на оне који их *дистрибуирају*. То могу бити исте институције и организације, али не морају.

Интернет је значајан извор информисања и комуникације, као и саставни део друштвеног окружења младих људи. Пружање свеобухватног информисања и саветовања за младе, као и усмереност на интернет су нови задаци, који допуњавају постојећи рад на информисању младих. Поред улоге коју има информисање младих, а то је подршка младима да нађу праве информације и да самостално доносе одлуке, информисање младих путем интернета у потпуности им омогућава да увећају предности коришћења интернета и умање могуће ризике.

Истраживање рађено за потребе израде ЛАП 2011 - 2014. показује да скоро сви испитаници користе Интернет, а у најмлађој старосној групи коришћење Интернета иде до 97%, што потврђује тезу да су данас скоро сви припадници младе генерације на Интернету. Када су у питању образовање и запошљавање, примарни извори информација су веб сајтови и друштвене мреже. Око петина испитаника информације везане за образовање добија и преко ТВа, док сличан проценат информације о запошљавању добија преко пријатеља и познаника.¹⁰³

Један од изазова у савременом информисању младих јесте и **недовољно информисање о темама од интереса за младе и доступност релевантних информација.** У истраживању информативних потреба младих са територије Града Новог Сада, 58,12% испитаника је одговорило да су млади недовољно информисани о темама од интереса за младе. Посебно је интересантно да је овакав резултат добијен у групи испитаника који су већински "активни млади". Претпостављамо да би овај резултат био значајно неповољнији да су у узорку у већој мери заступљени млади са мање искуства са удружењима за младе и омладинских удружења. Овај резултат нам свакако говори да је информисање младих горућа потреба и да је важно овом питању приступити плански и систематично. Такође, 77,49% младих је одговорило да информације нису доступне младима, док са друге стране 94,76% испитаника сматра да је неопходно постојање бар једног места на којем би млада особа могла да добије све информације које су јој потребне. Укупни резултати указују на потребу за активније бављење информисањем младих кроз модел омладинског инфо центра.

Такође, млади у Србији виде **недостатак информација које се тичу могућности и начина запошљавања и личног усавршавања, могућности за мобилност и квалитетније провођење слободног времена** - као најзначајније препреке свом развоју. Оваква ситуација је констатована и у истраживањима Министарства омладине и спорта, која су послужила као један од основа за дефинисања приоритета Националне стратегије за младе.

Један од основних закључака који је добијен истраживањем је да постоји развијена свест о недовољној информисаности код младих у Србији. За све групе, а посебно за оне од 25 до 29 година, највећа је потреба за информацијама које се тичу могућности и начина запошљавања (при том, што су млади „старији“ то је потреба за овом врстом информација већа), а потом информацијама у вези са образовањем и усавршавањем. Они најмлађи

(15 до 19) имају већу потребу за информацијама у вези спорта, а групом 20 до 25 година показују веће интересовање за информацијама потребним за добијање стипендија.

"Истраживање информативних потреба младих са територије Града Новог Сада" које је спроведено од стране ЕДИТ Центра у 2014. години показује да је "највећа заинтересованост младих за информације из области тражење запослења, погодности за младе (попусти, картице, бесплатне услуге, итд.), могућности за путовања, волонтирање и боравак у иностранству, неформално образовање и културна дешавања. Информације из ових области жели да добија преко 80% испитаника односно доминантна већина испитаника. Ово потврђује и почетну претпоставку да је младима неопходан свеобухватни извор информисања и практичне информације.

Институције и организације немају развијене механизме информисања младих који су њима пријемчиви. Истраживање које је урадио Ипсос Стратеџик маркетинг 2012. године показало је да је у порасту коришћење смарт телефона; млади од 12 до 29 година Интернет поистовећују са друштвеним мрежама. Према овом истраживању, 84 одсто младих интернет на првом месту користи за претраживање, 78 одсто информисање и читање вести, а 65 одсто за социјалне мреже. На четвртном месту је слање мејлова (64 одсто). На питање колико често користите интернет преко мобилног телефона, 48 одсто младих је рекло свакодневно. Истраживање је показало и да 68 одсто свих испитаника има налог на фејсбуку, односно 40 одсто укупне популације, а више од 90 одсто корисника фејсбука у Србији је активно. Твитер се у нашој земљи и даље користи мање него Фејсбук, али је његова употреба у порасту. Истраживање је показало да су социјалне мреже веома популарне код младих, да је у порасту коришћење мобилних телефона и поседовање смарт телефона, и да је и то један од разлога што се повећало претраживање интернета.

Пратећи стални техничко-информативни напредак и нове навике младих у области информисања, активности и програми у овој области треба да буду фокусирани на механизме информисања прилагођене њима, односно коришћењем портала, мобилних апликација, друштвених мрежа и других савремених технологија.

Међу предлозима младих како би место на којима би им биле пружане информације требало да изгледа, истраживање показује да преовлађују описи као што су љубазно, пријатно, приступачно и опуштено. Такође, млади су навели и да би то место требало да нуди бесплатне услуге младима, да у њему ради стручно особље, да покрива све области од значаја за младе, да има ажурне и доступне информације, те да буде прилагођено младима на све начине (у смислу радног времена, терминологије, уређења простора и сл.)

Недостатак ефикасније интерсекторске сарадње и јаснијег дефинисања улога различитих актера, која би допринела бољој реализацији активности, као и омогућила бољи приступ релевантним информацијама се види, такође, као један од кључних изазова информисања младих. Информације које могу бити од значаја за младе се налазе на разним странама и нису обједињене.

У Србији не постоји систем контроле квалитета доступних програма у области информисања младих, те се претпоставља да квалитет понуђених информација варира. На европском нивоу функционише Европска агенција за

¹⁰³ Истраживање рађено за потребе израде Локланог акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период 2011-2014. године

информисање и саветовање младих (ERYICA), која је 2004. усвојила Европску повељу за информисање младих, чиме су постављени стандарди омладинског рада у области информисања. Србија има чланицу у овом телу, односно ЕДИТ центар из Новог Сада са својим програмом Инфо-полиса - Омладинског Инфо центра, што представља тренутно једини облик систематичног начина информисања младих. У великом броју Канцеларија за младе у Србији формиран је Каријерни инфо кутак. На овај начин одговара се на специфичну потребу младих да буду информисани о запослењу, које се најчешће наводи као област из којег млади не добијају довољно информација. Међутим, сарадња са свим актерима битним за информисање младих је спорадична и краткотрајна. Из тих разлога је потребно *развијати инфраструктурне и кадровске услове за омладинске инфо центре и омладинске инфо раднике* како би се подстицао квалитет информација, њихова сигурност и доступност правовремених и проверених информација.

Истраживање Млади и медији показује да однос младих и медија није на завидном нивоу: **млади су недовољно заступљени у медијским садржајима**, а и када јесу то је често или у неком забавном контексту – аполитични, насилни, зависни, итд. Такав однос, потпомогнут и самом природом интернета као новог медија, доводи до знатног окретања младих ка тој електронској мрежи. Треба имати у виду да новија истраживања у Србији показују да су, у телевизијском програму, најзаступљенији играни и забавни програм (око 40%), мање информативни (око 30%) и знатно мање спортски. Свих осталих врста програма заједно (дечији, образовни, културно-уметнички) има мање него рекламног (око 10%), што оставља мало простора за квалитетно бављење младима (УНИЦЕФ, ФПН, 2009). Неадекватно информисање младих путем медија је у великој мери последица слабе заступљености младих људи у кључним медијским и политичким телима који надзиру ову област.

Поред савремених технологија, битно је улагати и у информисање лицем у лице. Овај канал комуникације је чак значајнији него раније јер је социјална инклузија младих продужена и комплекснија. Ово се посебно одражава на информисање о осетљивим питањима као што је здравље, и информисање рањивих група којима је потребно прилагодити информације.

Могућности информисања сиромашних и слабо образованих младих су мање. Готово две трећине пунолетних младих са (не)завршеном основном школом (65,50%) никада не користи интернет, као и 42,10% младих који живе у домаћинствима са мање од 80 евра прихода по глави домаћинства.

На основу наведених проблема препознајемо следеће **стратешке циљеве** у периоду од 2015 - 2018. године:

- Развијати инфраструктурне и кадровске услове за омладинске инфо центре и инфо омладинске раднике како би се подстицао квалитет информација, њихова сигурност и доступност правовремених и проверених информација за младе;
- Обезбедити правовремено и утемељено информисање младих о могућностима и перспективама у локалној заједници и на републичком нивоу;
- Повећати ниво информисаности младих о могућностима и начинима запошљавања и личног усавршавања, као могућностима за мобилност и квалитетније провођење слободног времена кроз механизме информисања прилагођене младима;
- Подстицати и развијати ефикаснију интерсекторску сарадњу и јасније дефинисање улога различитих актера, који би допринели бољој реализацији активности, као и омогућили бољи приступ релевантним информацијама;
- Обогатити програме медија са прилагођеним садржајима о младима и садржаја намењених младима, уз повећано учешће младих у креирању садржаја;
- Повећати ниво информатичке писмености младих и омогућити адекватан приступ и знање за коришћење нових технологија и интернета код осетљивих група младих;
- Унапредити капацитете удружења младих, удружења за младе и неформалних група за унапређење система информисања унутар својих организација и промоције програма и активности за младе у локалној заједници;
- Развијати информативне програме који су намењени младима.

Приоритетни циљеви ЛАП 2015 - 2018:

1. Развијати инфраструктурне и кадровске услове за омладинске инфо центре и омладинске инфо раднике како би се подстицао квалитет информација, њихова сигурност и доступност правовремених и проверених информација за младе;
2. Повећати ниво информисаности младих о могућностима и начинима запошљавања и личног усавршавања, као могућностима за мобилност и квалитетније провођење слободног времена кроз механизме информисања прилагођене младима;
3. Повећати ниво информатичке писмености младих и омогућити адекватан приступ и знање за коришћење нових технологија и интернета код осетљивих група младих.

3.7.2. Информисање младих – Акциони план

7. Информисање младих				
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности
7.1. Развијати инфраструктурне и кадрoвске услове за омладинске инфо центре и омладинске инфо раднике како би се подстицао квалитет информација, њихова сигурност и доступност правoвремених и проверених информација за младе	7.1.1. Подржати спровођење обука за изградњу капацитета омладинских (инфо) радника и младих који раде на информисању младих	2015 - 2018.	Број обука Број укључених инфо омладинских радника и младих	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	7.1.2. Спровести обуке за омладинске инфо раднике о омладинском раду на улици као и на друштвеним мрежама	2015 - 2018.	Број спроведених обука Број обучених омладинских радника Број квалитет активности проистеклих као резултат обуке	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	7.1.3. Информисати и обучити омладинске инфо раднике о коришћењу програма мобилности и информисања младих кроз неформално и информално образовање	2015 - 2018.	Број обука и програма Број обучених Број укључених младих Број квалитет активности проистеклих као резултат обуке	Удружења младих Удружења за младе
	7.1.4. Обезбедити подршку за континуирани развој омладинских инфо центара кроз набавку техничке опреме и опремања простора за рад прилагођен младима и њиховим потребама	2015 - 2018.	Број набавке техничке опреме Вредност набавке Оцена корисника простора Техничка опрема	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	7.1.5. Промовисати стандарде квалитета омладинског информативног рада у складу са Европском повељом о информисању младих	2015 - 2018.	Стандарди квалитета омладинског информативног рада Чланство у Егуса Број спроведених активности у складу са стандардима Број промо активности	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	7.1.6. Развијати капацитете актера омладинске политике за информисање младих	2015 - 2018.	Број спроведених обука Број укључених актера омладинске политике Евалуација учесника Примена наученог	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ
	7.1.7. Обезбедити подршку за учешће младих и омладинских инфо радника у међународним догађајима од важности за информисање младих	2015 - 2018.	Број догађаја на којима су учествовали млади и/или омладински инфо радници Број младих и/или омладинских инфо радника који су учествовали на међународним догађајима	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ

	7.2.1. Прикупљати и представљати податаке о доступним услугама и програмима за каријерно вођење младих у граду Новом Саду прилагођене и младима из рањивих група	2015 - 2018.	Развијена услуга Број младих који користи услугу	Удружења младих Удружења за младе у сарадњи са КЗМ
7.2. Повећати ниво информисаности младих о могућностима и начинима запошљавања и личног усавршавања, као могућностима за мобилност и квалитетније провођење слободног времена кроз механизме информисања прилагођене младима	7.2.2. Подршка изради и спровођењу истраживања потреба за информацијама од интереса младим људима	2015 - 2018.	Број спроведених истраживања, Број младих укључених у истраживања	Удружења младих Удружења за младе
	7.2.3. Поддржати информативне кампање усмерене на промоцију позитивних вредности и здравих стилова живота код младих	2017 – 2018.	Број реализованих активности, Број укључених младих	Удружења младих Удружења за младе
	7.2.4. Развијати онлине механизме за повећан приступ младих ка квалитетнијим, сигурнијим и провереним информацијама прилагођене њиховим потребама (веб сајт, андроид апликације, моодле, итд.)	2015 - 2018.	Број мобилних апликација и веб сајтова Број младих досегнутих онлине Механизмима информисања Повратна информација младих	Удружења младих Удружења за младе
	7.3.1. Обезбедити подршку програмима информисања младих из осетљивих група	2015 - 2018.	Број реализованих програма Број младих који су учествовали на обукама Квалитет спроведених обука на основу оцена учесника Број приградских насеља која су обухваћена обуком	Удружења младих Удружења за младе
7.3. Повећати ниво информатичке писмености младих и омогућити адекватан приступ и знање за коришћење нових технологија и интернета код осетљивих група младих	7.3.2. Обезбедити подршку програмима усмереним на развој информационе писмености, тј. вештина младих за тражење и коришћење информација посебно код осетљивих група младих	2015 - 2018.	Број реализованих програма Број младих Квалитет спроведених обука на основу оцена учесника Број приградских насеља која су обухваћена обуком	Удружења младих Удружења за младе
	7.3.3. Поддржати бесплатне програме неформалног ИКТ образовања младих на локалном нивоу, посебно за младе из осетљивих група	2016 - 2017.	Број реализованих програма Број младих који су учествовали у програмима Квалитет програма Степен примене научног у пракси	Удружења младих Удружења за младе

3.8. МЛАДИ У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

3.8.1. Млади у заштити животне средине и одрживом развоју – Проблеми и приоритети

Млади су будућност друштва и планете. Националном стратегијом одрживог развоја¹⁰⁴ млади су идентификовани као садашњи и будући носиоци одрживог развоја. "... Млади имају интерес и обавезу да се баве проблемима животне средине и одрживог развоја, јер морају да живе са последицама онога што су им оставиле претходне генерације и морају мислити о генерацијама које долазе."¹⁰⁵

Животна средина јесте скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот.¹⁰⁶ Под природним вредностима се подразумевају природна богатства: ваздух, вода, земљиште, шуме, геолошки ресурси, биљни и животињски свет.¹⁰⁷

Заштита животне средине подразумева активности и планове који имају за циљ очување природних ресурса, одржање тренутног стања у животној средини и где год је то могуће унапређење стања животне средине.

Одрживи развој представља тежњу за напретком који задовољава потребе садашње генерације без угрожавања потреба будућих генерација за живот у оквиру капацитета животне средине. То подразумева да је одрживи развој усклађени систем техничко-технолошких, економских и друштвених активности у укупном развоју у којем се на принципима економичности и разумности користе природне и створене вредности са циљем да се сачува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације.¹⁰⁸

Област заштите животне средине је мултидисциплинарна, а према Националном програму за интеграцију Републике Србије у Европску унију, чине је хоризонтално законодавство, квалитет ваздуха и климатске промене, управљање отпадом, заштита и управљање водама, заштита природе, хемикалије, контрола индустријског загађења и управљање ризиком, генетички модификовани организми, заштита од буке, шумарство и цивилна заштита. Аспекти од посебне важности за заштиту животне средине представљени у Локалном акционом плану политике за младе Града Новог Сада 2010 - 2014. су управљање отпадом, промоција концепта рационалне употребе природних ресурса - материје и енергије, заштита природе и екосистема, утицај фактора животне средине на здравље младих и урбана екологија и млади.

Тренутно стање животне средине је у Србији је на незадовољавајућем нивоу по многим стандардима, а према процени Европске комисије неопходно је много тога унапредити да се усагласи национално законодавство са правним тековинама ЕУ (acquis communautaire) у области животне средине, имајући у виду да је Република Србија од 2000. године укључена у Процес стабилизације и придруживања, као и да је Скупштина ратификовала

Споразум о стабилизацији и придруживању у септембру 2008. године. Хармонизација прописа је обиман и неодложан процес за државу која претендује на чланство у ЕУ. Област животне средине је у сталном развоју па се сходно потреби правног регулисања ове области обим ЕУ прописа константно повећава, што захтева стално праћење развоја ЕУ законодавства ради усаглашавања са домаћим прописима.

Пратећи потребе младих у Србији, али и светске и европске токове, стратешки документи све чешће јасно истичу повезаност младих и заштите и унапређења животне средине и одрживог развоја.

У Националној стратегији за младе, донетој 2008. године, јасно је предочена важност оснаживања иницијатива и активности младих које за циљ имају заштиту и унапређење схватања животне средине и постизање одрживог развоја. Посебна пажња посвећена је едукацији и информисању младих у областима одрживог развоја и заштите животне средине, смањењу ризика по здравље младих, али и подршци развоја капацитета младих, како би се што активније укључили у заштиту животне средине и доношење одлука битних за постизање одрживог развоја. Национална стратегија одрживог развоја, донета 2008. године, препознала је младе као важан ресурс неопходан за постизање одрживог развоја, а посебно је истакнута неопходност активног учешћа младих у процесима који треба да доведу до одрживог развоја и стварања услова за њихово активно учешће, кроз развој капацитета младих и њихово образовање, али и стварање услова да се ти капацитети локално користе за свеобухватни напредак друштва.

У нацрту Националне стратегије за младе за период 2015 - 2025. године, наводи се да је стратешки циљ за област *Млади и одрживи развој и заштита животне средине*: "Млади су активно укључени у заштиту животне средине и промоцију одрживог развоја." Такође, наводи се и да је један од кључних изазова при сагледавању улоге младих у области заштите животне средине и одрживог развоја недовољно повезивање између сектора заштите животне средине, здравља и образовања, затим проблем сиромаштва, али и изостанак мултидисциплинарног приступа.

Поред пораста општег интересовања јавности за теме заштите животне средине и одрживог развоја, стиче се утисак да млади у Новом Саду и даље нису довољно информисани о овој теми. **Већина информација доступних јавности нису пријемчиве младим генерацијама.** Превише података који су делимично тачни или изразито специфични, неадекватни начини дистрибуције ових информација и површно бављење овом проблематиком од стране медија, доводе до стварања конфузије, што за последицу има **недовољну заинтересованост младих за информисање о заштити животне средине и одрживом развоју.** Представници удружења младих и удружења за младе која се баве заштитом животне средине у Новом Саду сагласни су у томе да су млади у граду слабо или недовољно информисани о проблематици у овој области, те да већина не може јасно да разграничи чак ни појмове као што су „заштита животне средине“, „одрживи развој“ и „екологија“. Они сматрају да млади махом ове информације добијају путем медија, који преносе извештаје који веома ретко потичу из непосредне околине младих у Новом Саду. **Недовољна информисаност младих о заштити животне средине и одрживом развоју** препозната је као проблем у Локалном

¹⁰⁴ Закон о заштити животне средине РС, „Службени гласник РС“, број 135/14

¹⁰⁵ Национална стратегија за младе Републике Србије, 2008

¹⁰⁶ Национални програм заштите животне средине, 2010

¹⁰⁷ Национални програм заштите животне средине, 2010.

¹⁰⁸ Исто

акционом плану политике за младе Града Новог Сада 2010 - 2014, где је наведена као део првог од три приоритетна проблема.

Стицање основних стубова знања које млади треба да поседују о овој тематици постиже се кроз програме формалног и неформалног образовања.

Формално образовање из области заштите животне средине и одрживог развоја у оквиру васпитно-образовног процеса још увек није на задовољавајућем нивоу, иако су у неколико претходних година увођени наставни садржаји који се баве проучавањем ових горућих проблема. Тако, на новосадском Универзитету пет факултета нуди програме у области заштите животне средине и одрживог развоја на укупно 18 смерова. Број студената који су у тренутно активном статусу на овим програмима је 2075, а оних који су ове студије завршили 1667.¹⁰⁹

Наставни програм којим се обрађују ове теме, посебно у средњој школи, не предочава ученицима овај проблем у довољној мери и на адекватан начин. Редован наставни план углавном се базира на екологији и основним појмовима заштите животне средине и одрживог развоја.

Наставни кадар, тј. наставници и професори који су главни преносиоци знања, већином базирају свој рад искључиво на предвиђеном градиву, те ретко развијају своју наставу у складу са новодоступним знањима из ове области.

Иако Национални програм за заштиту животне средине промовише важност образовања у циљу промовисања јавног разумевања проблема заштите животне средине кроз обезбеђивање подршке активностима младих и удружењима грађана у вези са развојем неформалних видова образовања, можемо рећи да је овај вид образовања и даље недовољно развијен. У Новом Саду је у претходне четири године од стране Градске управе за спорт и омладину финансирано 25 пројеката који су се бавили заштитом животне средине и одрживим развојем, што чини свега 9,36% од укупног броја одобрених пројеката.¹¹⁰ На основу прегледа одобрених пројеката закључујемо да **неформално образовање младих о заштити животне средине и одрживом развоју у Новом Саду није на задовољавајућем нивоу**. Поред недовољног броја садржаја који се обрађују у програмима неформалног образовања, многи садржаји су и надекватни услед недостатка информација креатора едукативних програма о стварним потребама младих за неформалним образовањем у овој области, као и недовољне подршке развијању дугорочних едукативних програма заснованих на стварним потребама младих.

Као један од важних разлога неедукованости младих о овој области, издваја се њихово недовољно **укључивање у постојеће програме неформалног образовања**. Према подацима експерата из удружења младих и удружења за младе која се баве заштитом животне средине у Новом Саду до 200 младих годишње учествује у овим програмима, као реализатори или корисници, што је изузетно мали проценат од укупног младог становништва Новог Сада. Ова чињеница за последицу може имати неодговоран однос према проблему угрожености и потребама заштите животне средине и одрживом коришћењу ресурса

природе. Недовољно активно учешће младих у едукативним активностима може бити последица њихове недовољне информисаности. Експерти удружења младих и удружења за младе која се баве заштитом животне средине у Новом Саду сматрају да је разлог томе слаба доступност информација о активностима које се спроводе, неразвијена стратегија презентовања активности удружења грађана, али и незаинтересованост младих. Недовољном видљивошћу оваквих активности, неадекватним приступом и некоришћењем одговарајућих канала којим би информације стигле до младих, умногоме се смањује број заинтересованих учесника едукативних програма.

Неки од узрока проблема недовољног активног учешћа младих у заштити животне средине и одрживом развоју у Новом Саду су **непостојање континуиране подршке младима и организацијама које раде са младима у овим областима, неразвијена сарадња институција са организацијама цивилног друштва у области заштите животне средине и одрживог развоја, недовољан број активности на пољу заштите животне средине и одрживог развоја у које могу да се укључе млади на нивоу Града, као и недовољни капацитети организација и њихова слаба умреженост**.

Према попису начињеном од стране Еколошког покрета Оџака, у Новом Саду постоји 276 удружења грађана која се баве заштитом животне средине, док је број активних удружења младих и удружења за младе стручних у овој области релативно мали, свега двадесетак. Капацитети организација цивилног друштва су ограничени и уочено је да омладинска удружења и удружења за младе са територије Града Новог Сада које спроводе пројекте из области заштите животне средине и одрживог развоја међусобно не сарађују у довољној мери и нису умрежени, те је то један од разлога што су им програми и активности краткорочни и имају низак ниво одрживости.

Неопходно је подизати капацитете и подстицати умрежавање да би се унапредио квалитет пројеката и програма који доприносе унапређењу заштите животне средине и одрживијем развоју и добили дугорочнији, свеобухватнији и ефектнији резултати. Препоруке које говоре у прилог овим тврдњама су наведене и у Финалном извештају реализације ЛАП за младе Града Новог Сада за 2012. годину, где су између осталог наведене препоруке да је потребно у циљу побољшања будућих пројеката у области заштите животне средине и одрживог развоја:

- Појачати капацитете удружења у неколико области: управљање пројектима, омладински рад, волонтерски менаџмент

- Радити на успостављању сарадње са удружењима која се баве сличном тематиком, у циљу корисне размене искустава и знања и успешнијих заједничких пројеката у будућности.

Програми који се нуде младима из области унапређења животне средине углавном имају краткорочне резултате, нпр. очисти се дивља депонија, која се после извесног времена опет створи, јер није развијен јасан план одрживости након спроведене акције.

Млади у Новом Саду генерално, али и они који су активни у омладинским удружењима и удружењима за младе који спроводе активности из области животне средине и одрживог развоја, **немају довољно знања о процесима доношења одлука у области заштите животне средине**. Није забележено ни значајније активно учешће у јавним

¹⁰⁹ Према подацима достављеним од стране Универзитета у Новом Саду

¹¹⁰ Према подацима добијеним од стране Канцеларије за младе Града Новог Сада

расправама, што показује веома низак ниво учешћа у процесима доношења одлука везаних за област заштите животне средине. Разлози томе су како непостојање развијених механизма којима би се младима омогућило учествовање у овим процесима и неспремност надлежних органа да их укључе у свој рад и процес доношења одлука, тако и незаинтересованост младих, који сматрају да њихово мишљење неће бити уважено због чега ни не започињу активности. У Архуској конвенцији се нарочито наглашава потреба активнијег учешћа јавности и њене веће одговорности у домену животне средине и заговара се едукација шире јавности о правима загарантованим конвенцијом.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Повећати информисаност младих о заштити животне средине и одрживом развоју кроз информативне кампање и ад хок акције у којима се искуствено сусрећу са узроцима и последицама у овој области;
- Омогућити стицање практичних знања младима који су заинтересовани или се школују у овој области у конкретним акцијама које се спроводе у циљу побољшања стања животне средине;
- Повећати укљученост младих у програме неформалног образовања из области заштите животне средине и одрживог развоја подстицањем правовременог и обухватнијег информисања о заштити животне средине и одрживом развоју и то на начин који је пријемчив младима;
- Повећати активно учешће младих у области заштите животне средине и одрживог развоја правовременим информисањем о процесима доношења одлука и оснаживањем и обучавањем младих да се укључе у развој јавних политика усмерених на заштиту животне средине и одрживи развој;
- Увести у стратешки план из области заштите животне средине на локалном нивоу дугорочне програме

континуиране подршке младима и организацијама које раде са младима у области заштите животне средине и одрживог развоја;

- Унапредити сарадњу институција са организацијама цивилног друштва у области заштите животне средине и одрживог развоја;
- Подићи капацитете удружења младих и удружења за младе који се баве заштитом животне средине и одрживим развојем кроз едукативне програме и подстицати умрежавања удружења кроз заједничко спровођење пројеката;
- Повећати број активности на пољу заштите животне средине и одрживог развоја из области које су приоритетни проблеми на територији Града, у којима на активан начин могу дати допринос млади.

Приоритетни циљеве ЈАП 2015 - 2018:

1. Омогућити стицање практичних знања младима који су заинтересовани или се школују у овој области у конкретним акцијама које се спроводе у циљу побољшања стања животне средине;
2. Повећати укљученост младих у програме неформалног образовања из области заштите животне средине и одрживог развоја подстицањем правовременог и обухватнијег информисања о програмима који се нуде и то на начин који је пријемчив младима;
3. Повећати активно учешће младих у области заштите животне средине и одрживог развоја правовременим информисањем о процесима доношења одлука и оснаживањем и обучавањем младих да се укључе у развој јавних политика усмерених на заштиту животне средине и одрживи развој;
4. Подићи капацитете удружења младих и удружења за младе који се баве заштитом животне средине и одрживим развојем кроз едукативне програме и подстицати умрежавања удружења кроз заједничко спровођење пројеката.

3.8.2. Млади у заштити животне средине и одрживом развоју - Акциони план

8. Млади у заштити животне средине и одрживом развоју					
Стратешки циљеви	Мере	Временски оквир	Индикатори	Носиоци активности	
8.1. Омогућити стицање практичних знања младима који су заинтересовани или се школују у овој области у конкретним акцијама које се спроводе у циљу побољшања стања животне средине	8.1.1. Истражити која су практична знања из области заштите животне средине потребна младима у сарадњи са младима и надлежним и образовним институцијама	2015 - 2018.	Број младих обухваћених истраживањем Број укључених надлежних/образовних институција Квалитет истраживања	Удружења за младе и удружења младих у сарадњи са Новом Садом и Универзитетом у Новом Садом са средњим школама са територије Града Новог Сада	
	8.1.2. Подржати креирање континуираних едукативних програма који ће одговарати реалним потребама младих за стицање практичних знања кроз конкретне акције које се спроводе у циљу заштите животне средине	2015 - 2016.	Број едукативних програма Број планираних учесника Квалитет едукативних програма на основу евалуације учесника и екстерних евалуатора/експерата	Удружења за младе и удружења младих	
	8.1.3. Подржати програме неформалног образовања који садрже и конкретне акције кроз које млади стичу практично примењива знања из области заштите животне средине и одрживог развоја	2015 - 2018.	Број младих укључених у неформалне програме Број одржаних обука неформалног образовања Ниво практичне примене стечених знања	Удружења за младе и удружења младих	
8.2. Повећати укљученост младих у програме неформалног образовања из области заштите животне средине и одрживог развоја	8.2.1. Креирати и одржавати базу података о програмима неформалног образовања из области заштите животне средине и одрживог развоја уз одржив програм дугорочног ажурирања и промовисање на начин пријемчив младима у сарадњи са КЗМ	2015 - 2018.	Број програма неформалног образовања у бази података Број удружења грађана за младе и удружења младих који су допринели развијању базе података Број корисника базе података Континуираност одржавање базе података Квалитет информација заснован на оцени корисника базе података	Удружења за младе и удружења младих у сарадњи са КЗМ	
	8.2.2. Подржати програме неформалног образовања младих усмерених на оспособљавање младих да буду креатори информативних кампања из области заштите животне средине и одрживог развоја у складу са потребама младих	2016 - 2018.	Број спроведених програма неформалног образовања Број младих оспособљених да креирају информативне кампање Квалитет спроведених обука на основу евалуације учесника	Удружења за младе и удружења младих у сарадњи са медијима	
	8.2.3. Подржати информативне кампање из области заштите животне средине и одрживог развоја на начин пријемчив младима са акцентом на сарадњу са медијима	2016 - 2018.	Број спроведених информативних кампања Број корисника информативних кампања Број медија укључених у информативне кампање Броји квалитет медијских наступа и извештаја у медијима Квалитет спроведених информативних кампања	Удружења за младе и удружења младих у сарадњи са медијима.	

<p>8.3. Повећати активно учешће младих у области заштите животне средине и одрживог развоја правременим информисањем о процесима доношења одлука и оснаживањем и обучавањем младих да се укључе у развој јавних политика усмерених на заштиту животне средине и одрживи развој</p>	<p>8.3.1. Подржати програме информисања младих о процесима доношења одлука у сарадњи са надлежним институцијама</p> <p>8.3.2. Подстицати програме оснаживања и мотивисања младих да се укључе у развој јавних политика усмерених на заштиту животне средине и одрживи развој</p> <p>8.3.3. Подржати програме неформалног образовања који имају за циљ да оспособе младе да буду активни учесници у процесима доношења одлука (на теме јавног заговарања, лобирања, улоге будног ока,...)</p>	<p>2015 - 2018.</p> <p>2016 - 2018.</p> <p>2016 - 2018.</p> <p>2015 - 2018.</p>	<p>Број спроведених програма Број укључених надлежних институција Број младих укључених у процесе доношења одлука</p> <p>Број спроведених програма Број младих који су оснажени кроз програме Број младих који се укључују у развој јавних политика усмерених на заштиту животне средине и одрживи развој Квалитет спроведених програма на основу евалуације корисника</p> <p>Број спроведених програма Број младих који су оспособљени кроз програме Квалитет спроведених програма на основу евалуације корисника</p> <p>Број спроведених истраживања Број испитаника Број младих и удружења за младе који се баве заштитом животне средине и одрживим развојем укључених у истраживања</p> <p>Број програма неформалног образовања Број корисника програма Квалитет спроведених програма на основу евалуације корисника Степен одрживости програма и удружења након обука</p> <p>Број спроведених заједничких пројеката Квалитет спроведених пројеката на основу евалуације корисника Квалитет међудобне сарадње на основу евалуације реализатора и екстерног мониторинга</p>	<p>Удружења за младе и удружења младих у сарадњи са институцијама: ГУ за спорт и омладину -КЗМ, ГУ за заштиту животне средине, Градско зеленило, Завод за изградњу Града, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Покрајински завод за заштиту природе.</p> <p>Удружења за младе и удружења младих</p> <p>Удружења за младе и удружења младих</p> <p>Удружења за младе и удружења младих</p> <p>Удружења за младе и удружења младих</p>
<p>8.4. Подићи капацитете удружења младих и удружења за младе који се баве заштитом животне средине и одрживим развојем кроз едукативне програме и подстицати умрежавања удружења кроз заједничко спровођење пројеката</p>	<p>8.4.2. Подстицати програме неформалног образовања који су усмерени на развој организационих капацитета и одрживост удружења (нпр. тренинзи за едукаторе, управљање пројектним циклусом, волонтерски менаџмент, омладински рад...)</p> <p>8.4.3. Подстицати имплементацију заједничких пројеката удружења младих и удружења за младе из области заштите животне средине и одрживог развоја у циљу успешивања дугорочне сарадње удружења и одрживости пројеката</p>	<p>2015 - 2018.</p> <p>2015 - 2018.</p>	<p>Број спроведених програма Број младих који се укључују у развој организационих капацитета и одрживост удружења (нпр. тренинзи за едукаторе, управљање пројектним циклусом, волонтерски менаџмент, омладински рад...)</p> <p>Број спроведених заједничких пројеката удружења младих и удружења за младе из области заштите животне средине и одрживог развоја у циљу успешивања дугорочне сарадње удружења и одрживости пројеката</p>	<p>Удружења за младе и удружења младих</p> <p>Удружења за младе и удружења младих</p>

3.9. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА ПРЕМА МЛАДИМА

3.9.1. Социјална политика према младима – Проблеми и приоритети

Социјална политика према младима представља скуп мера усмерених на смањење социјалне искључености младих. Као таква тежи да усмерава младе ка самосталном и одговорном проналажењу решења која ће допринети њиховом потпуном остварењу. Мере социјалне политике треба да буду усклађене са реалним потребама младих и треба да буду што конкретније и реалније.

У Србији је 2011. године донесен нови Закон о Социјалној заштити у коме је дефинисано да је *социјална заштита организована друштвена делатност од јавног интереса чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености*.¹¹¹

У циљу смањења социјалне искључености са једне и у циљу интеграције младих у друштвене токове са друге стране, најједноставније речено, мере социјалне политике треба увек да буду усмерене на побољшање положаја свих младих. У пракси се дешава да су активности дефинисане у оквиру мера социјалних политика углавном усмерене на побољшање положаја младих из осетљивих група. Ту се пре свега мисли на младе који не остварују једнака права и самим тим су у ризику од повећане социјалне искључености.

Законом о социјалној заштити обухваћени су млади узраста од 15 до 26 година. Са друге стране, Закон о младима Републике Србије, стратешки документи, пре свега Национална стратегија за младе, као и локални акциони планови дефинишу младе као особе узраста од 15 до 30 година старости. Млади од 26. до 30. године се у систему социјалне заштите третирају као одрасла лица. Закон о социјалној заштити каже: „Малолетно лице (у даљем тексту: дете) и пунолетно лице до навршених 26 година живота (у даљем тексту: млада особа, млади, односно омладина) јесте корисник у смислу става 1. овог члана, када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја, а нарочито:

- ако је без родитељског старања или у ризику од губитка родитељског старања; ако његов родитељ, старатељ или друго лице које се о њему непосредно стара није у стању да се о њему стара без подршке система социјалне заштите, услед здравствених разлога, менталног обољења, интелектуалних тешкоћа или неповољних социо-економских околности; ако има сметње у развоју (телесне, интелектуалне, менталне, сензорне, говорно-језичке, социо-емоционалне, вишеструке), а његове потребе за негом и материјалном сигурношћу превазилазе могућности породице;
- ако је у сукобу са родитељима, старатељем и заједницом и ако својим понашањем угрожава себе и околину;
- ако се суочава с тешкоћама због злоупотребе алкохола, дрога или других опојних средстава; ако постоји опасност да ће постати жртва или ако јесте жртва

злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације, односно ако су му физичко, психичко или емоционално благостање и развој угрожени деловањем или пропуштима родитеља, старатеља или друге особе која се о њему непосредно стара;

- ако је жртва трговине људима; ако је страни држављанин односно лице без држављанства, без пратње;
- ако се његови родитељи споре око начина вршења родитељског права; ако има друге потребе за коришћењем социјалне заштите.¹¹²

Пружаоци услуга социјалне заштите

Када говоримо о систему организовања и пружања услуга социјалне заштите на локалном нивоу, мере јавних политика, односно активности, су углавном дефинисане од стране институција које се баве социјалном заштитом. Активности које се реализују на локалном нивоу углавном су намењене младима из посебно осетљивих категорија. Иновативни приступ у изради политика намењених младима јесте да се говорећи о социјалној политици према младима, мере активних политика усмеравају ка свим младима полазећи од основне чињенице да су сви млади маргинализована група са посебним освртом на младе из специфичних група.

Најважније институције и установе које се на локалном нивоу баве пружањем подршке младима су: Градска управа за социјалну и дечију заштиту, Центар за социјални рад, СОС дечије село "Др Милорад Павловић" у Сремској Каменици, "Дом за децу и омладину ометену у развоју" у Ветернику и Школа за основно и средње образовање "Милан Петровић".

Са друге стране услуге социјалне заштите пружају различита удружења (која делују на територији Града Новог Сада). Услуге су, најчешће, психолошког и/или правног саветодавног карактера, али се кроз различите програме пружају и друге услуге. Удружења најчешће пружају подршку младима као једној од узрасних група у својим програмима, а не искључиво за младе од 14 до 30 година старости. Поједина удружења су се специјализовала за рад са младима који припадају осетљивим групама младих (млади Роми и Ромкиње, млади са инвалидитетом итд.).¹¹³

Услуге које се пружају младима од стране организација цивилног друштва углавном су пројектног типа и, углавном, **немају континуитет** као што је то случај са активностима које реализују институције на локалном нивоу. Разлог за то је пројектни начин функционисања организација цивилног друштва, не само на локалном нивоу него уопште. С обзиром да организације цивилног друштва пројектне активности планирају у оквиру пројеката који су подржани, пре свега, од стране Градске управе за социјалну и дечију заштиту и Градске управе за спорт и омладину кроз имплементацију Локалног акционог плана политике за младе, врло често се дешава да се пројектне активности односно услуге завршавају са завршетком пројекта. Организације које су пружаоци услуга на терену са једне стране, а корисници који су примаоци услуга са друге стране, као највећи проблем истичу недостатак континуитета у пружању услуга. У том смислу не постоји могућност дугорочног планирања и рада са циљном групом, у овом случају са младима.

¹¹²Закон о социјалној заштити (Сл. гласник РС", бр. 24/2011), члан 41

¹¹³ Локлани акциони план политике за младе Града Новог Сада (2010-2014)

¹¹¹ Закон о социјалној заштити (Сл. гласник РС", бр. 24/2011), члан 2

Разлог за то је пре свега **недостатак како материјалних, тако и људских ресурса за наставак пројектних активности**, односно **недостатак капацитета самих организација за реализацију пројектних активности након завршетка пројекта.**

Други проблем са којима се суочавају примаоци услуга, пре свега млади, јесте **недостатак подршке у процесу социјализације младих који напуштају установе социјалне заштите.** Некад се ради о младима који имају 26 година и више, а некад о младима који имају 18 година (нпр. СОС дечије село). У том смислу недостаје подршка која би оснажила кориснике посебно осетљивих група да се процес инклузије у друштво успешно спроведе.

Говорећи о **сарадњи удружења и установа које пружају социјалне услуге**, уочљиво је неколико проблема са којима се сусрећу како пружаоци услуга тако и примаоци услуга. Према информацијама које смо добили од представника пре свега Центра за социјални рад, та сарадња међу различитим пружаоцима услуга, пре свега сарадња између удружења и установа још увек није на највишем нивоу. Са друге стране врло често, услед великог броја услуга које пружају, институције немају капацитета да развијају сарадњу са удружењима чији су пројекти краткорочни и тиме се губи могућност за унапређење додатних услуга које би пружале са једне стране установе а са друге удружења. Постоји неколико разлога за недостатак сарадње, а то су пре свега **неинформисаност институционалних пружалаца услуга о активностима удружења које делују на локалном нивоу, затим затвореност институција система за иновативне услуге које се пружају од стране удружења, недовољна координација међу удружењима када је у питању пружање услуга на локалном нивоу.** Са друге стране када говоримо о удружењима која пружају услуге на локалном нивоу **не постоји јасна евиденција о томе ко и коју врсту услуге пружа, па самим тим и институције система немају тај податак.**

Према подацима које смо добили од Центра за социјални рад, услуге које Центар пружа су често ограничене услед великог броја корисника и циљних група са којима се ради и врло често недовољних капацитета, пре свега људских. Као највећи проблем наводе **немогућност организовања додатних превентивних активности намењених младима који су већ корисници Центра услед недостатка ресурса саме институције.** Као предлог решења наводе сарадњу са удружењима и покретање волонтерских програма. Међутим, услед великог броја корисника и примарних активности, дешава се да институције система врло често нису у могућности да покрену волонтерске програме у оквиру којих би се вршиле допунске активности намењене младима или би волонтерски програми били организовани као допуна редовних активности. Разлог за то пре свега лежи у недостатку капацитета за организовање волонтерских програма, и у законским регулативама, иако у Закону о социјалној заштити стоји да *установа социјалне заштите и пружалац услуга социјалне заштите може ради обављања послова из своје делатности ангажовати стручне раднике, стручне сараднике и друга лица у својству волонтера, у складу са законом. Установа социјалне заштите и пружалац услуга социјалне заштите може волонтеру са којим је закључен уговор о волонтирању*

*да обезбеди награду за рад и остваривање других права, у складу са законом и другим општим актима.*¹¹⁴

Када су у питању примаоци услуга, пре свега млади, један од највећих проблема са којима се суочавају јесте **недовољна информисаност о услугама које се нуде.** Ово се посебно односи на младе из осетљивих категорија. Све масовнијом употребом друштвених мрежа и осталих облика комуникације путем интернета, све већи број младих на тај начин добија информације. Овде посебно треба водити рачуна о младима којима овај облик комуникације није доступан, а услуге су им потребне. Због тога у пракси врло често имамо ситуацију да се одређена група младих људи континуирано информише о услугама које постоје на локалном нивоу, а са друге стране одређени број младих нема исти приступ информацијама.

Још један од проблема који је препознат још у претходном Локалном акционом плану је да **не постоји довољна подршка сервисима за младе као што су саветовалишта за младе, СОС телефони, вршњачке едукације и волонтерски центри.**

Када су у питању услуге саветовања и рада саветовалишта за младе, на нивоу града постоје институције које дају подршку младима. То су пре свега Домови здравља у оквиру којих постоји развојно саветовалиште где се услуге пружају младима до навршених 19 година старости. Такође у оквиру рада Завода за здравствену заштиту студената постоји саветовалиште које није само усмерено на пружање психолошке подршке младима него се услуге саветовања односе и на области репродуктивног здравља, затим исхране, злоупотребе психоактивних супстанци, као и услуге намењене унапређењу менталног здравља. Услуге саветовања су прилагођене потребама младих, организоване су углавном на волонтерској основи и концепт саветовања се своди на саветодавни и терапијски рад са младима. Према подацима које смо добили од организација које организују саветодавне услуге постоји велико интересовање младих за оваквим видом помоћи, помоћ која није у систему здравствене заштите. Разлог за то, како наводе млади који посећују Саветовалиште, је у томе што је рад Саветовалишта пре свега прилагођен младима (радно време, амбијент, људи који су ангажовани у Саветовалишту, проблеми са којима се млади сусрећу, затим не постоје круте процедуре пријављивања, није потребна никаква документација...). Организације такође наводе да постоје листе чекања за услуге које су намењене младима, јер постоји заиста велико интересовање за услуге које се пружају младима ван институционалних оквира.

На квалитет услуга, капацитете пружаоца услуга и посвећеност заједнице развоју услуга социјалне заштите утиче, пре свега, непостојање адекватних података о стању и проблемима социјално осетљивих категорија. Иако је подршка социјално угроженим категоријама један од приоритета Града Новог Сада, немогуће је кроз званичне податке обезбедити статистику и јасно дефинисане потребе младих како би се програми подршке адекватно развијали.

На основу наведеног можемо закључити да на локалном нивоу постоји неколико основних приоритетних проблема са којима се суочавају како пружаоци услуга тако и примаоци услуга а то су:

- а) недостатак континуитета у пружању услуга корисницима, недостатак капацитета и недовољно умрежа-

¹¹⁴ Закон о социјалној заштити (Сл. гласник РС", бр. 24/2011), члан 140

- вање организација цивилног друштва за пружање услуга
- б) недостатак додатних активности/волонтерских програма у институцијама које се баве социјалном заштитом
- в) неинформисаност младих о услугама које могу добити на локалном нивоу од стране пружалаца услуга
- г) недостатак саветодавних услуга које се односе на унапређење менталног здравља младих односно недовољна подршка сервисима за младе (саветовалишта, СОС телефони, вршњачка едукација, волонтерски центри...)
- д) недостатак континуитета у подршци и додатне подршке младима након напуштања система услуга социјалне заштите које нуде институције система, пре свега у правцу квалитетне интеграције у друштво.
- ђ) недовољно циљаних истраживања која указују на положај, проблеме и потенцијале социјално осетљивих група младих, те недовољно информативних и едукативних кампања ради превенције дискриминације.

На основу наведених проблема препознајемо следеће стратешке циљеве у периоду од 2015 - 2018. године:

- Унапређење и развој капацитета удружења и институција за континуирано пружање услуга социјалне заштите, пре свега кроз едукативну подршку;
- Подстицање умрежавања организација и институција које се баве пружањем социјалних услуга према младима;
- Подстицање развоја волонтерских програма у институцијама и удружењима кроз едукације, подршку у развоју програма и подршку волонтерском менаџменту;
- Повећање нивоа информисаности младих о услугама које се реализују на локалном нивоу и успостављање механизма информисања младих о услугама које могу користити, посебно младих из маргинализованих група;

- Подстицање развоја превентивне подршке и примарне заштите кроз јачање подршке саветодавним сервисима за младе (саветовалишта, СОС телефони, вршњачке едукације...);
- Подстицање организовања додатних програма за младе из угрожених група који више нису корисници система услуга социјалне заштите у процесу успешне инклузије у друштвене токове.
- Подстицање превенције дискриминације социјално осетљивих група младих кроз истраживања, информисање и едукацију о узроцима и последицама дискриминације

Приоритетни циљеве ЛАП 2015 - 2018:

1. Повећање нивоа информисаности младих о услугама које се реализују на локалном нивоу и успостављање механизма информисања младих о услугама које могу користити, посебно младих из маргинализованих група;
2. Подстицање умрежавања организација и институција које се баве пружањем социјалних услуга према младима;
3. Подстицање развоја волонтерских програма пре свега у институцијама социјалне заштите и удружењима кроз едукације и подршку у развоју програма и подршку за развој волонтерском менаџменту;
4. Подстицање развоја превентивне подршке и примарне заштите кроз јачање подршке саветодавним сервисима за младе (саветовалишта, СОС телефони, вршњачке едукације, волонтерски центри...);
5. Подстицање организовања додатних програма за младе из угрожених група који више нису корисници система услуга социјалне заштите у процесу успешне инклузије у друштвене токове.
6. Подстицање превенције дискриминације социјално осетљивих група младих кроз истраживања, информисање и едукацију о узроцима и последицама дискриминације

3.9.2. Социјална политика према младима - Акциони план

9. Социјална политика према младима					
Стратешки циљеви	Мере	Времени оквир	Индикатори	Носиоци активности	
9.1. Повећање нивоа информисаности младих о услугама које се реализују на локалном нивоу и успостављање механизма информисања младих о услугама које могу користити, посебно младих из маргинализованих група	9.1.1. Подржати креирање и одржавање јединствене базе података о пружаоцима услуга	2015 - 2018.	Број пружалаца услуга који се налазе у бази	Удружења младих и удружења за младе	
	9.1.2. Подржати развој одрживих информативних сервиса за младе о услугама социјалне заштите у Граду	2015 - 2018.	Број отворених информативних сервиса;	Удружења младих и удружења за младе	
	9.1.3. Развој и подршка едукативних програма за удружења и институције чији је циљ развој знања и вештина комуникације са корисницима и јавношћу	2015 - 2018.	Број и врста едукативних програма спроведених у циљу унапређења капацитета удружења за развој комуникације са корисницима, посебно са корисницима из угрожених група	Удружења младих и удружења за младе	
	9.1.4. Подржати програме који за циљ имају повезивање са организацијама које раде са младима из маргинализованих група у циљу ширења информација о услугама које се нуде младима;	2015 - 2018.	Број реализованих програма који су укључивали организације и младе из маргинализованих група	Удружења младих и удружења за младе	
9.2. Подстицање умрежавања организација и институција које се баве пружањем социјалних услуга према младима	9.2.1. Подршка програмима у којима се удружења и институције које се баве услугама социјалне заштите умрежавају и организују заједничке активности	2015 - 2018.	Број заједничких пројеката који су настали као продукт умрежавања институцијама социјалне заштите	Удружења младих и удружења за младе у партнерству са институцијама социјалне заштите	
	9.2.2. Подршка програмима размене искустава и знања удружења и институција у циљу подстицања сарадње и умрежавања	2015 - 2018.	Број заједничких пројеката који су настали као продукт умрежавања институцијама социјалне заштите	Удружења младих и удружења за младе у партнерству са институцијама социјалне заштите	
9.3. Подстицање развоја волонтерских програма пре свега у институцијама социјалне заштите и удружењима кроз едукације и подршку из области волонтерског менаџмента	9.3.1. Подршка пројектима који за циљ имају развој капацитета установа социјалне заштите за покретање и имплементацију волонтерских програма – обука из волонтерског менаџмента	2015 - 2018.	Број реализованих пројеката из области волонтерског менаџмента Број институција учествовале у обуци из волонтерског менаџмента Број одржаних обука	Удружења младих и удружења за младе у партнерству са институцијама социјалне заштите	
	9.3.2. Подршка заједничким волонтерским пројектима који се реализују у партнерству организација цивилног друштва и институција чији је циљ пружање додатних услуга у установама социјалне заштите (саветодаване, преревитивне услуге у различитим областима као што су : ментално здравље, репродуктивно здравље, социјалне вештине...)	2015 - 2018.	Број одржаних обука у институцијама социјалне заштите на тему волонтерског менаџмента, Број заједничких реализованих пројеката чији је циљ пружање додатних волонтерских услуга у установама социјалне заштите	Удружења младих и удружења за младе у партнерству са институцијама социјалне заштите	

<p>9.4. Подстицање развоја превентивне подршке и примарне заштите кроз јачање подршке саветодавним сервисима за младе (саветовалишта, СОС телефони, вршњачке едукације...) као подршка одрживости постојећих услуга које су развијене кроз раније пројекте</p>	<p>9.4.1. Подршка постојећим сервисима за младе (едукативна, информативна, саветодавна, логистичка...)</p> <p>9.4.2. Подршка пројектима који нуде иновативне програме за младе у области социјалне заштите (нпр. форум театар, арт терапија...)</p> <p>9.4.3. Подршка организацијама и пројектима који за циљ имају отварање нових сервиса за младе (саветовалишта...), посебно сервиса који пружају помоћ младима из угрожених група</p> <p>9.4.4. Подршка у смислу одрживости већ развијених програма који су настали у току имплементације ПАП-а за младе у периоду 2010-2014</p>	<p>2015 - 2018.</p> <p>2015 - 2018.</p> <p>2015 - 2018.</p> <p>2015 - 2018.</p>	<p>Број реализованих програма подршке</p> <p>Број реализованих пројеката</p> <p>Број младих који су били корисници иновативних програма (Извештај о задовољству корисника о пруженим услугама у оквиру сервиса за младе)</p> <p>Број подржаних новоотворених сервиса</p> <p>Број корисника програма, посебно младих из угрожених група који користе наведене програме</p> <p>Број програма/услуга који су постали одрживи и пружају континуирану помоћ младима на локалном нивоу</p>	<p>Удружења младих и удружења за младе</p> <p>Удружења младих и удружења за младе</p> <p>Удружења младих и удружења за младе</p> <p>Удружења младих и удружења за младе</p>
<p>9.5. Подстицање организовања додатних програма за младе из угрожених група који више нису корисници система услуга социјалне заштите у процесу успешне инклузије у друштвене токове</p>	<p>9.5.1. Подршка пројектима који за циљ имају едукацију младих о социјалним вештинама у циљу успешне интеграције</p>	<p>2015 - 2018.</p>	<p>Број младих који су учествовали у пројектима чији је циљ инклузија/интеграција у друштвене токове</p> <p>Број реализованих обука</p> <p>Број младих који су успешно завршили обуке</p>	<p>Удружења младих, удружења за младе</p>
<p>9.6. Подстицање превенције дискриминације социјално осетљивих група младих кроз истраживања, информисање и едукацију о узроцима и последицама дискриминације.</p>	<p>9.6.1. Подржати пројекте који су усмерени на истраживање положаја младих из социјално осетљивих група ради стварања квалитетне базе за развој јавних политика и деловања у локалној заједници.</p> <p>9.6.2. Подржати пројекте који су усмерени на информисање и едукацију јавности о положају, узроцима проблемима и потенцијалима социјално осетљивих група младих.</p>	<p>2015 - 2018.</p> <p>2015 - 2018.</p>	<p>Број и квалитет истраживања о социјално осетљивим групама младих у Новом Саду</p> <p>Број удружења која су учествовала у реализацији подржаних пројеката</p> <p>Број и квалитет препорука за развој локалних јавних политика</p> <p>Број удружења и младих који су учествовали у пројектима</p> <p>Број и квалитет реализованих информативних и едукативних активности</p> <p>Процент грађана и грађанки који јавно исказују дискриминаторне ставове према социјално осетљивим групама младих</p>	<p>Удружења младих, удружења за младе</p> <p>Удружења младих, удружења за младе</p>

ОДЕЉАК 4

Реализација Локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада

4.1. Финансирање

Остваривање потреба и интереса младих у областима омладинског сектора на територији Града, утврђених Законом о младима, врши се кроз имплементацију, мониторинг и евалуацију програма и пројеката, којима се остварују циљеви и мере дефинисане ЛАП-ом. Средства за финансирање имплементације ЛАП-а обезбеђују се у буџету Града Новог Сада за сваку годину реализације ЛАП-а, а у складу са препорукама Министарства омладине и спорта за примену Националне стратегије за младе на локалном нивоу¹¹⁵.

Право на доделу средстава из Буџета Града Новог Сада за реализацију програма и пројеката којима се остварују циљеви и мере дефинисане ЛАП-ом могу остварити удружења младих и удружења за младе (у складу са Законом о младима) која:

- су уписана у регистар код надлежног органа у складу са законом,
- послују на недобитној основи,
- имају седиште и своју активност реализују на територији Града Новог Сада,
- нису у поступку ликвидације, стечаја и под привременом забраном обављања делатности,
- немају блокаду пословног рачуна, пореске дугове или дугове према организацијама социјалног осигурања,
- нису у последње две године правоснажном одлуком кажњена за прекршај или привредни преступ у вези са својом делатношћу и
- која су директно одговорна за припрему и извођење програма или пројекта.

Финансирање програма и пројеката којима се остварују циљеви и мере дефинисане ЛАП-ом врши се искључиво путем Јавног конкурса који расписује Канцеларија за младе уз сагласност Градоначелника Града Новог Сада. Јавни конкурс за реализацију ЛАП-а се расписује најмање једном годишње и објављује се на званичној интернет страници Града Новог Сада као и интернет страници Градске управе за спорт и омладину – Канцеларије за младе.

Конкурс за реализацију програма и пројеката којима се остварују циљеви и мере дефинисане ЛАП-ом спроводи Комисија за стручни преглед поднетих предлога пројеката од значаја за младе у области омладинског сектора (у даљем тексту: Комисија), коју образује и именује Градоначелник након спроведеног јавног конкурса.

Комисија има задатак да:

- дефинише циљеве и услове Конкурса на основу мера дефинисаних ЛАП-ом и достави текст Конкурса Канцеларији за младе;
- изврши процену програма и пројеката пристиглих на Конкурс;

- сачини предлог за финансирање програма и пројеката којима се остварују циљеви дефинисани ЛАП-ом;
- поднесе извештај Канцеларији за младе о спроведеном поступку Конкурса.

У састав Комисије именују се представници удружења младих и удружења за младе, институција, установа, градских органа и служби. Најмање једна половина чланова Комисије мора бити млађа од 30 година. У Комисију могу бити именоване само особе које имају искуство у омладинском раду и реализацији програма и пројеката у области омладинске политике.

Канцеларија за младе припрема обрасце за пријаву на Конкурс за финансирање програма и пројеката којима се остварују циљеви дефинисани Локалним акционим планом политике за младе Града Новог Сада, као и обрасце за извештавање финансираних програма и пројеката.

Канцеларија за младе може, посебним актом, детаљније уредити начин додељивања средстава за реализацију програма и пројеката који се финансирају у склопу имплементације ЛАП-а, али тако да се не мењају услови предвиђеним овим документом.

4.2. Праћење и вредновање (мониторинг и евалуација)

Праћење и вредновање имплементације ЛАП-а треба спровести кроз праћење и вредновање реализације програма и пројеката удружења младих и удружења за младе којима се остварују циљеви и мере дефинисане ЛАП-ом и кроз праћење и оцену успешности спровођења ЛАП-а.

У делу праћења реализације програма и пројеката удружења младих и удружења за младе, неопходно је да Канцеларија за младе, путем јавног конкурса, ангажује удружење које ће спровести мониторинг и евалуацију програма и пројеката којима су додељена средства из буџета Града Новог Сада, а којима се остварују циљеви и мере дефинисане ЛАП-ом. Удружење које врши мониторинг и евалуацију се ангажује на годишњем нивоу и, у години у којој је ангажовано, не може имати одобрен пројекат којим се остварују циљеви и мере дефинисани ЛАП-ом. Да би било ангажовано за реализацију мониторинга и евалуације, поред осталих конкурсних услова, удружење обавезно мора да испуњава следеће критеријуме:

- а) да ангажује стручна лица са искуством у мониторингу и евалуацији пројеката из области политике за младе на националном, покрајинском или локалном нивоу, што се доказује биографијама које треба да буду обавезан део пројектне документације;
- б) да поседује искуство у реализацији пројеката из области политике за младе.

Методологију и задатке мониторинга и евалуације спровођења програма и пројеката, као и начин, структуру и временски распоред извештавања ангажованог удружења формулисаће Канцеларија за младе у оквиру конкурса за избор удружења.

У делу праћења и оцене успешности спровођења ЛАП-а Градска управа за спорт и омладину именује и образује Групу за праћење и оцену успешности спровођења ЛАП-а.

Групу за праћење и оцену успешности спровођења ЛАП-а треба да чине:

¹¹⁵ Примена националне стратегије на локалном нивоу (Министарство омладине и спорта Републике Србије, 2012. година)

- представник Савета за младе Скупштине Града Новог Сада
- представници релевантних градских органа и служби
- преставник Канцеларије за младе
- преставници удружења младих и удружења за младе.

Група за праћење и оцену успешности спровођења ЛАП-а доставља Градској управи за спорт и омладину мишљења и препоруке за унапређење спровођења ЛАП-а.

Извештај о мониторингу и евалуацији спровођења програма и пројеката и мишљења и препоруке Групе за праћење и оцену успешности спровођења ЛАП-а користе се за израду годишњег извештаја о спровођењу ЛАП-а који се упућује Министарству омладине и спорта у складу са Законом о младима, члан 12, став 3. Годишњи извештај о спровођењу ЛАП-а доставља се на разматрање Савету за младе Скупштине Града Новог Сада и Скупштини Града Новог Сада.

На основу годишњег извештаја о спровођењу ЛАП-а, уколико је то потребно, може се вршити ревизија ЛАП-а, јер он ће између осталог садржати процену делотворности свих финансираних мера као и њихов утицај на локалну заједницу и младе.

Годишњи извештај о реализацији ЛАП-а објављује се на сајту Градске управе за спорт и омладину – Канцеларије за младе.

Комисија за израду локалног акционог плана политике за младе Града Новог Сада за период од 2015. до 2018. године се посебно захваљује свим институцијама, установама и појединцима који су нам пружили помоћ у прикупљању података, ставова и мишљења о проблемима и потребама младих у Граду Новом Саду:

- *Љубици Курици, руководиоцу прихватилишта за децу и омладину „Сигурна кућа“ при Центру за социјални рад Града Новог Сада*
- *Радивоју Малићу, аутору дипломског рада „Омладинско предузетништво у Србији“*
- *др Јелени Бороцки, менторки у изради дипломског рада „Омладинско предузетништво у Србији“*
- *Видоју Радуловићу, Дечије село „др Милорад Павловић“*
- *др Драгани Ђорић, доценткињи Правног факултета у Новом Саду*
- *Добрили Пејин, активисткињи Новосадског хуманитарног центра*
- *Дејану Дробњаку, официру за рад полиције у локалној заједници ПУ у Новом Саду*
- *Браниславу Трудичу, сертификованом омладинском раднику*
- *Агнеш Ђурчић Асоди, сертификованој омладинској радници*
- *Ливији Немет, дипломираној менаџерки у области пословно-цивилне безбедности*

Овај Локални акциони план објавиће се у „Службеном листу Града Новог Сада“.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ГРАД НОВИ САД
СКУПШТИНА ГРАДА НОВОГ САДА
Број: 6-19/2015-3-1
27. март 2015. године
НОВИ САД

Заменик председнице
Мирослав Илић, с.р.

132

На основу члана 18. став 1. тачка 3. и члана 23. став 1. Одлуке о заштитнику грађана ("Службени лист Града Новог Сада", број 47/08), Скупштина Града Новог Сада на XXXVIII седници од 27. марта 2015. године доноси

РЕШЕЊЕ О ПРЕСТАНКУ ФУНКЦИЈЕ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

I

Др АЛЕКСАНДАРУ ГРУЈИЋУ престаје функција Заштитника грађана, на основу поднете оставке, пре истека мандата, са 30. мартом 2015. године.

II

Ово решење објавити у "Службеном листу Града Новог Сада".

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ГРАД НОВИ САД
СКУПШТИНА ГРАДА НОВОГ САДА
Број: 020-82/2015-1
27. март 2015. године
НОВИ САД

Заменик председнице
Мирослав Илић, с.р.

133

На основу члана 24. тачка 12. Статута Града Новог Сада – пречишћен текст ("Службени лист Града Новог Сада", број 43/08) и члана 17. став 1. тачка 1. Одлуке о усклађивању Одлуке о организовању комуналне радне организације "Градско зеленило" у Новом Саду, као јавног комуналног предузећа ("Службени лист Града Новог Сада", бр. 9/13 и 28/14), Скупштина Града Новог Сада на XXXVIII седници од 27. марта 2015. године доноси

РЕШЕЊЕ О ДАВАЊУ САГЛАСНОСТИ НА ОДЛУКУ О ИЗМЕНИ СТАТУТА ЈАВНОГ КОМУНАЛНОГ ПРЕДУЗЕЋА "ГРАДСКО ЗЕЛЕНИЛО" НОВИ САД